

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1935.

Första kammaren.

Nr 22.

Onsdagen den 3 april.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Anmälades och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 129, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av en i Genève den 11 oktober 1933 dagtecknad konvention för underlättande av det internationella utbytet av undervisningsfilm, m. m.

Anmälades och godkändes första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 132, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om inlösen av vissa frälseräntor, m. m.;

nr 133, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om utsträckt tillämpning av de i kungörelsen den 3 februari 1888 (nr 1, sid. 3) samt 4 § lagen den 2 december 1892 (nr 106) meddelade bestämmelser angående ersättning av statsmedel för gulden frälseränta; samt

nr 134, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 1 § 4 mom. förordningen den 6 juni 1925 (nr 172) med vissa bestämmelser angående befattningshavares vid polisväsendet rätt till lön och pension m. m.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet nedannämnda motioner:

nr 318, av herr *Hansén* m. fl.,

nr 319, av herr *Norman*,

nr 320, av herr *Sjödahl* m. fl.,

nr 321, av herr *Hagström* m. fl., samt

nr 322, av herrar *Bergman* och *Hansén*,

alla i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statens övertagande av vissa kostnader för folkskoleväsendet m. m.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott den av herr *Larsson, Johan*, väckta motionen, nr 323, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om virkesmätning.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet nedannämnda motioner:

nr 324, av herr *Reuterskiöld* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i vissa delar av taxeringsförordningen; och

nr 325, av herr *Ström, Fredrik*, i samma ämne.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran första lagutskottets utlåtande nr 36.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkanden:

nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående skatt å vissa för drivande av automobil använda brännoljor; och nr 32, i anledning av Kungl. Maj:ts propositioner med förslag till dels förordning om ändrad lydelse av 7 § tulltaxeförordningen, dels ock förordning om ändrad lydelse av 8 § 1 mom. samma förordning.

Vad utskottet i dessa betänkanden hemställt bifölls.

*Ang. kontroll
över tillverk-
ningen av
krigsmateriel
m. m.*

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtande nr 35, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om kontroll över tillverkningen av krigsmateriel m. m.

Genom en den 25 januari 1935 dagtecknad, till lagutskott hänvisad proposition, nr 89, vilken behandlats av första lagutskottet, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till förordning om kontroll över tillverkningen av krigsmateriel m. m.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på grund av vad däri anförts hemställt, att riksdagen, med förklarande, att Kungl. Maj:ts förslag icke kunnat av riksdagen i oförändrat skick antagas, måtte för sin del antaga i utlåtandet infört förslag till förordning om kontroll över tillverkningen av krigsmateriel m. m.

Reservationer hade avgivits

1) av herr *Löfgren*, vilken med instämmande av herrar *Svenson* i Eskhult, *Ryberg* och *Olsson* i Rimforsa förklarar sig anse, att utskottets utlåtande bort erhålla den lydelse, reservationen visade, och avslutas med en hemställan, att riksdagen, med förklarande att Kungl. Maj:ts förslag icke kunnat av riksdagen i oförändrat skick antagas, måtte för sin del antaga i reservationen infört förslag till förordning om kontroll över tillverkningen av krigsmateriel m. m.;

2) av herrar *Anderson* i Hägelåkra, *Velander, von Mühlensfels* och *Nilsson* i Antnäs samt fröken *Wellin*, vilka på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts förevarande proposition.

Angående sättet för utlåtandets föredragning yttrade:

Herr *Åkerman*: Herr talman! I avseende å föredragningen av första lagutskottets utlåtande nr 35 hemställas, att detsamma må företagas till avgörande på det sätt, att först föredrages 1 § i det av utskottet tillstyrkta förordningsförslaget, därefter de i samma förslag intagna promulgationsstadgandena samt vidare återstoden av förordningsförslaget paragrafvis med ingress och rubrik sist; att sedan förordningsförslaget blivit genomgången, utskottets hemställan föredrages; att vid behandlingen av den paragraf, varom först uppstår överläggning, denna må omfatta utlåtandet i dess helhet; samt att författningstext ej må behöva uppläsa i vidare mån, än sådant av någon kammarens ledamot begäres.

Härtill lämnade kammaren sitt bifall.

Ang. kontroll över tillverkningen av krigsmateriel m. m. (Forts.)

Det av utskottet tillstyrkta lagförslaget.

1 §.

Denna paragraf lydde:

Ej må någon bedriva tillverkning av krigsmateriel i riket utan att Konungen därtill givit tillstånd. Sådant tillstånd må, såvitt icke fråga är allenast om tillverkning i ringa omfattning, icke meddelas annan än svensk medborgare, svenskt handelsbolag, däri ej finnes utländsk bolagsman, eller svenskt aktiebolag, vars aktier äro ställda till viss man och i vars bolagsordning intagits förbehåll, som avses i 2 § lagen den 30 maj 1916 (nr 156) om vissa inskränkningar i rätten att förvärva fast egendom eller gruva eller aktier i vissa bolag m. m. Tillstånd meddelas tills vidare och må av Konungen återkallas, när skäl därtill äro.

Vad med krigsmateriel i denna förordning förstås, därom förordnar Konungen.

Denna förordning äger icke tillämpning på kronans fabriker, verkstäder eller förråd.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena **Sandler**: Herr talman! Jag har ansett det påkallat att inleda denna debatt med ett klargörande ur regeringens synpunkt av den innebörd och den vikt som den kungl. proposition har, vilken nu företages till behandling i kamrarna. Jag har en särskild anledning att yttra mig redan ifrån början i det skick, vari detta ärende återkommer ifrån utskottet. Jag får bekänna, att jag har tagit del av detta utskottsbetänkande med en stor överraskning. Jag har funnit redan det anmärkningsvärt, att högerens representanter i utskottet mangrant och manhaftigt, inklusive utskottets enda kvinnliga ledamot, hava yrkat avslag på den kungl. propositionen. Men jag har blivit än med förvånad över den metod, att på en väsentlig punkt söka sätta denna tilltänkta nya lagstiftning från början ur kraft, som innefattas i den reservation, som inom utskottet är avgiven av herr Löfgren och tvenne andra utskottsledamöter.

Om jag först uppehåller mig vid de synpunkter, som äro anförda i motiveringen för högerens avslagsyrkande, så förvånar det mig ju ingalunda, att man framför betänkligheter med hänsyn till försvarsberedskapen. Jag har fäst mig vid att man på denna punkt uttryckt sig så pass försiktigt ifrån högerreservanternas sida som att man säger, att med hänsyn till den saken är det föreliggande förslaget »av synnerligen komplicerad och svårlöst natur». Det är ju alldeles självfallet, att då regeringen gått till prövningen av detta ärende, har en utav de viktigaste synpunkterna måst vara denna fråga, huruvida tillämpningen av ett förslag sådant som det här framlagda skulle skada legitima och vitala svenska försvarsintressen. Regeringen har kommit till den uppfattningen, att så *inte* behöver och kan vara förhållandet.

Det har särskilt varit en anmärkning, som jag medger har gjort intryck. Det är en anmärkning framställd ifrån generalstabschefens sida. Den anmärkningen har föranlett ett uttalande från departementschefens sida i den kungl. propositionen, återgivet på sid. 24 i det föreliggande utskottsbetänkandet, där det heter: »I anledning av vad chefen för generalstaben anmärkt om olägenheterna av ett system med tillståndstvång vill jag framhålla, att Kungl. Maj:t enligt förslaget är oförhindrad att, där det provas lämpligt, med hänsyn till vederbörande företags omfattning och hittillsvarande verksamhet, giva koncessionen en så vidsträckt avfattning att de befarade olägenheterna undvikas.»

Ang. kontroll över tillverkningen av krigsmateriel m. m. (Forts.)

Sedan den ståndpunkten har intagits till den mest vägende av de anmärkingar, som har framförts ur försvarspolitisk synpunkt, vågar jag för min del göra gällande, att ur denna synpunkt betänkligheter inte möta mot att bifalla förslaget.

Då jag sedan går att granska vad uti högerreservationen vidare anföres, så blir jag ju mera förvånad. Det framhålles, att man ifrån reservanternas sida väl kan tillägna sig den tankegången, att det här är en sak, där »vårt land icke får undandraga sig att medverka till åtgärder», som »finnas påkallade eller kunna anses ägnade att befordra en i verklig mening följdriktig fredspolitik». Sedan heter det: »Motiv av dylik art synas oss emellertid i närvarande läge icke kunna åberopas», och strax efteråt varieras samma tema i ordalagen, att enligt reservanternas förmenande är det här föreliggande förslaget »ur internationell synpunkt åtminstone för det närvarande» opåkallat. — Jag står inför dessa uttalanden som ett levande frågetecken!

Vi befinna oss här inför ett problem, som *just i närvarande läge* i hela världen tilldrar sig den allra största uppmärksamhet, och det må väl vara klart, att uti en period av tilltagande rustningar överallt i världen problemet om en tillbörlig kontroll över den enskilda krigsmaterielindustrien är ett problem som mer än någonsin har aktualitet. Då man från högerreservanternas sida vill göra gällande, att man särskilt på den sidan vill skärskåda den här saken huvudsakligen ur internationell synpunkt, så skulle jag vilja hemställa till de ärade företrädarna för den reservationen att inför kammaren närmare klargöra, hur de kunna uttala, att det uti »det närvarande» läget är opåkallat att sysselsätta sig med ett förslag av den innebörd som här är framlagt ifrån Kungl. Maj:ts sida.

Det är ytterligare en synpunkt, som framföres uti denna reservation. Den innehåller in summa, att några olägenheter hava icke försports av krigsmaterieltillverkningen här i landet, och så heter det: »Vi förmena ock, att anledning till ändrad uppfattning härutinnan sedan dess säkerligen icke yppats». Man hänvisar härvidlag till ett uttalande av statsministern, gjort då krigsmaterielberedningen tillsattes, och varvid statsministern hade meddelat att vid olika tillfällen av enskilda och myndigheter gjorts gällande, att några missbruk eller olägenheter av en okontrollerad enskild krigsmaterielindustri icke försports i vårt land.

Utskottsreservanterna synas inte ha fäst något särskilt avseende vid att detta tillkännagivande är givet i refererande form. Det har varit anledning att särskilt låta detta bli sagt i ett anförande till statsrådsprotokollet. Det finns nämligen ingen anledning att låta allmänheten tro, att missbruk och missförhållanden av den art och den omfattning, som ha försports från andra håll, skulle vara konstaterade i vårt land. Jag finner därför, att det har varit alldeles i sin ordning, att man i denna form har redovisat den citerade uppfattningen.

Men då nu utskottsreservanterna fortsätta och säga, att »Vi förmena ock, att anledning till ändrad uppfattning härutinnan sedan dess säkerligen icke yppats», så tillåter jag mig påpeka, att om man nu skulle återgiva ett yttrande och därpå bygga en ståndpunkt, så borde man inte stannat vid det som här har citerats utan också tagit med fortsättningen. Omedelbart efter den meningen fortsätter statsministern sålunda: »Även om så skulle vara fallet, vore det emellertid uppenbart, att Sverige icke finge undandraga sig att medverka till en kontroll över krigsmaterielindustrien, som från internationell synpunkt vore önskvärd.»

Jag övergår härefter till den reservation, som är avgiven av herr Löfgren jämte trenne andra utskottsledamöter. Redan uti anslaget märker man med

Ang. kontroll över tillverkningen av krigsmateriel m. m. (Forts.)
vilken ljum anda denna reservation nalkas Kungl. Maj:ts förslag. Detta kommer till uttryck i den karakteristiska formuleringen, att enligt dessa ärade reservanternes mening »vill utskottet icke motsätta sig en komplettering av de nuvarande (kontroll)bestämmelserna», som finnas beträffande fabrikation av och handel med krigsmateriel. Längre i sin anslutning ha reservanterna icke ansett sig böra gå än till denna ljumma deklARATION, att utskottet inte vill »motsätta sig en komplettering», och det kan man ju väl förstå, då man ser, vad som är innebörden i denna reservation.

Den gäller övergångsbestämmelserna, och det kanske kan tyckas, att dessas innehåll må vara av underordnad betydelse. I själva verket utgöra dessa övergångsbestämmelser en konstitutiv beståndsdel i den nya lagstiftningen, och med övergångsbestämmelser enligt det förslag, som är framlagt av herr Löfgren, kommer riksdagen att antaga en lag av annan innebörd och med andra verkningar än dem, som varit avsedda uti det kungl. förslaget. Det bör från början vara fullständigt klargjort, att det är en mycket betydande skillnad i det hänseendet mellan det kungl. förslaget och det förslag, som innefattas i herr Löfgrens reservation. Denna går ju nämligen i korthet ut därpå, att vi skola antaga en lag, som stadgar tillståndsvång. Men den lagen skall inte äga tillämpning på de nu bestående företagen!

Jag tänkte mig, mina herrar, att om man behöver kontrollera någonting i det nuvarande läget, så är det väl den nuvarande krigsmaterielindustrien. Vad är att säga om ett förslag, som beträffande den huvudpunkten, att lagstiftningen skall läggas på tillståndsvång, tar den principiella ståndpunkten, att vi godkänna grundsatsen om tillståndsvång och yrka således bifall till förslaget § 1, men genom en övergångsbestämmelse säga, att de nu bestående företagen icke skola beröras av denna lag om tillståndsvång? De skola nämligen enligt denna bestämmelse vara berättigade att fortsätta sin rörelse utan att behöva söka något tillstånd.

Vad är det då som anföres till förmån för denna — jag må säga — mycket radikala förändring av Kungl. Maj:ts förslag? Jo, herr Löfgren anför först, att reservanterna »med hänsyn till allmänna rättsliga principer finna det betänkligt att utsträcka kravet på särskilt produktionstillstånd till de nu arbetande företagen», och på ett senare ställe i reservationen upprepas tanken i den formen, att utskottet anser Kungl. Maj:ts förslag i denna del vara »principiellt betänkligt». Kammaren hör alltså från denne reservants sida, att en lagstiftning, som stadgar tillståndsvång för krigsmaterielproduktion, är någonting, som man inte vill motsätta sig, på villkor dock att den inte skall ha tillämpning på de nu bestående företagen, ty i så fall är det en lagstiftning, som är principiellt betänklig. Ja, man må ju fråga sig: Vad tjänar det då till att man här går in för en anslutning till Kungl. Maj:ts förslag angående tillståndsvång? Räkna herrar reservanter med att i framtiden det skall bli så oerhört tilltagande rustningar och att vår svenska rustningsindustri skulle komma att undergå en sådan expansion, att det med hänsyn till denna framtida utvidgning av krigsmaterielindustrien nu skall införas en lagstiftning, som inte äger tillämpning på bestående förhållanden utan endast på framtida? Det framskymtar i detta sammanhang ett resonemang angående ersättningsfrågan, som jag inte har blivit riktigt på det klara med. Det kan ju hända, att bakom det resonemang, som föres i reservationen, ligger den tanken, att om riksdagen beslutar en sådan lag, skola de nu bestående företagen hava någon gottgörelse för att de skola vara underkastade tillståndsvång. Mina herrar, det där är en tankegång, som leder ganska vitt.

Jag skulle vilja fråga herr Löfgren: Vi ha en lag, en internationell lag — vi beklaga alla, att den inte kan anses vara effektiv — som förbjuder krig som

Ang. kontroll över tillverkningen av krigsmateriel m. m. (Forts.)
ett instrument för nationell politik; anser man männen på något håll, att krigets affärsvärde, vilket som bekant kan uppgå till fantastiskt stora belopp, skall föranleda att man utbetalar ersättningar till alla, som kunna förtjäna på krig, för att mänskligheten skall vara berättigad att förbjuda tillvaron av denna företeelse? Jag bara antyder, vilka vittutseende perspektiv som detta lilla ersättningsresonemang öppnar.

Det är två synpunkter, som ha varit bestämmande för regeringen, då den har gått på denna väg om tillståndstvång och naturligtvis — märk väl — tillståndstvång även för de bestående företagen. Den ena synpunkten är hänsynen till våra egna rent interna svenska intressen; den andra synpunkten är vårt deltagande i det internationella arbetet på detta område.

Vad först angår frågan om våra interna och rent svenska intressen i denna sak, så har herr Löfgren väl observerat, att det har varit ett huvudmotiv för regeringens förslag att här kunna få ett medel att komma till rätta med utländskt inflytande i den svenska krigsmaterielindustrin. Herr Löfgren har kommit till den uppfattningen, att Kungl. Maj:ts förslag i det hänseendet skulle vara onödigt. Om jag förstår honom rätt, därför att han menar, att det egentligen inte är någon större skillnad mellan Kungl. Maj:ts förslag och det förslag, som han själv har framlagt. Jag tror inte, att jag behöver övertyga en så kunnig jurist och advokat som herr Löfgren om skillnaden mellan det tillstånd, då varje företag har att hos Kungl. Maj:t ansöka om koncession, och det tillstånd, som herr Löfgren skisserar i sin reservation, där det heter, att varje bestående företag skall vara berättigat att fortsätta sin rörelse. Om det överhuvud taget här behövs medel i Kungl. Maj:ts hand för att komma till rätta med missförhållanden, så måste det väl ändå vara uppenbart, att det är en avgörande skillnad mellan situationen för Kungl. Maj:ts regering, om riksdagen har beslutat en lag i överensstämmelse med Kungl. Maj:ts förslag eller en lag i överensstämmelse med herr Löfgrens yrkande.

Jag kommer så till frågan: Behöver Kungl. Maj:t något medel i sin hand för att komma till rätta med missförhållanden på detta område? Jag hade, mina herrar, väntat mig att, så mycket som redan har blivit bekant i denna sak, det från utskottets sida skulle hava kunnat komma ett förslag, som inte påkallade några närmare upplysningar ifrån min sida i denna del. Då så inte är förhållandet, är det ingenting annat att göra än att här föredraga en liten bit utav krigsmaterielberedningens betänkande, som avhandlar frågan om utländskt inflytande i svensk krigsmaterielindustri. Där anföres följande: Innan beredningen närmare ingår på en omprövning av de olika vägar, på vilka den sålunda åsyftade kontrollen kan vinnas, har beredningen velat fästa uppmärksamheten på att den i statsrådsprotokollet refererade uppfattningen — observera »refererade» — att den hittillsvarande frånvaron av dylik kontroll varit alldeles utan olägenheter, måhända torde tarva en jämkning. Efter vad beredningen inhämtat befinner sig nämligen en betydande del av den svenska industri, som sysslar med tillverkning av krigsmateriel, i själva verket i utländsk ägo. Aktiebolaget Flygindustri i Limhamn är intet annat än en filial till de tyska Junkerverken. I Aktiebolaget Landsverk i Landskrona innehavas omkring två tredjedelar av aktiekapitalet av tyska intressenter. Rörande våra viktigaste krigsmateriefabrikanter, Aktiebolaget Bofors och Aktiebolaget Bofors' Nobelkrut, har kunnat fastställas, att en mycket väsentlig del av aktiekapitalet i Aktiebolaget Bofors äges av firman Krupp i Essen.

Den slutsats, som krigsmaterielberedningen drar av dessa fakta och som jag till alla delar underskriver är följande: att dessa främmande aktieinnehav, särskilt i fråga om Bofors, måste anses vara i hög grad betänkliga såväl ur utrikes- som försvarspolitisk synpunkt.

Ang. kontroll över tillverkningen av krigsmateriel m. m. (Forts.)

Jag skall för ögonblicket begränsa mig till dessa upplysningar. Jag har emellertid ansett det vara nödvändigt att kammaren här vet vad den gör, att man, då man går till beslut i denna fråga, och det gäller att bedöma, huruvida man vill sätta ett tillräckligt kraftigt verkande medel i regeringens hand, då må man gå till avgörandet med kännedom om vilka intressen det är fråga om att tillvarataga.

Sedan det hade kommit till regeringens kännedom, att krigsmaterielberedningen inte utan svårighet hade fått vetskap om utländskt aktieinnehav uti nämnda företag, ansåg sig regeringen böra delgiva utrikesnämnden en fullständig och detaljerad redogörelse för vad uti denna sak blivit inhämtat, och därvid meddelades det från regeringens sida, att denna omständighet var för regeringen ett starkt verkande motiv att hos riksdagen föreslå en ny lagstiftning angående krigsmaterielindustrien, som kunde ge en regering möjlighet att här ingripa för att rätta till.

Detta kunde inte ske samma år som vi fingo kännedom om dessa förhållanden. Det skulle ha blivit mycket sent på riksdagen, och vi hade då förhoppningar om att på den för riket viktigaste punkten genom lojala förhandlingar kunna åstadkomma ett tillfredsställande resultat även utan stödet av en sådan lagstiftning. Sådana förhandlingar hava förts, och de hava till dato icke givit det resultat, som regeringen anser nödvändigt med hänsyn till rikets intressen. Det har icke berott, det anser jag mig böra tillfoga, därpå att det har saknats god vilja hos det viktigaste företaget, som det här är fråga om. Men det finns ju andra svårigheter, som kunna behöva övervinnas i detta sammanhang, än svårigheten att övertyga en svensk affärsledning om lämpligheten av vissa omläggningar.

Nu anföres det ytterligare i herr Löfgrens reservation, att man har stiftat en lag i Danmark mot ny tillverkning av krigsmateriel, vilket naturligtvis då blir ett stöd för herr Löfgrens uppfattning om hur man skall handla i Sverige. Jag anser mig då böra upplysa kammaren därom, att denna danska lag av den 28 april 1934 om handel med och tillverkning och innehav av vapen icke så mycket avser en övervakning av krigsmaterielindustrien som förhindrande av uppkomsten av beväpnade partiorganisationer inom landet. Det framgår tydligt av lagens motivering, vad dess huvudsyfte är. Sedan våren 1933 unionsförbud genomförts i Danmark, framlades i januari 1934 dels förslag till lagstiftning om förbud mot vissa sammanslutningar, dels också förslag till lag om handel med samt tillverkning och innehav av vapen. Dessa förslag behandlades jämsides med varandra av riksdagen, och de nya lagarna utfärdades samtidigt, den 28 april 1934. Det bör också bli nämnt, att i jämförelse med den svenska krigsmaterielindustrien är den danska mycket obetydlig.

Jag övergår så, mina herrar, till den andra huvudsynpunkt, som från regeringens sida har lagts på detta ärende. Det gäller vår medverkan i det internationella arbetet och i fråga om kontrollen över vapenfabrikationen. Ja, mina herrar, jag skall säga er uppriktigt, att jag icke skulle vara svensk delegat uti Genève, om jag hade att som svenskt ombud i Genève framföra det uppslag till att ordna dessa angelägenheter, som är föreslaget i herr Löfgrens reservation. Hur ligger arbetet i Genève, och vad är det för linjer, efter vilka man arbetar där? Det har naturligtvis varit angeläget för regeringen att hålla sig så nära som möjligt till vad man kan vänta sig bli ett sannolikt resultat av arbetet på en internationell konvention.

Det förslag, som står i förgrunden och som i princip är lagt till grund för arbetet uti Genève, är ett amerikanskt förslag, vilket går ut på att staterna som sådana själva åtaga sig det fulla ansvaret för kontroll över vapenfabrika-

Ang. kontroll över tillverkningen av krigsmateriel m. m. (Forts.)
tion och vapenhandel och förplikta sig att genomföra erforderlig lagstiftning. De skola engagera sig enligt detta förslag att icke tillåta fabrikation med mindre tillverkningslicens lämnats av regeringen. Det är alltså precis samma system som det, som här föreslås ifrån den svenska regeringens sida. Amerikanerna ha i sitt förslag preciserat sig därhän, att sådana tillverkningstillstånd borde ha en giltighet icke överstigande fem år. Sedermera har detta under förhandlingarna blivit ändrat, bland annat på grund av ett svenskt förslag. Om man måhända tror, att Sverige i detta Genèvearbete representerar någon alldeles särskilt framstående blåögd radikalism i denna fråga, så missar man sig. Det svenska ombudet i Genève har inför de olika yrkanden, som ha framförts i frågan och av vilka vissa avse uppmjukningar och andra avse avgjorda och allvarliga skärpningar, gjort sig till tolk för den meningen, att man bör söka samla sig om någonting, som i detta nu kan bli verklighet. Och då hänvisar man till det amerikanska förslaget såsom en lämplig mellanståndpunkt. Samma uppfattning har i Genève framförts av Danmark, Schweiz, Spanien, Belgien. Det amerikanska förslaget har i den punkt, som är relevant för frågans behandling i dag i kammaren, blivit godkänt av den sittande kommittén med en ändring — som i förhållande till det svenska förslaget i sak innebär en viss skärpning, ehuru det inte alls finns något hinder med den lagstiftning, vi nu föreslå, att ansluta sig till en sådan konvention. Vårt ombud hade nämligen i Genève framfört den tanken, att i stället för det amerikanska förslaget, att tillståndsbekäntnaden bara få gälla i fem år, då de måste förnyas, man i stället skulle lämna staterna rättighet att välja emellan antingen en period på fem år eller också att lämna tillstånd tills vidare. Resultatet har blivit, att den formulering, som antagits där, går ut på att tillstånden skola gälla tills vidare, dock högst fem år.

De, som nu äro så förfärligt rädda för att Sverige skall springa benen av sig i Genève eller på andra håll för att hålla sig långt framför tätgruppen i det internationella arbetet på detta område, kunna kanske känna sig en smula lugnade, då jag anför detta om den hållning, som har intagits i Genève från svensk sida.

Mina herrar, det finns uppmjukningar, och det finns skärpningar föreslagna i Genève, men ingen har framträtt där med den luminösa idén, att vi skola skapa en konvention, byggd på tillverkningstillstånd, dock utan att detta är tillämpligt på de nu bestående företagen. Vi skola alltså göra en internationell lag, så att vi ordentligt kunna få krigsmaterielindustrien under den statliga kontrollen och det statliga ansvaret, ty observera, herr Löfgren, genom denna tillståndsmetod lägger man ansvaret på staterna som sådana för förekomsten av krigsmaterielindustri. Det har, upprepar jag, inte trätt fram någon med denna luminösa idé, att visserligen skall man stifta en sådan lag, men det skall inte gälla för Creusot, den skall inte gälla för Skoda, den skall inte gälla för Vickers, den skall inte gälla för Krupp, den skall inte gälla för Bofors, den skall inte gälla för Bethlehem steel, den skall gälla beträffande de nya vapenföretag, som man menar kanske i en oanad utsträckning skola komma till i framtiden!

Mina herrar, vi veta alla, hurudant läget är i världen. Är det allvarligt menat att framföra ett förslag av denna art? Skall det finnas tillverkningsstillstånd, då skall detta gälla för de företag, som finnas, och inte bara för dem, som inte finnas. Jag har för min del velat fullkomligt tydligt klargöra här, hur man har sett på denna sak inom regeringen. Vi ha omsorgsfullt övervägt, huruvida man kunde gå fram på någon mjukare väg, och den prövningen har utfallit så, att både med hänsyn till förekomsten av utländska intressen i vår industri och med hänsyn till Sveriges medarbete på det inter-

Ang. kontroll över tillverkningen av krigsmateriel m. m. (Forts.)
nationella området kan regeringen icke rekommendera någon annan väg än ett tillståndstvång, som är tillämpligt på de bestående företagen.

Jag sade nyss ett ord om hur jag skulle ställa mig, om jag betroddes med uppdraget att framföra herr Löfgrens linje i Genève. Jag anser mig vara berättigad att ställa några frågor till herr Löfgren, som kunna vara nyttiga för kammaren vid dess ställningstagande. Om denna reservation nu skulle bli riksdagens beslut, skall då den svenska utrikesledningen utfärda nya instruktioner för sitt ombud i Genève och säga honom, att han skall backa från sitt understödjande av det amerikanska förslaget och i stället lägga in en ny artikel, som innehåller herr Löfgrens övergångsbestämmelse? Om inte den frågan besvaras jakande, så frågas vidare: Skola vi följa den politiken, att vi låta det svenska ombudet i Genève arbeta efter de gamla instruktionerna och själva här hemma göra en lag efter helt andra linjer? Detta har jag för min del inte trott vara en riktigt lämplig politik för ett land som Sverige. Och jag vill också fråga: om det nu vore meningen att i händelse av en internationell konvention rätta sig efter den och ändra lagstiftningen, så att alltså efter det riksdagen i år har sagt, att de bestående företagen äro berättigade att fortsätta sin verksamhet, man ett annat år skulle utan vidare underkasta dem detta tillståndstvång — vart tar det då vägen med herr Löfgrens allmänna rättsprinciper, vilka äro anförda såsom motiv för dessa övergångsbestämmelser? Och jag må säga, att motiveringen gör förslaget betänkligare än det såsom sådant är.

Jag menar, mina herrar, att här är det allvar, och här bör man göra ett val. Vill man ha en lagstiftning, som ger regeringen medel i handen för att komma till rätta med de av mig angivna missförhållandena inom svensk krigsmaterielindustri, och vill man gå in på en lagstiftning, som ligger i parallellitet med det arbete, som försiggår i Genève, då har man ingenting annat att göra än att gå på utskottets förslag, som i detta stycke sammanfaller med den kungliga propositionen. Menar man åter inte allvar, då må jag uppriktigt säga, att det ur flera synpunkter är resonligare och bättre att gå på den linje, som högern har förordat här. Den kan ju upprätthållas med den motiveringen, att Sverige bör hålla sig på efterkälken. Det är klart, att om man vill ge ett kraftigt uttryck för den meningen, att här inte bör förekomma något lagstiftande i denna fråga, förrän en internationell konvention är antagen, då är den uppfattning, som högerreservanterna ha framlagt, den naturliga. Men jag har väldigt svårt att i något rimligt sammanhang passa in den uppfattning, som är framlagd i herr Löfgrens reservation. Jag tycker personligen, det ber jag att få säga, att om det skulle visa sig, att den allmänna meningen i Sveriges riksdag icke är mogen för ett förslag av den art, regeringen har framlagt, då är det bättre att spara den här saken, tills den allmänna meningen förstår, vad saken har för vikt, än att anta en lag, som är kraftlös ifrån födelsen.

Jag hör, mina herrar, ingalunda till dem, som mena, att det nuvarande tidsläget inbjuder Sverige att vara ett exempel i fråga om ensidig nationell avrustning. Men jag vill ha sagt inför denna frågas avgörande, att jag anser det ur alla möjliga synpunkter vara bra, om Sverige på *detta* område kunde vara ett exempel. Jag skall lugna herrarna, som kanske tro, att vi äro alldeles ensamma i den villande världen på dessa äventyrliga stigar. Jag vill erinra om den starka opinionen i Förenta staterna, frammanad av undersökningsresultaten från senator Nyes undersökningskommission. Man avvaktar i Amerika ett förslag rörande en nationell kontroll av krigsmaterielindustrien, som, det vågar jag nog säga, inte kommer att gå på andra linjer än det förslag, som amerikanerna ha framlagt i Genève. Jag erinrar också om den

Ang. kontroll över tillverkningen av krigsmateriel m. m. (Forts.)
växande opinionen i England i denna angelägenhet. Jag erinrar om att i Frankrike ligger ett förslag och väntar på parlamentets behandling i samma hänseende.

Jag menar för mitt vidkommande, då jag talar om att det vore bra, om Sverige här kunde vara ett exempel, att vi befinna oss här på ett område, där vi kunna göra det. Vi tillgodose våra egna inre rent svenska synpunkter, samtidigt som vi på det kraftigaste sätt vi kunna medverka till den snara tillkomsten av en internationell reglering av den enskilda krigsmaterielindustrien. Vi *kunna* göra det med hänsyn till våra egna intressen, och vi *böra* göra det, menar jag, med hänsyn till de utomordentligt viktiga intressen för världens framtid, som i denna angelägenhet stå på spel.

Herr Löfgren: Herr talman! Jag skall till att börja med be att få lämna svar på en del frågor, som hans excellens utrikesministern ställde till mig och som måhända eljest under mitt anförandes lopp komme att bortglömmas.

Hans excellens antyde, att jag i den reservation, som jag tagit initiativ till, har rört vid frågan huruvida och under vilka förutsättningar krigsindustrien skulle kunna få ersättning, därest industrien icke vidare skulle få fortsätta. Han ville nästan påstå, att om man överhuvud taget hyste en sådan uppfattning i princip, så vore det detsamma som att också vilja medge ersättning till dem, som kunnat ställa till med krig men som tack vare Nationernas förbunds och andras gemensamma ansträngningar inte längre kunna göra det. Jag trodde verkligen inte, att en så fin intelligens som hans excellens utrikesministern skulle ens förutsätta en möjlighet till jämförelse mellan dessa två ting. Vi få väl ändå erkänna, att så länge vi leva i denna syndiga värld och alltjämt ha kriget, så är för vårt försvar vapenindustrien, vare sig den utövas av enskilda eller staten, en nödvändighet. Jag skulle vilja fråga, huruvida inte vid bedömandet av det alternativ, som tidigare har förelegat inom den beredning, som sysslat med detta ärende, kanske det väsentliga skälet för att avvisa tanken på ett statsmonopol var, att det skulle kosta för mycket pengar att verkställa erforderlig inlösen. Emellertid har jag i reservationen inte alls gått in på någon ersättningsfråga eller behövt gå in på den. Jag har endast nämnt ordet i det sammanhanget, att tack vare den omständigheten, att regeringen lägger sitt förslag så, att de, som nu tillverka krigsmateriel och göra det på ett lojalt sätt, väl behöva söka tillstånd men skola få sådant, så är det klart, att då kommer inte heller någon ersättning i fråga för industrien. Det om den saken.

Sedan frågade mig hans excellens utrikesministern om ett par andra saker. Han frågade mig, om det nu bleve så, att mitt förslag — som han kallar det — antas av riksdagen, skulle det då vara meningen att utfärda nya instruktioner till Sveriges ombud i Genève, instruktioner, som gjorde det omöjligt för dem att vidare arbeta efter de linjer, som man tidigare följt. Sålunda fick man väl vända sig bland annat *mot* det amerikanska förslaget om vapenkontroll. Jag skall bara be att få påpeka, att det här gäller två skilda ting. Det som sker i Genève är förberedelser till en internationell överenskommelse, där man under helt nya förutsättningar folken emellan träffar anstalter för en helt ny orientering av de nuvarande förhållandena. Det synes alldeles klart att vi, som vi hittills ha gjort, i Genève skola arbeta för vad som är möjligt att åstadkomma när det gäller att få tillstånd en internationell nedrustning. Men det är en sak. En annan sak är, att vi här hemma i vår politik inte ensamma kunna gå fortare fram än vad våra egna förhållanden tillåta. Skulle vi exempelvis kunna föra ett sådant resonemang i frågan om att fortsätta att anslå pengar till vårt försvar: skola

Ang. kontroll över tillverkningen av krigsmateriel m. m. (Forts.)

vi fortsätta vår egen försvarspolitik eller skola vi känna oss förhindrade därtill av vår strävan i Genève att få till stånd en allmän avrustning? Ingen har, tror jag, hittat på något så »luminöst», för att begagna hans excellens herr utrikesministerns uttryck, att det ena skulle gå i vägen för det andra. Innan vi komma till en internationell ordning, måste vi, särskilt i allt vad det gäller vårt försvar, rätta oss efter våra egna förhållanden och handla efter ett bedömande av vårt eget läge, såsom vi fatta det, utan hänsyn till hur det kan komma att gestalta sig sedan Nationernas förbunds olika räddningsplaner mot kriget ha förts i hamn.

För att så komma till den reservation, som det här är fråga om, uttryckte hans excellens sin större förvåning över den reservationen än över avslagsyrkandet. Jag måste säga att detta förvånar mig en smula, ty i själva verket följer reservationen utskottsmajoritetens betänkande och därmed regeringsförslaget ända fram till övergångsbestämmelserna. Men där kommer det verkliga innehållet i förslaget, säger utrikesministern, och med den ändring, vi ha gjort i fråga om övergångsbestämmelserna, kommer hela förslaget att sakna all must och mærg!

Låt oss se hur det förhåller sig med den saken.

Vi reser vanter vilja först och främst just precis vad departementschefen säger sig avse. Det talade visserligen inte hans excellens herr utrikesministern så mycket om, men däremot äro både materielkommissionen och handelsministern synnerligen angelägna att stryka under, att vid tillståndsprövning enligt den nya lagstiftningen skola nuvarande näringsidkares lojala intressen respekteras. Detta går igenom som ett tema i motiveringen. Vi reser vanter göra nu gällande, att upprätthållandet av principen att inte göra en ändring i de grunder, på vilka en näring arbetar, är av sådan vikt, att detta bör inskrivas i själva lagen i stället för att överlätas genom en fullmakt till tillfälliga makthavares administrativa makt, vilken någon gång — naturligtvis inte under den nuvarande regeringens livstid, men någon gång i framtiden — kanske kan bli godtycklig. Till en sådan fullmakt ha vi inte velat överlämna denna sak.

Den väsentliga skillnaden mellan utskottets och reservanternas förslag är alltså, jag stryker under det än en gång, att enligt utskottet även de nuvarande företagen skola bli underkastade skyldighet att söka tillstånd för att fortsätta rörelsen, och Kungl. Maj:t har då i sin fulla diskretionära befogenhet att säga ja eller nej — ehuru Kungl. Maj:t har lovat att säga ja. Likaså skulle Kungl. Maj:t när som helst äga att utan vidare indraga tillståndet även för dessa äldre tillverkare: produktionstillståndet gäller nämligen endast tills vidare. Jag och mina medreser vanter föreslå däremot, att visserligen skall det vara en rätt för redan bestående företag att fortsätta sin rörelse, som inte bara beror på Kungl. Maj:ts beslut, men samtidigt äro vi lika angelägna som utskottet att tillse, att ramen för den nuvarande tillverkningen icke utvidgas. Om det gäller för en redan befintlig tillverkare av krigsmateriel att upprätta en ny fabrik eller att börja tillverka ett nytt krigsmateriel, skall han också enligt vårt förslag vara skyldig att söka tillstånd. Vidare skulle, något som jag verkligen trodde var det viktigaste, men som hans excellens alls icke tycktes fästa något större avseende vid, den fortlöpande kontrollen, tillsynen och skyldigheten från tillverkarnas sida att avlåta på heder och samvete avgivna deklARATIONER om tillverkningen efter de föreskrifter, som Kungl. Maj:t ger, ju också vara lika.

Men koncessionstvånget, d. v. s. att även de hittillsvarande tillverkarna skulle vara underkastade koncession, och regeringens begäran om en fullmakt, utan att ens riksdagen får se de grunder och principer, på vilka tillstånd skulle

Ang. kontroll över tillverkningen av krigsmateriel m. m. (Forts.)
meddelas, det tycker jag är att begära för mycket. Det är sant att Nationernas förbund förutsätter en kontroll både av tillverkning och försäljning, och det gör detta som ett led i ett internationellt system. I detta internationella system skulle förbundsstaterna gemensamt taga hand om både krigsberedskap och försvar. Vi behöva ju inte något nationellt försvar, när vi få allt i ordning enligt Nationernas förbunds pakt, utan då föra vi gemensamt krig mot en angräpar. Det blir kollektivt försvarskrig i stället för individuellt försvarskrig, som då föres. De enskilda förbundsmedlemmarna skulle enligt denna plan helst i form av statsmonopol svara för att varje land, såsom också sades av utrikesministern, tar sin andel i ansvaret för krigsmaterieltillverkningen.

Jag behöver väl inte understryka att vi ännu inte ha kommit så långt — inte på långa vägar. Vi ha en oratificerad konvention rörande vapenexporten, som Sverige och ett par andra länder skrivit på, men som ännu inte är ratificerad. Frågan om tillverkningskontroll har, såvitt jag vet, inte heller varit föremål för något konventionsförslag av Nationernas förbund; vad som finns torde vara en promemoria eller ett utkast, som utarbetats inom nedrustningskommissionen. Men inte ett enda land har ännu tagit sin plats i kedjan med ens tillnärmelsevis så stränga bestämmelser, som vi redan infört här i Sverige och som vi ytterligare skärpa genom antagandet av det förslag, som nu föreligger.

Det har här talats om Danmark och påståendet i reservationen, att Danmark gått precis på samma linje som reservanterna föreslå, d. v. s. att utan konungens tillstånd lägga hinder i vägen för ny fabrikation, medan däremot skyldigheten att söka tillstånd icke utsträcks till de nuvarande tillverkarna. Detta är just den danska linjen. Det är visserligen sant, att det danska förslaget talar om en mängd andra saker, som hans excellens herr utrikesministern hänvisade till, men hans excellens vill väl inte förneka, att just detta moment också ingår i den danska författningen, nämligen att för anläggande av nya ammunitions- och krigsmateriefabriker erfordras konungens tillstånd, men annars icke.

Emellertid har denna fråga inte endast intresse ur allmän fredspolitisk synpunkt, utan också med hänsyn till rent svenska intressen, och det är dessa hänsyn som jag tycker för närvarande äro så förhärskande, att man inte kan låta bli att lägga sin politik efter dem. Å ena sidan behöva vi ju för vår egen försvarsberedskap en modern och konkurrenskraftig industri. Hur pacifistiska vi än äro, kunna vi inte hjälpa, att så länge vi inte ha statsmonopol, måste det ske i form av enskild rörelse. Å andra sidan medges, att den vapenexport, som för denna industris upprätthållande synes påkallad — ty den kan inte leva utan att också sälja — i så oroliga tider som de nuvarande innebär en fara för brytande av vår neutrala ställning till andra makter och därmed till och med en viss risk för förvecklingar. Det kunna vi lätt förstå och det har kanske funnits en del exempel på, att det föreligger sådana risker.

Alldeles fränsett våra honorära förpliktelser i Genève, som jag tror att hans excellens herr utrikesministern fyller på ett utmärkt sätt, tror jag inte att de länder, som ej ens tillnärmelsevis tänkt på att i samma grad som vi ordna en effektiv kontroll över vapentillverkningen, komma att bli så bestörta över vår efterblivenhet, att hans excellens behöver befara några reprocher. Bortsett från dessa förpliktelser tror jag också, att vi ur rent svensk synpunkt ha varit väl betjänta med att vara pionjärer i fråga om kontrollen över i första rummet vapenexporten, som vi ju för vår del ha gått längre än andra i att kontrollera. Vi ha sluppit ifrån sådana missbruk, som hans excellens antydde förekommit i Amerika, och mot vilka undersökningen där just riktat sig.

Ang. kontroll över tillverkningen av krigsmateriel m. m. (Forts.)

Emellertid har den kontroll över vapenexporten, som vi ha, indirekt medfört kontroll även över tillverkningen, ty ingen vettig fabrikant tar sig till att göra färdig en stor beställning utan att vara något så när säker på att få den expedierad. Det kan därför med visst skäl påstås såsom också sagts från högerhåll — och nu är ju hans excellens på god väg att hellre godkänna högerreservanternas förslag än vår reservation, för vilken han säger sig stå mera fjärran — att det nuvarande licenssystemet är så effektivt att det skulle göra en rättslig kontroll över tillverkningen i det stora hela överflödig. Det må så vara. Men jag kan för min del inte frångå uppfattningen, att det ligger logik i att, om staten alltid kan stoppa en leverans i sista taget, det också bör finnas en fortlöpande kontroll över tillverkningen i bådas intresse, såväl i statens intresse som i tillverkarens, om driften skall kunna fortgå med någon som helst säkerhet.

Även kan det tänkas att en skärpning av tillsynen på fabrikationens område kan tjäna som en ytterligare garanti till de många, vi redan förut ha, mot missbruk av vapen inom landet, och mot möjligheten att det skulle kunna läcka ut vapen och ammunition vid sidan av den officiella vapenexporten till andra länder.

Från dessa synpunkter har jag, alldeles oavsett förbindelserna till Genève, varit med om att tillstyrka förslaget utom i den viktiga punkt, varom tvisten står. Att, som det nu är, utan att det ingår som ett led i en stor internationell överenskommelse om en nyorientering i alla dessa frågor, isolerat ålägga nuvarande näringsidkare koncessionstvång för en verksamhet, som de drivit sedan lång tid tillbaka, och detta till på köpet utan att man har en aning om, på vilka villkor tillstånd kommer att lämnas — den tanken förstår jag är mycket naturlig för hans excellens herr utrikesministern, men för mig verkar den tämligen främmande. Och jag skulle tro att riksdagen knappast bör taga på sitt ansvar att godkänna den. Visserligen har man ju regeringens löfte, att lojala tillverkare skola få nådigt tillstånd, men, som sagt, en fara ligger ju i att indragningsrätten på ett ovist sätt kan begagnas, och den faran kan man inte nu på något som helst sätt gardera sig emot, om man ger bort en fullmakt in blanco.

I förbigående vill jag bara nämna, att man här visserligen avvisat tanken på ett statsmonopol, men om det är så att man i stället har ett system, där tillståndet sträcker sig över hela näringen, finns det ju en mycket enkel utväg att gå över till statsmonopol: det är bara att trycka på en knapp och säga: »Nu få ni sluta! Vi dra in tillståndet för de enskilda näringsutövarna!» Då ha vi statsmonopolet där. Jag säger naturligtvis inte alls att det är meningen att herrarna skola begagna denna rätt, då ju herrarna studerat frågan om ett statsmonopol och avvisat detsamma. Men en sådan sak kan hända, och blotta möjligheten att riksdagen inte skulle få ha närmare befattning med en sådan viktig händelse, den risken tycker jag man bör undvika.

Koncessionstvånget och indragningsrätten påverka den äldre industrien särskilt starkt i ett par avseenden. För det första är den industri, som det här är fråga om, i allmänhet icke uteslutande sysselsatt med krigsmaterieltillverkning, utan har tvärtom i stor utsträckning även annan tillverkning. Den driver sålunda en tillverkning, som i varje fall ekonomiskt, men mången gång också tekniskt, hör ihop med den egentliga krigsindustrin. Man förstår hur svårt det skall vara att dela mellan dessa två, och framför allt vilken verkan en indragning av den ena delen av verksamheten skulle ha på den andra. Men vidare är begreppet »krigsmateriel» ett föränderligt begrepp, över vilket regeringen har i sin makt att bestämma. Det som i dag betraktas som civila varor — om jag får tillåta mig ett sådant uttryck — kan av Konungen göras till

Ang. kontroll över tillverkningen av krigsmateriel m. m. (Forts.)
 krigsmateriel i morgon. Med hänsyn därtill har också i reservationen föreslagits, att därest Kungl. Maj:t efter förordningens ikraftträdande förändrar begreppet krigsmateriel och betraktar tidigare såsom oskyldiga ansedda varor såsom krigsmateriel, skall den, som tidigare tillverkat dessa varor, också kunna bärga sig med att göra en anmälan inom en viss tid för att få fortsätta sin rörelse.

Vi komma nu till de skäl — utom de internationella, och de äro ju gentila, men även så föga påtagliga att vi icke mera behöva syssla med dem — som framför allt av utskottet anförts för en så radikal omkastning i vår näringspolitik, som det här i själva verket gäller. Det har, vad jag vet, varit en enda sak: vi skulle därigenom ha möjlighet att få bort befintliga utländska intressen i vår krigsindustri. Jag erkänner till fullo, vilket också har kommit till uttryck i reservationen, att det är på tok att ha utländska intressen, framför allt om det skulle finnas två stridande utländska intressen, inom krigsindustrien. Jag är den förste att erkänna, att detta är en olägenhet, och att den saken bör bort, i den mån den finns, och så länge den finns stå under kontroll. Men vad jag inte förstår är hur man med det här föreliggande förslaget, kombinerat med uttalandet i motiveringen att de lojala tillverkarna skola få fortsätta, skall kunna få bort det främmande inflytandet. Ett bolag, som har mindre än en femtedel av aktierna på utländska aktieinnehavare, bör icke betraktas som illojalt. Konungen uppräknar i propositionen just sådana bolag, beträffande vilka det icke är möjligt att mer än en femtedel av aktiekapitalet innehas av utlänningar, nämligen den kategori bolag, som ha den s. k. förbudsklausulen. Det är de stora bolagen, och dessa har Konungen själv givit på hand, både enligt 1 § att de kunna få och enligt motiveringen att de böra få tillstånd, så snart de icke burit sig illojalt åt på något särskilt sätt. Men enbart den omständigheten, att det finns ett mindretal främmande aktieägare i bolaget, kan icke i och för sig betraktas som någon illojalitet. Och det av det enkla skälet att de bolag, som ha utländska aktieägare — såväl de större med förbudsklausul som de mindre, för vilka det i lagen icke uppställas några fordringar — ha tillkommit efter gällande svensk aktiebolagslag. Vi ha kanske varit dumma, som inte ändrat denna lag tidigare, det må vara hänt, men vi kunna inte komma ifrån, att dessa utlänningar ha fått sina rättigheter i Sverige på lagligt sätt, nämligen i skydd av den aktiebolagslag, som här varit gällande.

Om åter något illojalt förekommit och speciellt om det befinnes, att faktiskt en större del än en femtedel av aktiekapitalet i ett bolag med förbudsklausul ligger i utländska händer, ha vi ju i fjol, alltså 1934, antagit en särskild s. k. bulvanlag. Även om man ännu inte kan få full effektivitet åt dess bestämmelser, är det en sak för sig, den måste i alla fall bli effektiv, när den träder i kraft. Enligt denna lag skola bolagen vara rensade från utländska aktieägare över den medgivna kvoten före den 1 juli i år — jag vill dock minnas att man kan få ett mycket kort anstånd. Den saken är således botad, varigenom de lojala intressena tillgodoses.

Vad åter de övriga bolagen beträffar, som kunna ägas av utlänningar, har propositionen gått ut ifrån att de, som driva krigsmaterieltillverkning »i ringa omfattning» skola kunna, trots att de ägas av utlänningar, i fortsättningen få tillstånd. Med denna kategori hade jag trott i min enfald att regeringen syftat på t. ex. det av hans excellens herr utrikesministern omnämnda Landsverk. Ty det förhåller sig visserligen så, att detta bolag har ett aktiekapital på c:a 2 miljoner kronor, vilket till största delen åtminstone äges av utlänningar; men att märka är att dess produktion av krigsmateriel, som jag för övrigt tror mest säljes till svenska armén, är ungefär en tiondel av hela produktio-

Ang. kontroll över tillverkningen av krigsmateriel m. m. (Forts.)
nen. Bolaget hör bokstavligen till den kategori inom krigsindustrien, som, om det inte gjort något särskilt ont, borde få koncession av Kungl. Maj:t.

Dessutom har utskottsmajoriteten lagt till en ytterligare kategori utländska intressen, som kan få tillstånd, nämligen sådana, där det icke är fråga om den relativa relationen mellan krigsmaterieltillverkningen och tillverkningen i övrigt vid samma företag, utan där denna tillverkning i förhållande till krigsmaterieltillverkningen i landet anses vara av ringa omfattning. Även sådana mindre företag skulle komma att få tillstånd av Kungl. Maj:t, och det finner jag icke vara annat än fullt rimligt, eftersom jag menar, att samma rätt bör gälla för alla lojala tillverkare, som kommit till och fått sin rätt på grund av äldre lagbestämmelser.

Enligt reservanternas förslag blir, som sagt, för både gamla och nya företag kontrollen och deklarationsplikten lika. Men vidare ha vi just för att förebygga den osäkerhet, man känner, med hänsyn till eventuellt främmande inflytande föreslagit i vår reservation, att Kungl. Maj:t äger att vid straffpåföljd meddela de föreskrifter, som av hänsyn till rikets intressen kunna finnas erforderliga både i avseende å sättet för rörelsens fortsatta bedrivande och i övrigt. Förordningen är ju enligt innehållet i dess fjärde paragraf sådan, att deklarationsplikt från början föreligger även för de äldre företagen, som således få redovisa precis allt, vad de göra, men därtill kommer emellertid, genom den av oss föreslagna övergångsbestämmelsen, att upplysningsskyldighet åligger företagen även i fråga om utlänningars aktieinnehav och dylikt.

Det är kanske icke alldeles utan betydelse att nämna, att av de korporationer och myndigheter, som hörts, ha de flesta ställt sig avvisande framför allt mot koncessionstvånget, och jag föreställer mig, att de härvidlag i första rummet måste ha tänkt på de nuvarande industriföretagen. De militära myndigheterna ha framför allt strukit under att det ur försvarets synpunkt icke vore önskligt att överhuvud taget få någon ytterligare skarpare kontroll över tillverkningen. Av ett synnerligen stort intresse är krigsberedskapskommissionens yttrande och icke minst det särskilda yttrande, som avgivits av dess ledamot, vår kollega, riksdagsman Bärge i Katrineholm. Hans yttrande finns återgivet på sid. 21 i utskottets utlåtande. Kontentan av hans ståndpunkt är, att han både avstyrker och icke avstyrker förslaget. Ser han saken ur enbart svensk försvarspolitisk synpunkt, vill han bestämt avstyrka regeringens förslag. Skulle emellertid för honom obekanta skäl eller som han uttrycker det »eventuellt förefintliga internationella eller andra krav motivera en kontroll i den omfattning beredningen förordade» — ja, då förefaller det honom »knappast troligt», att de föreslagna åtgärderna skulle »under ett förståndigt handhavande verka så menligt för tillvaratagande av vårt lands försvarsintressen, att ett avstyrkande hade fog för sig».

Jag går, som herrarna hört, icke så långt som herr Bärge i misstro mot förslaget, men om han närmast hyst sina betänkligheter mot koncessionstvånget för äldre tillverkare, så gillar jag hans åsikt helt och fullt, och jag får erkänna, att jag är precis lika okunnig som han om de djupa internationella eller andra skäl, som trots allt skulle tala för genomförande av detta i den utsträckning, som regeringen här föreslagit. Utan att vara till ringaste fördel för det praktiska fredsarbetet och vårt försvar skulle enligt min uppfattning ett sådant system eller brist på system, vad man nu vill kalla det för, ge rum för en osäkerhetskänsla, både inom industrien och med hänsyn till vårt försvar, som absolut icke skulle uppvägas av pionjärskapets ära vid förhandlingarna i Genève. Det bidrag till det allmänna fredsarbetet, som hans excellens utrikesministern hittills så förträffligt har lämnat, blir den här

Ang. kontroll över tillverkningen av krigsmateriel m. m. (Forts.)
gången, om reservanternas förslag antages av riksdagen, måhända mera blygsamt, men icke mindre uppriktigt, än om bidraget skulle lämnas med uppoffring av våra nedärvda svenska rättsprinciper i fråga om näringslivet och under en viss likgiltighet med hänsyn till den verkan, det kan ha för försvaret.

Herr Velandér: Herr talman! Såsom herrarna finna, är till utskottsutlåtandet även fogad en reservation av högerens representanter i utskottet. Det torde då vara påkallat att med några ord söka närmare klarlägga, vad dessa högerrepresentanter egentligen avsett, och det torde också vara påkallat att så sker med hänsyn till det uttalande, som vid debattens början gjordes av hans excellens utrikesministern.

I högerreservationen har, såsom redan här konstaterats, hemställts om avslag å den kungl. propositionen. Motiveringen härför är tvåfaldig. Reservanterna anse sålunda, att med propositionen avsedda spörsmål icke böra betraktas och behandlas såsom isolerade och allenast en enskild stat vidkommande angelägenhet utan i stället skärskådas huvudsakligen i deras internationella sammanhang. Därjämte ställa sig reservanterna minst sagt tveksamma till frågan, huruvida, oberoende av internationella överenskommelser, något behov av en utvidgad statlig kontroll över den svenska krigsmaterielindustrien kan anses föreligga.

I det förra hänseendet hava nu reservanterna uttalat den uppfattningen, att vårt land själfvallet icke får undandraga sig att medverka till kontrollåtgärder, som från internationell synpunkt kunna finnas påkallade eller kunna anses ägnade att befordra en i verklig mening följdriktig fredspolitik. Denna reservanternas inställning har emellertid icke fört dem till den slutsatsen, att vårt lilla land skall före alla andra inlåta sig på sådana ingripande åtgärder, som här föreslås och som ur synpunkten av bland annat en så långt möjligt effektiv nationell försvarsberedskap måste anses opåkallade. Man frågar sig verkligen, varför Sverige måste vara föregångslandet, det goda exemplet, det lysande föredömet, som ändock erfarenhetsmässigt icke följes av andra. Att märka är nämligen, att enligt propositionens innehåll endast tvänne länder, Belgien och Danmark, genomfört åtgärder av här avsedd art, vilka dock givits en mycket begränsad räckvidd. Belgien har sålunda infört deklara tionsplikt för tillverkare och försäljare av eldvapen samt delar därav och ammunition till sådana vapen och i Danmark kräves det tillstånd för upptagande av ny tillverkning av huvudsakligen skjutvapen och ammunition, handgranater, bomber och dylikt samt sprängämnen. Detta är nu allt, som faktiskt genomförts.

Hans excellens utrikesministern konstaterade också, att de åtgärder, som voro vidtagna i Danmark, egentligen tagit sikte på helt andra syften än att åstadkomma en effektiv kontroll över krigsmaterielindustrien såsom sådan. Det förefaller sålunda, som om vårt land skulle vid ett genomförande av de med den kungl. propositionen avsedda åtgärderna komma fram till ett läge, som icke på något sätt har sin motsvarighet på något annat håll.

Till jämförelse kan ock hänvisas till att i vårt land redan existerar förbud mot export av krigsmateriel, och detta förbud är så anordnat, att detsamma omfattar icke blott materiel för enbart militära ändamål utan också materiel, som användes för såväl militärt som civilt bruk och materiel, som uteslutande tillverkas för civilt bruk. För import av vapen och ammunition kräves vidare licens. För handel med dylika varor föreligger tillståndstvång. För tillverkning av och handel med explosiva varor likaså. Tillverkare av krigsmateriel är slutligen underkastad gällande bestämmelser i fråga om den s. k. industri-

Ang. kontroll över tillverkningen av krigsmateriel m. m. (Forts.)
statistiken. Upplysningar skola sålunda lämnas enligt av kommerskollegium fastställda formulär om personalens antal och arbetstimmar, drivkraftens effektivitet och fördelning på olika slag av motorer samt tillverkningens kvantitet och värde. Någon större okunnighet om vad som sker på hithörande produktionsområden i vårt land existerar sålunda knappast.

Man hänvisar emellertid till Nationernas förbunds akt, dess artikel 8 mom. 5, däri förbundets medlemmar deklarerar sin enighet om att tillverkningen genom enskilda företag av ammunition och krigsmateriel giver anledning till allvarliga betänkligheter och att det gäller att överväga, huru de skadliga verkningarna av en sådan enskild tillverkning må kunna förebyggas. Man har då skäl, synes det mig, att i det sammanhanget fråga: Vilka skadliga verkningar, nationellt eller internationellt, har den enskilda svenska krigsmaterielindustrien medfört? Har den måhända haft ett ödesdigert inflytande på den händelseutveckling, som ledde till världskriget? Har den främjat rustningspolitiken och såmedelst ökat krigsfaran? Har den genom korrumpering av våra ämbets- och tjänstemän eller på annat sätt framkallat rustningsökningar? Har överhuvud taget vår svenska krigsmaterielindustri inverkat på den internationella politiken?

Dessa frågor, som för många kanske låta något egendomliga, taga nu sikte på arten av de allvarliga risker för en följdriktig fredspolitik, som den privata krigsmaterielindustrien ansetts medföra. Frågorna äro väl dock av den beskaffenheten, att de knappast kräva något svar för vårt lands vidkommande.

Det anmärkningsvärda är emellertid att man just från dylika premisser kommer fram till att ett verkligt behov föreligger för ett förstatligande eller en utvidgad kontroll över krigsmaterielindustrien. Att märka är nämligen att vid krigsmaterielberedningens tillsättande utredningsdirektiven icke togo sikte på spørsmålet, huruvida något behov härutinnan gjort sig gällande, utan gällde dessa i stället frågan, i vad mån och på vad sätt ur kontrollsynpunkt effektiva inskränkningar i den fria produktionen av krigsmateriel kunde genomföras, och därjämte skulle ju möjligheten och sättet för ett statsmonopols inrättande undersökas, naturligtvis kan man säga.

Krigsmaterielberedningen har nu beträffande den svenska krigsmaterieltillverkningens betydelse för vårt försvarsväsende såväl i fred som under krig kommit till den uppfattningen, att den måste betecknas såsom en utomordentligt viktig tillgång. Beredningen har också bestämt avvisat tanken på ett statsmonopol, d. v. s. att staten skulle förbehållas den produktion, som bedrivs av de enskilda företagen. Krigsmaterielberedningen har slutligen förklarat, att intet av vad som under utredningen förekommit har varit av natur att bibringa beredningen den meningen, att den nuvarande omfattningen av den på utförelse inriktade tillverkningen av krigsmateriel i vårt land skulle vara ägnad att i och för sig ingiva betänkligheter av utrikespolitisk art.

Trots dessa slutsatser hava vi nu just via krigsmaterielberedningen kommit fram till den föreliggande kungl. propositionen, som ju tager sikter på ett så fast och koncentrerat grepp från statens sida över den industri, som det här är fråga om, att dess självständighet och rörelsefrihet helt elimineras. Man kan säga, att detta är nu vårt sätt eller vår metod att i en tid, kännetecknad av så utomordentligt fredliga tendenser och strömningar som den nuvarande, behandla ett ur bland annat försvarssynpunkt så utomordentligt betydelsefullt spørsmål som det föreliggande!

Hans excellens utrikesministern var något inne på högerns till utskottsutlåtandet fogade reservation. Han förklarade sig icke vara på något sätt förvånad över den ståndpunkt, som högerrepresentanterna intagit, och han an-

Ang. kontroll över tillverkningen av krigsmateriel m. m. (Forts.)
såg, att densamma var principiellt mycket begriplig. Han medgav också, att de problem eller de frågor, som vi i detta sammanhang sysselsätta oss med, voro, såsom vi högerrepresentanter uttalat, av utomordentligt komplicerad och svårlöst natur. Han försäkrade emellertid och jag hoppas, att det var å hela regeringens vägnar, att om föreliggande proposition vunne riksdagens bifall, det icke skulle bli någon fara för de svenska försvarsintressena; det var i varje fall regeringens uppfattning, tillade han, och jag går ut ifrån, att hans excellens utrikesministern med detta uttalande tog sikte på den tillämpning av propositionens bestämmelser, som åtminstone den nuvarande regeringen var beredd att gå in för. Detta synes ju i och för sig tillfredsställande, men man får i det sammanhanget icke bortse ifrån, att uppfattningarna kunna växla från regering till regering och att kanske även ledamöterna av en viss regering kunna intaga en annan ståndpunkt, om de tilläventyrs efter någon tids förlopp inträda i en ny regering.

Jag hoppas emellertid, att hans excellens utrikesministern med det anförda förstått, vad högerrepresentanterna menat, när de i sin reservation uttalat, att motiv av internationell art enligt deras uppfattning icke i närvarande läge synas kunna åberopas.

Hans excellens utrikesministern var inne på frågan vilken av reservationerna — den som herr Löfgren närmast står för eller högerrepresentanternas — som enligt hans uppfattning kunde anses äga företräde, och han yttrade därvid, att högerrepresentanternas ståndpunkt ju icke innebure någonting annat än att saken borde anstå till dess den allmänna meningen förstode, att det vore nödvändigt gå in därför. Ja, jag delar hans excellens utrikesministerns uppfattning på den punkten, och jag skulle vilja tillägga, att det är en ståndpunkt, som man väl egentligen bör intaga till alla frågor, som möta oss såväl inom representationen som på annat håll.

Hans excellens herr utrikesministern talade om den växande opinionen i andra länder — exempelvis i Frankrike. Det är rätt så intressant att erfaras, vad som sägs om just Frankrike (på sid. 10) i den kungl. propositionen. Det sägs där, att hösten 1933 framlades i franska deputeradekammaren ett regeringsförslag om inrättande av kontroll över tillverkning och försäljning av vapen. Förslaget stadgade förbud mot tillverkning av och handel med krigsmateriel utan tillstånd av vederbörande ministerium. En särskild tillsyn skulle anordnas vid varje företag genom en representant för regeringen. Denne skulle äga tillgång till fabriken alla böcker och det koncessionerade företaget skulle lämna fortlöpande uppgifter om rörelsen enligt enhetliga regler. Regeringsförslaget tillstyrktes med få jämkningar av kammarens finansutskott, men det har sedermera avförts ifrån dagordningen och något annat uttalande om de franska förhållandena inrymmer icke den kungl. propositionen.

Hans excellens utrikesministern var också inne på vad som åtgjorts i Förenta staterna, och av propositionen kan man nästan få den uppfattningen, att Förenta staterna skulle vara ett föregångsland på detta område. Vi ha ju i propositionen på sid. 8 och 9 studerat de nio artiklarna; och skulle dessa nu innebära, att Förenta staterna och andra länder på grund av en hastigt växande opinion vore mycket intresserade av en reglering av dessa förhållanden, frågar man sig: Varför inte avvakta den tidpunkt, då ett internationellt avtal föreligger till vilket vi alltså kunna ansluta oss?

Det kan vara intressant att söka göra klart för sig, hur Förenta staterna under tiden handlat. Jag kan ju inte vara säker på att en uppgift, som stod att läsa i en gårdagstidning, är riktig, men där fanns i alla fall ett meddelande av innehåll, att det särskilda utskott, som sysslar med vapenhandeln i Förenta staterna, hade framlagt ett förslag, som tog sikte på att endast i händelse

Ang. kontroll över tillverkningen av krigsmateriel m. m. (Forts.)

av krigsfara skulle kontrollen över vapentillverkningen läggas i regeringens hand. Var det nu icke något vidlyftigare förslag, som hade framgått av detta utskotts arbete, tycker jag, att det var mycket blygsamt, och jag tycker vidare, att detta resultat icke på något sätt kan vara ägnat att påverka vår ståndpunkt här i dag till förmån för regeringspropositionen.

Jag skall inte längre upptaga tiden. Inom utskottet har det ju framkommit olika meningar, och olika meningar ha också gjort sig gällande här i kammaren. Ehuru icke något skäl framkommit, som enligt min uppfattning är av beskaffenhet att föranleda högerreservanterna att från sina principiella utgångspunkter frånträda sin reservation, skall jag dock, herr talman, för ögonblicket åtminstone, med hänsyn till den ovissa ställningen i kammaren, icke framställa något yrkande.

Herr Åkerman: Herr talman! Jag skall be att få yrka bifall till utskottets förslag, d. v. s. bifall till regeringspropositionen.

Jag behöver inte vara mångordig, då jag rekommenderar ett bifall till utskottets förslag, ty hans excellens utrikesministern har ju redan så uttömmande och intressant redogjort för regeringens ståndpunkt i denna fråga, att jag egentligen inte har mycket att tillägga. De två sista talarna, herr Löfgren och herr Velander, ge mig dock anledning att säga ett par ord.

Herr Löfgren sysselsatte sig en lång stund med den, som jag skulle tro, springande punkten i hans reservation, och därför var det väl inte heller mer än riktigt, att han så länge uppehöll sig vid den. Den stora principiella frågan, som han här talar om, gäller den lagstiftande maktens ställning till redan bestående företag, då det är fråga om en ändring i näringslagstiftningen eller rent av en ny lagstiftning. Det tyckes förefalla, som om herr Löfgren ville göra gällande, att man som princip har gått in för att låta redan existerande företag vara i någon mån oberörda av den nya lagstiftningen och att således hans reservation därför skulle överensstämma med principerna för svensk lagstiftning. Jag bestrider, att så är förhållandet. Det är icke så. Man har aldrig någonsin hört talas om att de bestående förhållandena skulle lägga hinder i vägen för statsmakterna att så ordna för sitt hus, som de anse vara rättvist.

Den andre talaren, herr Velander, ville i det sammanhanget veta, huruvida det här i landet varit några oegentligheter av den beskaffenheten, att de kunde påkalla en sådan här lagstiftning. Något sådant har man aldrig frågat om förut, då det varit tal om ändringar i lagstiftningen. Jag behöver bara nämna ett enda exempel, vapenhandeln. När man stiftade den lagen, var det väl ingen människa, som satte i fråga, att man inte fick röra vid den bestående handeln. Jag skulle kunna draga fram en massa liknande exempel, men jag vill inte trötta herrarna därmed. Nej, det är nog så att herr Löfgrens ställning nu avviker rätt mycket från den punkt, som fordom sköts fram mycket starkt i det liberala partiets program, nämligen att allas likhet inför lagen bör upprätthållas.

Jag kan för övrigt inte fatta, varför de, som tillverka krigsmateriel, skola intaga en mera gynnsam ställning till lagstiftningen än andra affärsmän. Jag tycker verkligen, att herr Löfgren kunde trygga sig vid det lagförslag och tillhörande motivering, som är framlagt här i propositionen och verkligen går varsamt fram i den här saken. Mera kan man enligt min uppfattning inte rimligtvis begära.

Jag vill också fästa uppmärksamheten på att såvitt jag förstår, skulle det bli ganska mycket krångel vid tillämpningen av herr Löfgrens system, om jag så får kalla det, ifall det skulle träda i kraft. Det är nämligen mycket svårt att avgöra hur mycket tillverkningen skulle ändras för att kunna anses

Ang. kontroll över tillverkningen av krigsmateriel m. m. (Forts.)
såsom ny o. s. v., o. s. v. Regeringens ståndpunkt är däremot klar. Det är visserligen så, att alla skola begära tillstånd, men det sägs i motiveringen till propositionen, att man förväntar i alla fall, att det skall bli ett varsamt handhavande.

Herr Velanders anförande var ju mycket intressant, men det var i alla fall inte någonting annat än det, som har berörts i hans reservation och som utrikesministern redan bemött. Jag må likväl säga, att jag tycker ändå, att det är skada, att icke högern nu skulle vilja vara med om en sådan här lagstiftning. När herr Velanders med litet ironi säger: Varför skall Sverige alltid gå i spetsen, så vill jag för min del säga, att det vore väl trevligt, om vi någon gång gjorde det, och jag kan inte förstå annat än, att utrikesministern har alldeles rätt, när han säger, att vid de förhandlingar, som nu stunda, vore det en heder för Sverige att ha tagit det steg, som nu föreslås.

Jag skall nu inte längre trötta kammaren med några återuppreparanden, utan inskränka mig till att på de skäl, som anförts från regeringsbanken, yrka bifall till regeringsförslaget.

Herr Nerman: Herr talman, mina herrar! Vapenhandeln har ett intimt samband med hela den internationella hushållningen av i dag. Man ser det sambandet ovanligt tydligt just nu, då den tillfälliga ljusningen i den stora världskrisen — det är ju allmänt erkänt — till en ganska väsentlig del grundar sig på de kraftigt ökade rustningarna. Man bör därför, såvitt jag förstår, från början se vapenhandeln i dess internationella historiska sammanhang, se den ekonomiskt, inte känslomässigt, den är ett kapitalistiskt problem.

Situationen i världen är mycket mörk för närvarande, inte ur rustningskapitalets synpunkt, men ur den anständiga mänsklighetens. Den är mörkare än någonsin. Jag överlämnar emellertid åt pacifisterna i det borgerliga lägret och på socialdemokratiens mera sentimentala sida att skildra krigets fasor och skrämman med det nya världskriget — som vi eljest nog alla räkna med. Jag skall likaledes inte i motiveringen för mitt ställningstagande till utskottets förslag om kontrollåtgärder mot vapenhandeln tala om rustningsproduktionens omoral och spela på den internationella vapenhandelns mest synliga och för propagandan mest tacksamma sida — de oerhörda vinsterna, som nyligen ha avslöjats för världen genom den amerikanska senatens undersökning av vapenfirmornas affärer.

Det skulle heller inte falla mig in att här med någon sorts revolutionär socialistisk skadeglädje frossa i svårigheterna för världsfreden i denna stund. Det är ett alltför tragiskt kapitel att behandla så. Tragiskt framför allt därför att man ju kan göra så oändligt litet åt förloppet. Historien rusar i väg med oss, och vi följa tämligen hjälplöst med. Men något kan man göra, något grundläggande, något som alltid måste gå före allt ställningstagande och all handling, och det är: söka orientera sig, söka, så gott man kan, analysera läget. Försöka en analys i möjligaste mån, lidelsefri, fri från alla nationella hänsyn, fri för övrigt från all romantik, patriotisk romantik såväl som pacifistisk.

Jag frågar mig då först: Vad är den här påtälade vapenhandeln för ett fenomen, och vad grundar den sig på för maktunderlag? Vidare: Vad kan alltså göras emot vapenhandeln? Och slutligen: Vad förmår regeringens resp. utskottets förslag göra?

Det är mycket i dagens politik, som är luft. Humaniteten är luft, kulturen är luft, idealiteten är luft och mycket annat vackert. Men staterna är inte luft, deras rustningar är inte luft, den internationella vapenhandeln är inte luft, den är en mycket allvarlig realitet, baserad på en solid grund av två mycket starka intressen: det heliga profitintresset och nationalismen. I vapenhandeln ha

Ang. kontroll över tillverkningen av krigsmateriel m. m. (Forts.)

detta kapitalistiska profitintresse och nationalismen ingått ett mycket intimt och mycket fruktbarande förbund, och så har man kommit till det skenbart paradoxala resultatet, att de nationella rustningsintressena dirigeras av ett internationellt organiserat vapengeschäft utan några som helst hänsyn till de nationella intressena. Jag tillät mig i en tidigare debatt här i kammaren i år citera en satir ur en holländsk skämttidning: vapenhandeln i gestalten av en elegant rustningskapitalist, som svänger ett gevär och hänfört ropar: »Länge leve fosterlandet! Länge leve alla fosterland!» Det är ingen konstgjord paradox, det är livet självt, verkligheten år 1935. Kapitalet överhuvud har inget fosterland. För storborgaren är patriotismen en i det inre — inte i valrörelsen men i det inre — övervunnen småborgerlig sentimentalitet. Vapenhandels kriminalitet — jag hoppas, att jag får uttrycka mig så — är ingen nyhet av i dag. Alltsedan den mycket betydande människan och socialisten Karl Liebknecht i tyska riksdagen i april 1913 avslöjade firman Krupps smutsiga politik — jag hoppas, att jag får säga ett sådant ord om en firma, som är lierad med en stor svensk vapenfirma — dess mycket smutsiga politik, att i hemlighet sälja tyska krigsredskap billigare till den så kallade arvfjenden, Frankrike, och hålla spioner i utlandet för att med falska rykten hetsa till ökade rustningar i hemlandet, allt sedan dess vet varje människa, som inte är förblindad av egna privatintressen i rustningsindustrien, att den internationella vapenhandeln är ett internationellt geschäft, som inte tar hänsyn till det s. k. egna folket, bara till den egna profiten. Massor av tyskar stupade i världskriget för vapen, tillverkade av den tyska vapenindustrien och sålda till Frankrike — och sålda billigare — och likadant är det på andra håll. Likadant blir det i ett eventuellt krig mellan Sverige och Tyskland. Där kommer massor av svenskar att mördas med krigsmateriel från Bofors, som ju har affärsförbindelser med nazismens Tyskland. Det har nu bekräftats på ett uppseendeväckande sätt av utrikesministern. Nazistregeringen äger praktiskt en god del av det svenska nationalförsvaret. Hade det varit, låt oss säga Ryssland, låt oss säga Stalin i stället för Hitler, kan det hända, att frågan låge litet annorlunda till för de flesta av herrarna. Amerikanska senatens förhör i fjol blottade som bekant sensationella, ja, häpnadsväckande, ohyggliga saker: hur man till exempel tillsammans med mordredskapen lämnade kunderna även anfallsplaner — nå, det är alldeles naturligt, det är bruksanvisningar! Jag tycker sannerligen, att man bland hederliga människor i alla länder skulle kunna komma överens om att utnämna den internationella vapenhandlarligen till mänsklighetens fiende nr 1.

Är nu inte detta internationella profitgeschäft i nationella lidelser en förkastlig dubbelmoral? Jo visst, men inte av den art, att någon präst med någon större lidelse beivrar den. Och för resten inte mer dubbelmoral än vi eljest möta överallt i mammons samhälle. Vapenhandeln bygger också på nationalismen, och mellan nationalismen och patriotismen finns ingen bestämd gräns. Det är bara en temperaturfråga. När patriotismen blir tillräckligt uppeldad, så blir den nationalism och mynnar ut i krig. I våra dagar är nationen inte lika med folket, utan nationen det är i realiteten staten, finanskapitalets stat, som uppehåller illusionen om fosterlandet som det stora folkhemmet, för vars försvar vapnen äro nödvändiga och alltså den internationella vapenhandeln oundgänglig. Jag skulle vilja kalla det för en skräckens borgfredspsykos.

Jag har kommit in på detta, herr talman, då jag ville få fram bakgrunden till den internationella rustningshandel, vars svenska filial — ja, kanske inte fullt men till en viss procent svenska filial — det här är fråga om att söka få kontroll på. Och jag vill i det sammanhanget ytterligare slå fast, att i detta

Ang. kontroll över tillverkningen av krigsmateriel m. m. (Forts.)
nu existera inte idéer, inte rätt och orätt, inte personligheter, inte människor, inte någon mänsklighet, det existerar bara stater, stora stater och smärre stater med en internationellt patriotiskt drillad, likriktad miljonmassa ungdom — jag skulle vilja kalla dem »vilda barn» — som på en ledares order hänförd sträcker upp sina händer efter det ena eller andra patentet och prisar sig lycklig att få dö — dö för vad? Det vet man inte, man dör själlöst in blanco för vad herr ledaren kommer att befalla. Och man dör i själva verket för något ytterst tarvligt och ovärdigt: tillfälliga kartgränser och statlig expansion — alias fosterlandet.

Kammarens ledamöter tycka kanske som svenskar och patrioter, att detta är, om inte förrådiskt, så åtminstone hädiskt tal. Men jag tror, att samtidigt ge mig nog herrarna som kulturmänniskor och eventuellt som kristna rätt i, att ytterst, under en högre synvinkel borde inte stat och fosterland få vara det högsta, och att kriget är en barbarisk och ovärdig umgängesform mellan folken. Det såg kanske inte ut så i högerns reservation, men man är ändå på något sätt generad inför vapenhandeln, medveten om att man är inne på farliga och förkastliga vägar, i varje fall mindre önskvärda vägar, och det är därför, vi diskutera vapenhandeln i dag.

Alltså kan man kanske säga, att vi alla vilja — åtminstone officiellt — ingripa kontrollerande mot vapenhandeln. Vi vilja alla verka fredsvänner. Men vad kan då göras mot vapenhandeln, som ju redan med sin blotta tillvaro ökar krigsfaran? Tillåt mig yttra mig affärsmässigt, det är lättare begripligt. Naturligtvis: vad som kan vinnas beror på vad man kan vara villig att satsa. Vad som kan göras för freden, det beror på vad man kan vilja offra för freden och mänskligheten — om man nu får draga in något så ovidkommande som mänskligheten i en saklig riksdagsdebatt. Utan offer få vi ingenting. Och ha då herrarna lust att offra något i den situation, som här utrikesministern i någon mån har belyst? Jag är rädd för att den frågan inte kan besvaras med ja.

Nu säger jag inte detta för att personligen förnärma eventuella aktieägare i aktiebolaget Bofors eller eventuellt andra rustningsföretag. Vederbörande kunna vara alldeles lugna — jag har tyvärr inga namn att avslöja. Men jag är viss om, att herrarna inte vilja satsa så värst mycket. Det förefaller inte finnas någon lidelse i sak hos de sakkunniga eller hos utskottet, i varje fall inte hos reservanterna. Nej, det är ganska tydligt, att för dem, som nu styra världens öden — och här hos kammarens och riksdagens majoritet — finns ingen lust att offra något väsentligt för freden. För dem, som i dag avgöra, är inte freden det högsta, utan det väsentliga är, att deras ställning och hushållningssystem fortbestår. Herrar diplomater — och herrarna med — se och handla här, som om man antingen inte tror på möjligheten av ett nytt världskrig eller inte anse, att det är den värsta eventualiteten. Det sista är det olustigaste. Det avslöjar en betänklig mentalitet.

Historien om de sista femton årens strävanden att klippa rustningsinternationals klor är en sorglustig historia. Den berättas i korta drag i utskottsutlåtandet. Man blir påmint om, hur man 1925 antog med vissa förbehåll en internationell vapenhandelskonvention. Fem år senare hade den svenska riksdagen kommit sig för att godkänna den, men dess ikraftträdande gjordes beroende av att den samtidigt trädde i tillämpning i sex andra stater. »Så har dock ännu inte skett», nödgas utskottsbetänkandet tillägga. Två andra stater har anslutit sig, Storbritannien och Spanien, men Storbritannien med förbehåll, att sju andra stater utom Sverige följa med. Och de sju staterna lysa hittills alla med sin frånvaro. Utskottet berättar vidare att två mindre stater, Belgien och Danmark, tagit var sitt tuffjäta på rustningskontrollens väg,

Ang. kontroll över tillverkningen av krigsmateriel m. m. (Forts.)
och att Frankrike haft uppe förslag, som »senare avförts från dagordningen».

Och svenska statsministern yttrade med vemod 1932, när krigsmaterielberedningen tillsattes — det har sitt intresse — att »det officiella motståndet från regeringarnas sida mot varje verklig begränsning av den fria företagsverksamheten på detta område hade under de internationella förhandlingarna visat sig starkare än som bort kunna väntas med hänsyn till förbundsaktens principbestämmelse i ämnet». Det är Nationernas förbunds akt det är frågan om.

O. s. v. Det är en mycket sorglustig historia.

Men varför bråka vi nu i det svenska parlamentet om detta? Har egentligen Sverige, det lilla fredsälskande, exemplariska Sverige, något att göra med denna internationella rustningshandel? Sverige är i själva verket en liten men knallande god medlem av nationernas rustningsförbund. Vi få siffrorna i första lagutskottets betänkande. Den svenska exporten av krigsmateriel värderas för år 1927 till 11.5 miljoner kronor, stiger efter hand de följande åren och år 1933 uppe i nästan det dubbla: över 20 miljoner kronor. Det kan avlivas många människor med den krigsmaterielen. Det har säkert redan avlivats åtskilliga människor med denna svenska export.

Men nu råkade jag på nytt hemfalla till en sentimental, osaklig synpunkt, som jag anhåller om kammarens överseende för. Jag råkade tala om människor, till på köpet människor utanför Sverige. Vi skola hålla oss till kalla siffror. Sveriges andel i den totala världsexporten av krigsmateriel var redan perioden 1927—1931 5—6 % av hela världsexporten. 1933 hade den svenska rustningsexporten nästan fördubblats, men det har kanske den internationella vapenhandeln med, så vi hålla oss till de 5—6 procenten. Men Sveriges folk är inte 5—6 % av mänskligheten, långt därifrån, det är bara 0.3 %. Sverige har alltså en kvalificerad ställning, en 20 gånger finare plats i den internationella vapenhandeln än vad folksiffran skulle låta förmoda.

Den svenska rustningsindustrin är väl förtrustad. Det svenska bidraget till den internationella rustningshandeln kommer till 95 % på Bofors. Det har talats om vilka som där ha sitt finger med, och nu undrar jag bl. a. om inte det företaget liksom alla andra liknande håller agenter i utlandet. Departementschefen talar i den kungl. propositionen om »den för närvarande alldeles okontrollerade agentverksamhet som bedrives för avsättning av krigsmateriel från företaget såväl inom landet som i utlandet», och han finner den verksamhetens former emellanåt »ägnade att ingiva allvarliga betänkligheter». Det är väl antagligt, att också Bofors genom sina agenter i utlandet, eventuellt tillsammans med den tyska regeringens hos de gemensamma firmorna anställda agenter, visar de främmande regeringarna sina modernaste finesser för att få sälja dem. Hur kan man då i Sverige, för det svenska försvaret, ha så speciell nytta av Bofors' militärtekniska nyheter, som man i sakkunniguttalandena vill göra gällande? Och röra vi oss inte här rentav på gränsen till fosterlandsförräderiet? Rustningsfirmorna laborera med många militära hemligheter. Frågan är delikat, men egentligen dum. Kapitalet har ju inget fosterland att förråda!

Nå, Krupp eller Bofors eller vilken annan likfabrik som helst — utrikesministern har ju avslöjat ett snyggt samband mellan dem som man har anat förut, men som förnekats, inte av regeringen, men i pressen — frågan om vapenhandeln har nu ändå blivit så genant, att här i dag föreligger ett parlamentariskt utskottsbetänkande om den. Den socialdemokratiska regeringen har nämligen i sin ärliga önskan att kunna göra något i Nationernas förbunds anda tagit ett litet, mycket anspråklöst initiativ. Och vad får den nu för

Ang. kontroll över tillverkningen av krigsmateriel m. m. (Forts.)
 svar på det lilla initiativet — av det fredsälskande svenska folkets representeranter?

Det föreliggande utskottsbetänkandet är, noga studerat, ett mycket dystert, ett beklämmande dystert dokument. Det blottar mellan raderna det nuvarande kapitalistiska samhällets hela kusliga mentalitet. Den tillsatta krigsmaterielberedningen har avgivit ett mycket blygsamt förslag, och regeringen har varit lika blygsam, har till exempel bara vågat tänka på färdig krigsmateriel, inte på halvfabrikaten, har inte ens vågat beskära de privata aktieägarnas vinstandelar o. s. v. De tillfrågade s. k. sakkunniga ha med en mun yrkat avslag till och med på regeringens blygsamma initiativ. De ha idel krigstekniska, jag är frestad att säga affärsmässigt kalla, slakttekniska eller slaktmaskintekniska synpunkter. Och dessutom förstås hänsynen till den privata profiten! I den kompakta majoriteten hörs en drunknande svag röst, en ensam hopplost lägmäld socialdemokratisk reservant, herr A. J. Bårg, som råkar sitta med i rikskommissionen för ekonomisk försvarsberedskap. Och så kommer sedan den socialdemokratiska regeringens förslag i den kungl. propositionen och med departementschefens yttrande försiktigt smygande, ett minne av massornas fredsvilja: det är som man hörde ett bortdöende eko från en för länge sedan avdöd, till intet förpliktande valrörelse. Och efter komma utskottet med ytterligare urlakning och reservanternas med sin utpräglade borgerliga klassyn och hävda profitintressena. De litet mer folkliga frisinna och bondeförbundarna vilja inte saken, vilja bara vara med på en absolut ofarlig gest, en löfgrensk gest, och högern förklarar brutalt, nästan hänfullt, att allt är bra som det är. Rustningar och krig äro något helt naturligt och skola alltid så förbli. Ett beslut i enlighet med de frisinna reservanternas blir ett tyskt riksdagsbeslut, i varje fall procentuellt. Resultatet av utskottets förslag blir ingenting, ingenting av värde för en verklig fredskamp. Var finns då vägen ut?

Jag erkänner villigt, att det är svårt att se någon väg ut. Det ser ut, som om vägen går in i stället, ännu längre in, allt djupare in i rustningseländet och därmed det nya världskriget. Och jag tror verkligen — det verkar hårt, när jag säger det — att först med det kriget får mänskligheten möjlighet att nyktra till ur det nationella ruset och ta den här frågan på allvar. I detta nu äro folken hjälplösa, hjälplöst utlämnade åt kapitalismen och rustningsintressenterna, ledda vid näsan av den stora kapitalistiska pressen, hetsade med de nationella lidelserna. Vi måste nog räkna med det. Men i det nya stora kriget, som vi tyckas blint marschera in i, där få massorna något som de inte ha nu. De få vapen. Med vapnen få de makt och maktkänsla, ansvaret att ta sitt öde i egna händer, och när så därtill kommer den oundvikliga och högst prisvärda revolutionära fredspropagandan, då kunna de väpnade massorna bryta staternas förtrollning och i fraterniserande myteri slå ner profitsystemet och utplåna statsgränserna. Det kan verka utopi, men det är såvitt jag ser enda verkliga utvägen. Jo, det finns ännu ett alternativ: lydnad för staterna, fortsatt rustande och fortsatt krigande och därmed mänsklighetens, i varje fall den mänskliga kulturens utrotande — mänskligheten sjunken tillbaka till barbariet, barbariet med alla krigstekniska bekvämligheter!

Med de synpunkter, som jag här har framfört, är det klart att jag som representant för de internationellt, socialistiskt tänkande arbetarna inte har någon lust att vara med och hålla massorna kvar i pacifistiska illusioner. Man borde strängt taget underlåta att på något vis stödja det föreliggande utskottsförslaget, då risken finns att det verkar dimbildande, men den socialistiska riksdagsgruppen har velat visa, att den vill vara med om det allra

Ang. kontroll över tillverkningen av krigsmateriel m. m. (Forts.)
minsta lilla försök i riktning att få kontroll över vapenhandeln och röstar därför för utskottets förslag. Något yrkande har jag inte, herr talman.

Herr Reuterskiöld: Herr talman! Av de tre förslag, som föreligga till avgörande i kammaren, komma enligt den bestämda föredragningsordningen endast två att ställas mot varandra vid 1 § som nu behandlas, eftersom intet yrkande är gjort om bifall till högerreservationen. Därefter komma enligt den fastställda föredragningsordningen att behandlas utskottsförslagets övergångsbestämmelser och den löfgrenska reservationens övergångsbestämmelser. Även i denna andra punkt komma alltså att föreligga — såvida inte yrkande om avslag framställs och bifalles i första punkten, i vilket fall man ju aldrig kommer till andra punkten — endast två förslag, nämligen utskottets och herr Löfgrens.

Jag har för min del mycket svårt att följa hans excellens i hans resonemang i fråga om den löfgrenska reservationen. Jag kan nämligen för min del inte se, att det föreligger en sådan oerhörd skillnad mellan utskottsförslaget och denna reservation. Det kan ju möjligen bero på en bristande uppfattning hos mig, men det kan också bero på, att hans excellens av hela sin natur är så energisk och så inställd på hela problemet från sin synpunkt sett, att han har kommit att vad jag skulle vilja kalla gå litet till överdrift. Om jag jämför det löfgrenska förslaget och utskottsförslaget, skulle jag vilja säga, att det i två punkter föreligger skiljaktighet, men bara i två. Den ena skiljaktigheten är, som reservanten själv redan har framhållit, att utskottsförslaget så att säga gör en lagtext, som förutsätter en viss motivering, vilket ju ur allmän lagteknisk synpunkt måste anses ganska otillfredsställande. Det bygger upp en lagtext som är absolut, men håller sig till motiveringen och tar där fasta på en viss tillämpning av texten. Detta sätt att skriva lagtext har jag i allmänhet velat bekämpa. Den löfgrenska reservationen sätter däremot i stort sett in motiveringen i övergångsbestämmelserna ungefär i den anda, vari både herr Löfgren och utskottet ha trots att regeringen skulle tillämpa motiveringen, därest utskottsförslagets text antoges.

Jag har svårt att finna denna skiljaktighet så stor. Jag har mycket svårt att finna, att den kan ha några internationella verkningar. Vad jag kan förstå är, att det rättsligt sett blir större klarhet med den löfgrenska reservationen än med utskottsförslaget. Men däri ligger kanske inte huvudsaken, utan huvudsaken ligger enligt hans excellens' mening, sådan den med mycken styrka framhävts, däri, att den löfgrenska reservationen skulle göra lagen ineffektiv. Inte heller i den punkten kan jag dela hans excellens' uppfattning. Det finns en liten skillnad — och detta är den andra punkt, där en skillnad föreligger — mellan herr Löfgrens reservation och utskottsförslaget, i formuleringen av 8 §. Bortsett från att det i reservationen står »olovligen» och ett annat uttryck användes i utskottsförslaget, så finns i det senare den bestämmelsen, att den, som utan tillstånd tillverkar krigsmateriel, skall straffas med dagsböter eller fängelse men dessutom varan bliva förverkad, om den tillverkats *utan att tillstånd erhållits*, medan enligt den löfgrenska reservationen påföljden förverkande av vad som är tillverkat inträder endast om någon *olovligen* tillverkar krigsmateriel. Jag förutsätter som sannolikt, att uttrycket »olovligen tillverkar» inte kan hänföra sig till dem, som enligt övergångsbestämmelserna ha lov att tillverka. Läser jag slutstycket i övergångsbestämmelserna, så stärks jag i denna uppfattning. Men är det då någon så väsentlig skillnad mellan bestämmelserna om förverkande i det ena fallet och i det andra, i synnerhet som det i båda förslagen är sagt, att om omständigheterna därtill föranleda, kan förverkandet utebli? Vad som ligger makt uppå är, att *kon-*

Ang. kontroll över tillverkningen av krigsmateriel m. m. (Forts.)
trollbestämmelserna bli effektiva, men därom har reservanten uttryckligen sagt i sista stycket: »Underlåter någon att ställa sig till efterrättelse vad sålunda föreskrivits eller avger han angående omständigheter, varom det jämlikt samma föreskrifter åligger honom att lämna upplysning, mot bättre vetande oriktig eller ofullständig uppgift, vare lag som i 9 § sägs.» I 9 § är likheten mellan utskottsförslaget och reservationen alldeles i ögonen fallande, även om man observerar, att reservationen i första raden har ordet »tillverkar», medan utskottet talar om »den som erhållit tillstånd att bedriva tillverkning». Det väsentliga är, att enligt utskottet kommer all sådan tillverkning att falla under 9 §, när tillstånd icke erhållits eller, rättare sagt, när tillstånd erhållits och tillverkning sker, men föreskrifterna icke iakttagits. Enligt herr Löfgrens förslag gäller precis detsamma med avseende på de industrier, som möjligtvis i framtiden som hans excellens nämnde om skulle kunna komma till. Jag delar ju hans excellens' mening, att för dem finns det ingen anledning att nu lagstifta, men frågan är, om det inte gäller även för dem, som nu finnas. »Jo», säger den löfgrenska reservationen, »om dem gäller vad som i 9 § stadgas, i fall de icke följa föreskrifterna.» Jag kan inte läsa herr Löfgrens reservation på annat sätt än att den för den nuvarande industrien, som ställts under Kungl. Maj:ts kontrollbestämmelser, ger samma garantier och samma straffpåföljd, som utskottet har stadgat med avseende på dem, som skulle erhålla tillstånd. Om detta är fallet — och jag tror inte det kan bestridas — så sjunka motsättningarna mellan reservationen och utskottsförslaget ganska långt ner, och jag skulle vilja påstå att de nästan försvinna.

Den enda skillnad, som då kvarstår, är att enligt reservationen Kungl. Maj:t inte har att pröva en tillståndsansökan från de tillverkare, som nu finnas, men Kungl. Maj:t kan som ersättning föreskriva kontroll över att verksamheten bedrivs med hänsyn tagen till *rikets intressen*. Om Kungl. Maj:t får denna befogenhet, så förefaller det mig, vilket också reservanten har menat, att verksamhet som enligt gällande rätt är lovlig och tillåten skall kunna få fortgå under en kontroll som fullt motsvarar den, som skulle tillkomma för dem vilka fått licens.

Jag kan inte läsa reservationen på annat sätt, jag vågar bestämt påstå, att den överhuvud taget knappast kan läsas på annat sätt, och under sådana förhållanden stannar jag vid det resultatet, att den löfgrenska reservationen ur nationell rättssynpunkt bättre motsvarar våra idéer och vår uppfattning om den inre rättssäkerheten, som vi alla böra kämpa för att upprätthålla i vårt land.

Jag kommer då till spørsmålet, om den lilla skillnad som här finns har någon avsevärd betydelse för våra internationella förhållanden. Jag tillåter mig då erinra om att reservanten herr Löfgren själv har beklätt ämbetet som svensk utrikesminister och således också har en del förutsättningar att kunna bedöma de utrikespolitiska förhållandena och även av egen erfarenhet känner de internationella relationerna. Hans excellens kan naturligtvis med fullt fog invända, att ett är vad som varit har, ett annat är vad som är, men alldeles utan betydelse lär väl inte denna omständighet vara. För mig ställer sig saken så, att både herr Löfgrens förslag och utskottsförslaget beteckna en strävan från Sveriges sida att med hänsyn till sina nationella intressen och sina internationella uppgifter vidta en åtgärd, som kan tyckas och anses vara befogad. Jag hör till dem som anse, att Sverige i våra dagar likaväl som på 1500- och 1600-talet skall såvitt möjligt gå i spetsen för den internationella rättsutvecklingen, och jag gillar därför fullständigt det förslag som är framlagt, att vi skola anordna en kontroll över vapentillverkningen. Vi skola i våra egna handlingar med hänsyn till våra nationella intressen vidta en åtgärd, som vi internationellt påyrka. Men jag kan inte följa hans excellens så långt,

Ang. kontroll över tillverkningen av krigsmateriel m. m. (Forts.)
som att vi nödvändigt skola göra det i just samma former, som vi internationellt föreslå. Om vi i sak komma till samma resultat, och detta bättre stämmer med våra nationella rättssynpunkter, kunna och böra vi göra det, om vi därmed inte riskera något annat.

Nu har emellertid hans excellens gjort en erinran, som har en rätt stor betydelse och som jag inte på något sätt kan underkänna. Hans excellens frågade och fick, såvitt jag vet, inte svar på den frågan: Hur skulle det ställa sig med en lagstiftning enligt herr Löfgrens reservation, om en konvention, byggd på ett annat system, kom till stånd? Skulle vi då genast ändra vår egen lagstiftning eller kanske inte vara med om den internationella konventionen? Jag medger, att om det funnes någon som helst sannolikhet för att en konvention kommer till stånd i år eller låt oss säga nästa år, då vore det ganska obefogat att göra en lagstiftning i år, som skulle få ändras nästföljande år. Men, Eders excellens, jag undrar om Eders excellens med full övertygelse kan försäkra kammaren, att en sådan konvention kommer till stånd inom en kort tid? Jag skulle rent av kunna uttrycka tvekan om huruvida den kommer till stånd i vår livstid. Men gör den inte det, så finns det intet skäl, varför vi inte skulle gå den lagstiftningsväg, som för oss är den naturliga och som leder till samma mål som den av utskottet och Kungl. Maj:t föreslagna.

Herr talman! Jag yrkar bifall till herr Löfgrens reservation.

Herr förste vice talmannen, som för en stund övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, tillkännagav, att anslag utfärdats till sammanträdets fortsättande kl. 8 e. m.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena **Sandler**: Jag beklagar, att jag inte varit i tillfälle att åhöra mer än en del av herr Velanders anförande, men efter vad jag förnummit har herr Velanders bland annat gjort gällande, att det ärende vi här handlägga skulle sakna utrikespolitisk betydelse. Jag nödgas, herr talman, med den erfarenhet jag har haft under de gångna åren, jäva denna uppfattning. Herr Löfgren hade ju på den punkten en annan mening, och jag kan instämma med honom, då han begagnade tillfället att framhålla möjligheten av att beträffande utländskt inflytande i svensk krigsmaterielindustri vi kunna råka ut för att ett svenskt krigsmaterieföretag eftersträvas av två konkurrerande intressen inom den internationella rustningsindustrin, som företräda två olika makter. Under den beröring jag har haft med detta fall har till mig inrapporterats, att strävanden i denna riktning förekommit beträffande Bofors. Jag ber att få framhålla för kammaren den ur olika synpunkter allvarliga situation vi råka i, därest aktieposterna i ett företag av Bofors' karaktär skulle bollas mellan Krupp och Creusot. Jag vågar alltså vidhålla den allvarliga innebörden av att i denna sak ge Kungl. Maj:t tillräckligt kraftiga medel, och jag upprepar än en gång, att ett ställningstagande mot Kungl. Maj:ts förslag i denna del givetvis lägger ansvaret på dem, som vägra att ställa dessa medel till Kungl. Maj:ts förfogande.

Herr Reuterskiöld frågade mig nyss, om jag kunde försäkra, att en konvention av den typ jag har skildrat kunde komma till stånd inom ett år eller inom två år. Han medgav, att om den möjligheten förefunnes, skulle det se bra besynnerligt ut, om man i år stiftade en lag av den innebörd, som herr Löfgrens reservation går ut på. Det är precis vad jag har framhållit. Så länge den möjligheten finns, att vi om ett eller annat år ha att ta ställning till en sådan konvention, så fattar jag inte rimligheten av en lagstiftningspolitik, som, då man har en linje, som kan tänkas lagd till grund för en internationell konvention, väljer att gå på något helt annat. Naturligtvis kan jag inte ge herr Reuterskiöld en sådan försäkran — jag skulle vara mycket glad,

Ang. kontroll över tillverkningen av krigsmateriel m. m. (Forts.)
om det stode i min makt — men vad jag vill säga än en gång är, att det mest effektiva bidrag vi kunna ge för tillkomsten av en sådan konvention är att bifalla Kungl. Maj:ts förslag. I den mån man har intresse av att en sådan konvention kommer till stånd, har den svenska riksdagen i dag ett tillfälle, medan tid ännu är och innan de mörka molnen hopat sig ytterligare, att ge detta bidrag för tillkomsten av en konvention på förevarande område.

Det är märkligt, att det säges så mycket här för att förklara för kammaren, att egentligen är det inte någon skillnad mellan herr Löfgrens reservation och Kungl. Maj:ts förslag. Varför är det då så förfärligt svårt att biträda Kungl. Maj:ts förslag? Allra senast var herr Reuterskiöld inne på denna linje i anslutning till vad herr Löfgren själv tidigare sagt, och ville framhålla, att det var inte så mycket som skilde. Ja, det är en ganska väsentlig punkt, som här bör klaras ut. Herr Löfgren yttrade i sitt anförande, om jag antecknade rätt, att innebörden i hans förslag är, att visserligen äro de nuvarande företagen berättigade att fortsätta sin rörelse, men Kungl. Maj:t kan när som helst återkalla denna rätt. Jag tillåter mig fråga: Var står det skrivet? Frågan om rätt till återkallelse avhandlas i 1 § tillsammans med tillståndstvånget. Där står bl. a.: »Tillstånd meddelas tills vidare och må av Konungen återkallas, när skäl därtill äro.» Detta är en integrerande bestämmelse i 1 §. Vad säger herr Löfgrens reservation beträffande övergångsbestämmelserna? Den säger: — — — utan hinder av vad i 1 § sägs vare tillverkare, om han gör anmälan, berättigad att fortsätta sin tillverkning, utan att det är något tal om att det skall förekomma någon tidsbegränsning. Menar herr Löfgren verkligen att Kungl. Maj:t med en lagstiftning så beskaffad kan när som helst återkalla tillverkningsrätten, sedan man stiftat en lag, som säger, att nuvarande tillverkare äro berättigade att bedriva tillverkning, och där det till yttermera visso tillägges: *utan hinder* av vad i 1 § sägs, då det just är i denna 1 § som Kungl. Maj:ts rätt att återkalla ett tillstånd är inskriven?

Sedan jag hört herr Reuterskiölds anförande, förstår jag, att man här kan inlåta sig på många äventyrliga tolkningar. Meningen med herr Reuterskiölds anförande, om jag uppfattade det rätt, är att på grund av innehållet i 9 § skulle herr Löfgrens reservation kunna sägas i praktiken ge samma resultat som Kungl. Maj:ts förslag. 9 § säger, att vederbörande är skyldig att ställa sig till efterrättelse meddelade föreskrifter. Då man läser herr Löfgrens reservation, får man därom veta, att även för de nuvarande tillverkarna skall gälla, »att Kungl. Maj:t bör äga att med avseende å sättet för bedrivandet av dessa företags tillverkning och i övrigt meddela de föreskrifter, som med hänsyn till rikets intressen finnas erforderliga». Menas det därmed då, att när Kungl. Maj:t meddelar föreskrifter, så skall Kungl. Maj:t *utan stöd* av någon bestämmelse i lagen med åberopande av denna motivering kunna stadga såsom en föreskrift för rörelsens bedrivande, att Kungl. Maj:t äger när som helst förbjuda tillverkningen? Det kan ju inte vara fråga om att återkalla ett tillstånd. Vad är det för föreskrift, som Kungl. Maj:t skall meddela, vars tillämpning skulle kunna ge praktiskt taget samma resultat som Kungl. Maj:ts förslag? Det är det, som jag för närvarande alls inte förstår, och jag utber mig en upplysning från herr Löfgrens sida, vad innebörd det yttrandet hade, att hans reservation betyder, att *rätten* att tillverka kan av Kungl. Maj:t återkallas.

Herr Löfgren fäste sig vid en annan skillnad, som också är rätt belysande för vad det här gäller. Det är, att Kungl. Maj:t kan i morgon, i framtiden, föra in under begreppet krigsmateriel något, som nu inte från början hänförs dit. Om jag nu får förutsätta, att man räknar med att Kungl. Maj:ts regering även i fortsättningen skall handha en sådan här lagstiftning på det förnuftiga

Ang. kontroll över tillverkningen av krigsmateriel m. m. (Forts.)
sätt, på vilket varje fullmaktslagstiftning bör handhas, så må man ju fråga sig: Vad är det som ligger i detta? Herr Löfgrens reservation skall rädda även för framtiden åt bestående tillverkare möjligheten att få fortsätta sin rörelse utan att begära tillstånd. Jag gör då detta tankeexperiment: ponera, att här upptages framdeles en giftgastillverkning av något slag, som för närvarande inte skulle hänföras till begreppet krigsmateriel! Då är herr Löfgrens resonemang det, att om en framtida Kungl. Maj:t skulle finna sig nödsakad att hänföra denna tillverkning till krigsmateriel, skulle i varje fall den fabrikant, som lyckats få sin giftgastillverkning i gång, vara tryggad och inte behöva söka något tillstånd. Även om man tänker på framtiden, har således herr Löfgrens ståndpunkt sina konsekvenser.

Herr Löfgren menade, och det skulle väl vara en tröst för mig, att man kan arbeta som hittills i Genève, ty det gäller här, menade han, två olika saker. En sak är att framföra en ståndpunkt i Genève beträffande innehållet i en internationell konvention, och en annan sak är vad vi skola göra i den nationella lagstiftningen. Vi se saken synnerligen olika herr Löfgren och jag. Jag menar, att det skall finnas ett sammanhang mellan den ståndpunkt, man företräder här hemma, och den ståndpunkt, man företräder där ute.

Herr Löfgrens anförande underströk på en punkt ytterligare mina betänkligheter mot hans förslag genom den motivering, som följde med. Herr Löfgren talade om »de nedärvda rättssynpunkterna på näringsfriheten». Om det är dessa, som nu ligga emot, när det gäller att här antaga Kungl. Maj:ts förslag, då frågar man sig med en viss oro, vilken ståndpunkt som skall intagas, därest för den svenska riksdagen framlägges proposition om biträdande av en internationell konvention med det innehåll, Kungl. Maj:t här föreslår på denna punkt. Och jag understryker än en gång, att ingen har i Genève tänkt sig eller framlagt ett förslag, enligt vilket hela den bestående krigsindustrien skulle undantagas från skyldigheten att begära tillstånd av de ansvariga regeringarna. Man tänker då med en viss oro på vilken slutsats, som skall dragas av »de nedärvda rättssynpunkterna på näringsfriheten».

Jag är övertygad om att herr Löfgren mycket väl förstår, att det är skillnad och en avsevärd skillnad i fråga om de möjligheter, Kungl. Maj:t har att rätta till missförhållanden på det här området med bestämmelserna i Kungl. Maj:ts förslag och bestämmelserna i herr Löfgrens eget förslag. Beträffande en illotal tillverkare, som inte vill inrätta sig efter föreskrifterna, är det alldeles uppenbart, att tillståndstvånget är effektivt, men, mina herrar, även i avseende på en fullt lojal tillverkare, som önskar genomföra en omläggning av förhållandena, till exempel beträffande aktiestockens fördelning, är det mycket nyttigt, att denna möjlighet, som Kungl. Maj:t har velat skapa, förefinnes. Ty, mina herrar, det finns fall, då man vill, men inte kan, därför att det existerar en annan part också. Jag tror, att det är skäl i att man betänker sig inför de möjliga verkningarna på dessa områden, innan man här går in för den linje, som herr Löfgren rekommenderat.

Jag hörde så till vida med stort nöje på herr Löfgrens anförande, som jag fann honom argumentera lika bra för alla de tre ståndpunkter, som företrädas i utskottets betänkande: för Kungl. Maj:ts förslag, »som inte något vidare skilde sig från hans reservation», för reservationen, som vilade på »uråldriga rättssynpunkter», till skillnad från Kungl. Maj:ts förslag, om jag förstod honom rätt, och också till förmån för högerns linje uti denna fråga, eftersom det i herr Löfgrens anförande betonades, att vi överhuvud inte vilja ha en sådan här fullmaktslag. Konsekvensen av detta skulle ju, som jag påpekat, vara, att man även vänder sig mot den, om den kommer i den internationella konventionens form.

Ang. kontroll över tillverkningen av krigsmateriel m. m. (Forts.)

Men inte nog med dessa tre ståndpunkter — herr Löfgrens anförande innehöll också en fjärde, nämligen — märk väl — att vi redan gått för långt. Jag antecknade nämligen från herr Löfgrens anförande, att vi redan varit för långt framme i fråga om vapenexporten. (Herr *Löfgren*: Nej, så sade jag inte.) Jag antecknade yttrandet omedelbart, men jag medger, att det var rätt svårt att höra herr Löfgren, och jag dementerar naturligtvis med största nöje denna hans fjärde ståndpunkt, om herr Löfgren så önskar. Jag befarade eljest, att herr Löfgren ett tu tre skulle placera sig till höger om högerreservationen.

Ja, mina herrar, läget har blivit ganska klart här genom en omständighet. Och jag tror, att kammarens ledamöter inte böra inlåta sig på alltför långrandiga juridiska spetsfundigheter i fråga om tolkningar och motiveringar, ty det finns en omständighet, som klarat ut mycket, och det är den omständigheten, att högerreservanterna ha avstått från att framställa något yrkande. Herr Löfgrens reservation är uppenbarligen tillfredsställande för de synpunkter, som framförts i högerreservanternas reservation, och den omständigheten klargör mera än långa resonemang, att här finns en skillnad mellan Kungl. Maj:ts förslag och herr Löfgrens reservation. Och skulle det behövas någonting därutöver, har herr Löfgren gett även det beviset. Tänk er, mina herrar, att även i denna fråga skall man behöva använda monopolskräcken! Kungl. Maj:t har avböjt att lägga fram förslag om statsmonopol beträffande vapenindustrien, och herr *Elie* Löfgren säger: »Ja, men om det blir ett sådant här system kan man kanske sedermera gå över till statsmonopol!» Kan man verkligen vänta sig så mycket av monopolskräcken, att den skulle kunna begagnas för att här förhindra genomförandet av ett kontrollsystem, som gör det möjligt för en kommande regering att tillvarataga rikets sannskyldiga intressen?

Herr *Velander*: Herr talman! Hans excellens utrikesministern har i början av sitt senaste anförande gjort ett uttalande, som jag inte anser vara fullt riktigt. Han förmenade nämligen, att jag skulle i mitt anförande ha fällt yttrandet, att ett bifall till föreliggande proposition skulle sakna utrikespolitisk betydelse. Jag kännes inte vid detta yttrande. Däremot var jag i mitt anförande inne på den tankegången, att jag inte trodde, att vårt land kunde på här ifrågavarande eller andra områden framstå såsom något lysande föredöme, som komme att internationellt bli vägledande för andra stater.

Jag hade emellertid begärt ordet för en helt annan sak. I mitt tidigare anförande hade jag förbisett, att kammaren beslutat en viss ordning för behandlingen av föreliggande ärende. Jag var nämligen inte inne i kammaren, när det beslutet fattades. Med hänsyn till denna förhandlingsordning ber jag, herr talman, i anslutning till mitt tidigare anförande, att få yrka avslag på förordningens 1 §.

Herr *Lindhagen*: Herr talman! Jag tycker, att tiden nu kan vara inne att Europa börjar lämna sina pacifistiska synvillor. Detta förslag rör sig på ett av de områden, som kunna hänföra sig till dem. Jag menar således, att det är bra, att denna kungl. proposition kommit på kammarens bord. Därmed få vi åtminstone behandla denna angelägenhet, som har sin lilla betydelse. Ett hinder mindre således för att kunna rikta uppmärksamheten på det väsentligaste i fredsarbetet.

När jag då har att välja, tager jag Kungl. Maj:ts förslag, som är tillstyrkt av utskottet. Ty, såsom utrikesministern erinrade, omfattar ju Kungl. Maj:ts förslag kontroll även på de rustningsindustrier, som finnas, under det att reservanternas förslag går ut på kontroll bara på dem, som inte finnas.

Ang. kontroll över tillverkningen av krigsmateriel m. m. (Forts.)

Ganska väsentliga exempel kunna ju framdragas på att brutala antinationella tendenser gjort sig gällande från rustningsindustriens sida. Men när krig utbryter, äger företeelsen rum på alla områden. Det behöver bara erinras om att under världskriget sålde de svenska bönderna med stor vinst hästar till Tyskland, några visst också till Frankrike. Andra gjorde affärer på samma sätt. Vi profiterade högeligen av kriget. En gumma i Uppsalatrakten, som sålde ägg, kom under världskriget in till en butik i Uppsala — den, som sagt mig det, var närvarande där — och hon sade: »Herre Gud, om detta krig kunde vara länge, så att man fick så bra betalt för sina ägg.» Storindustri, småindustri och småhandel, alla äro alltså besjälade av samma intresse att upprätthålla kriget, bara de kunna förtjäna till egna portmonnäer på dem.

Och hur göra vi i folkförbundet? Jo, en helgdag gingo vi i kyrkan och skapade Kelloggspakten, som förklarar krig för brottsliga. Under de sex vardagarna därefter nitälska vi i alla fall för att bereda oss för kriget, med en smula minskning — gärna det — i apparatens kvantiteter. Den europeiska pacifismen i folkförbund, i regeringar, i parlament och i de enskilda föreningarna inom de olika länderna, är inställd företrädesvis på att organisera kriget och göra det inte fullt så brutalt. Därför föreslås förbud för åtskilliga anfallsvapen, grövre krigsmateriel, giftgaskrig och bombkastning m. m. dylikt, och äro vi riktigt radikala, så föreslås hela krigsväsendets nedskrotning i alla länder. Det senare var Sovjets förslag, då det första gången framträdde i Genève, dock under medgivande, att nedskrotningen inte behövde vara färdig förrän om fyra år.

Annexionspolitiken, nationalitetsförtrycket, språkförtrycket, kolonisations-spärren för de färgade raserna med flera dylika realiteter rör sig den europeiska pacifismen däremot inte det minsta med i någon instans. Detta är europeisk pacifism i sin mänskliga gestalt, och den överskuggar även helt arbetet i folkförbundet och dess nedrustningskongress, och den överskuggar även det nu föreliggande regeringsförslaget.

Jag vet ju vad pacifisterna i landets organisationer ha önskat. Det är, att i denna fråga kunna göra ofantligt mycket för freden. Man hoppas, att man skall kunna få en betydlig avrustning på den här omvägen, under det att man bibehåller krigens orsaker och rustningarnas orsaker. När skola vi komma ifrån denna förblindelse? Det är givet, att när det gäller de realiteter, som man behöver krig för, så tillgriper man, då man skall slåss om dem, vilka vapen som helst och i all synnerhet de bästa vapnen. Redan nu besvaras dessa pacifismens inställningar överallt med att regeringarna låta för sina militärväsen tillverka de modernaste och effektivaste vapnen. Så ock uti fäderneslandet Sverige.

Det är väl klart, att när man anser sig behöva en härordning, så måste man också skaffa sig vapen. De måste ju tillverkas någonstans, de måste köpas från något håll. Det förslag, som här föreligger, vill ju upprätthålla den enskilda krigsindustrien, men det syftar till kontroll över den. Ja, gärna det. Det kan möjligen uträtta någonting, så att inte ett sådant dubbelspel, som Nerman talade om, kommer att bli verklighet på svensk mark. Men mera blir det i alla fall inte. Propositionen tar ju t. o. m., utan några särskilda skäl, avstånd från att här införa ett statsmonopol. Det är väl svårt att skaffa pengar för att inlösa Bofors, kan jag tro, och det är ju ganska besvärligt att låta staten sköta dessa saker. För övrigt har man av valrörelsen blivit så avskräckt från att föreslå några monopol, som vi alla hitintills stött eller sysslat med. För övrigt finns som sagt redan monopol överallt, både i enskild och statlig företagsamhet. Allting går trots vår obenägenhet i monopolismens tecken.

Ang. kontroll över tillverkningen av krigsmateriel m. m. (Forts.)

Nu är det dock det egendomliga med det här förslaget, att här vill man en lag om genomförande av Kungl. Maj:ts administrativa envælde överallt på de områden, som inbegripas under förslaget. Men här gäller det i själva verket en krigslagstiftning, och under krig tiga ju de vanliga föreställningssätten.

Då tycker jag, att herr Löfgren kanske inte precis är ute på sin mammas gata, när han just här föreslår tillämpandet av gamla rättsgrundsatser. Här är ett område, där det kan hända vad som helst och där det även kan vara befogat att ordna det så, att en regering kan handla hastigt och utan att nödgas först höra en riksdag, som inte är samlad.

Det finns ju för resten ingen fara för att Kungl. Maj:t skall missbruka denna rätt. Det säges i motiven, och även jag säger: Gud nåde den Kungl. Maj:t, som satte landet utan försvar genom att trycka på den där knappen, som Löfgren talade om, varigenom all vapentillverkning här i landet upphörde. Vi se i tidningarna, att Rumänien nu ämnar upprätta en egen rustningsindustri i sitt land, därför att man — enligt vad den rumänska regeringen säger — endast på det sättet kan trygga sitt försvar. Inte skola vi inbilla oss, att regeringen i Sverige, som dock har Bofors inom hank och stör, skulle falla på den idén att avskaffa denna tillverkning. För övrigt är kammaren ju ense om att vi åtminstone inte för tillfället skola införa statsmonopol här utan hålla oss till att Sverige skall förse sitt försvarsväsen med krigsmateriel från en enskild rustningsindustri.

På dessa skäl, herr talman, yrkar jag bifall till lagutskottets hemställan.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr förste vice talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på godkännande av den nu förevarande paragrafen samt vidare därpå att nämnda paragraf skulle avslås; och förklarade herr förste vice talmannen, efter att hava upprepat propositionen på paragrafens godkännande, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Velander* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som godkänner 1 § i det av första lagutskottet i utlåtande nr 35 tillstyrkta förordningsförslaget, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås nämnda paragraf.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr förste vice talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Promulgationsstadgandena.

Dessa stadganden voro så lydande:

Denna förordning träder i kraft den 1 juli 1935.

Vill den, som vid tiden för förordningens ikraftträdande bedriver tillverkning av krigsmateriel, fortsätta rörelsen, skall han senast den 30 september

Ang. kontroll över tillverkningen av krigsmateriel m. m. (Forts.)
1935 göra ansökan som i 2 § sägs. Utan särskilt tillstånd må rörelsen därefter fortsättas till dess ansökningen prövats.

I den av herr *Löfgren* vid utlåtandet avgivna reservationen hade för promulgationsstadgandena föreslagits följande avfattning:

Denna förordning träder i kraft den 1 juli 1935.

Den som den 25 januari 1935 i enlighet med då gällande bestämmelser bedrev tillverkning av materiel, vilken enligt av Konungen vid tiden för förordningens ikraftträdande meddelat beslut skall vara underkastad förordningens bestämmelser, vare, där han inom tre månader från ikraftträdandet hos Konungen gör anmälan med uppgift om det ställe, varest tillverkningen äger rum, och det eller de slag av krigsmateriel, han tillverkar, utan hinder av vad i 1 § sägs berättigad att fortsätta den tillverkning.

Vad nu sagts skall, där Konungen efter förordningens ikraftträdande beslutar att nytt slag av materiel skall vara underkastat dess bestämmelser, äga motsvarande tillämpning beträffande den som vid tiden för beslutet bedriver tillverkning av sådan materiel och inom tre månader från den dag, då beslutet träder i kraft, gör anmälan, som ovan nämnts.

Konungen äger att i fall, som här förut angivits, med avseende å sättet för verksamhetens fortsatta bedrivande och i övrigt meddela de föreskrifter, som av hänsyn till rikets intressen finnas erforderliga. Underlåter någon att ställa sig till efterrättelse vad sålunda föreskrivits eller avgiver han angående omständigheter, varom det jämlikt samma föreskrifter åligger honom att lämna upplysning, mot bättre vetande oriktig eller ofullständig uppgift, vare lag som i 9 § sägs.

Herr *Löfgren*: Jag ber att få yrka bifall till övergångsbestämmelsen i den lydelse, som framgår av min m. fl. utskottsledamöters reservation.

Herr *Åkerman*: Jag ber att få yrka bifall till utskottsförslaget.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr förste vice talmannen i enlighet med de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på godkännande av de nu föredragna promulgationsstadgandena samt vidare därpå att förslaget i denna del skulle godkännas med den lydelse, som förordats i den av herr *Löfgren* vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen, sedan han upprepat propositionen på promulgationsstadgandenas godkännande enligt utskottets förslag, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Löfgren* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som godkänner promulgationsstadgandena i det av första lagutskottet i utlåtande nr 35 tillstyrkta förordningsförslaget, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes förslaget i denna del med den lydelse, som förordats i den av herr *Löfgren* vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen änyo uppläst, verkställdes till en början omröstning på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr förste vice talmannen först de ledamöter, som

Ang. kontroll över tillverkningen av krigsmateriel m. m. (Forts.)
ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser. Herr förste vice talmannen förklarade därpå, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för nej-propositionen.

Då emellertid herr *Åkerman* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 56;

Nej — 76.

Därjämte hade 3 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

2—7 §§.

Godkändes.

8 §.

Denna paragraf hade följande lydelse:

(i utskottets förslag:)

(i herr *Löfgrens* reservationsvis framställda förslag:)

Tillverkar någon *utan behörigt tillstånd* krigsmateriel, straffes med dagsböter eller fängelse och have förverkat vad som olovligen tillverkats. Tillverkar någon *olovligen* krigsmateriel, straffes med dagsböter eller fängelse och have förverkat vad som olovligen tillverkats. *lunda* tillverkats.

Äro omständigheterna synnerligen mildrande, äge rätten pröva, huruvida egendomen skall vara förverkad.

Kan egendom, som förklarats förverkad, ej tillrättaskaffas, skall dess värde gäldas.

Herr *Löfgren*: Jag yrkar, att paragrafen måtte godkännas i den lydelse, som framgår av reservationen.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr förste vice talmannen yttrade, att i avseende på den under behandling varande paragrafen endast yrkats, av herr *Löfgren*, att densamma skulle godkännas med den lydelse, som förordats i den av honom vid utlåandet avgivna reservationen.

Sedermera gjordes propositioner, först på godkännande av utskottets förslag till paragrafens lydelse samt vidare enligt herr *Löfgrens* yrkande; och förklarades den senare propositionen vara med övertvägande ja besvarad.

9 §.

Denna paragraf hade följande avfattning:

Underlåter den, som erhållit tillstånd att bedriva tillverkning av krigsmateriel, att ställa sig till efterrättelse vad enligt denna förordning eller med stöd av densamma meddelade föreskrifter åligger honom; eller

avgiver han i deklaration eller eljest angående omständigheter, varom det jämlikt denna förordning åligger honom att lämna upplysning, mot bättre vetande oriktig eller ofullständig uppgift, straffes med dagsböter.

I herr *Löfgrens* reservation hade för ifrågavarande paragraf föreslagits följande lydelse:

Ang. kontroll över tillverkningen av krigsmateriel m. m. (Forts.)

Underlåter den, som *tillverkar* krigsmateriel, att ställa sig till efterrättelse vad enligt denna förordning eller med stöd av densamma meddelade föreskrifter åligger honom; eller

avgiver han i deklARATION eller eljest angående omständigheter, varom det jämlikt denna förordning åligger honom att lämna upplysning, mot bättre vetande oriktig eller ofullständig uppgift, straffes med dagsböter *eller fängelse*.

Herr Löfgren: Jag ber att få framställa samma yrkande som nyss.

Efter härmed slutad överläggning gjordes propositioner, först på godkännande av den nu föredragna paragrafen enligt utskottets förslag samt vidare, i enlighet med herr *Löfgrens* yrkande, därpå att paragrafen skulle godkännas med den lydelse, som förordats i den av honom vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarades den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Övriga delar av ifrågavarande lagförslag.

Godkändes.

Utskottets hemställan.

Förklarades besvarad genom kammarens beslut i avseende å lagförslaget.

Vid förnyad föredragning av andra lagutskottets utlåtande nr 19, i anledning av väckta motioner angående beredande av skydd för pensionsfonder inom enskilda företag m. m., bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 64, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för marindirektören av första graden vid mariningenjörskåren i flottans reserv I. J. Falkman från viss betalningsskyldighet; och

nr 65, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående gäldande av vissa haverikostnader.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 33, i anledning av väckt motion angående ändrad ordning för inhämtande av vissa uppgifter enligt lagen om försäkring för olycksfall i arbete.

I en inom första kammaren väckt, till bevillningsutskottet hänvisad motion, nr 39, hade herr *Per Andersson* hemställt, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om förslag till sådana ändringar av nu gällande bestämmelser, att uppgifter om arbetsgivare och deras arbetare enligt lagen om försäkring för olycksfall i arbete skulle infordras i samband med självdeklaration rörande inkomst eller förmögenhet i stället för vid mantalsskrivningen.

Utskottet hade i det nu förevarande betänkandet av angivna orsaker hemställt, att motionen I: 39 av herr *Per Andersson*, angående ändrad ordning för inhämtande av vissa uppgifter enligt lagen om försäkring för olycksfall i arbete, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Ang. inhämtandet av uppgifter enligt olycksfallsförsäkringslagen.

Ang. inhämtandet av uppgifter enligt olycksfallsförsäkringslagen. (Forts.)

Reservation hade anmälts av herr *Löfvander*, som dock ej antytt sin mening.

Herr Löfvander: Herr talman! Jag har antecknat en reservation vid detta utskottsutlåtande, och jag skall be att få framföra mina synpunkter beträffande denna fråga.

Till grund för detta utskottsutlåtande ligger en motion, däri man begär, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om förslag till sådana ändringar av nu gällande bestämmelser, att uppgifter om arbetsgivare och deras arbetare enligt lagen om försäkring för olycksfall i arbete skola införas i samband med självdeklaration rörande inkomst och förmögenhet i stället för vid mantalsskrivningen. Inom utskottet har ingen velat göra gällande, att den ordning, som för närvarande råder, är till fyllest och bra. Man har varit överens om att det föreligger brister. Man har emellertid motiverat sitt avslag därmed, att riks-försäkringsanstalten i fjol skickade ut ett cirkulär till herrar kommunalombud vid mantalsskrivningsförrättningar, som det heter, där man beträffande tillfälliga arbeten framhåller följande: »Hittills har riks-försäkringsanstalten vad beträffar de flesta av landets kommuner endast i mycket ofullständig utsträckning erhållit kännedom om dylika arbeten. Enär det emellertid är synnerligen angeläget att få denna brist avhjälpt men detta i regel icke torde kunna lyckas utan kommunalombudens intresserade medverkan, får anstalten anhålla, att herrar kommunalombud i god tid före instundande mantalsskrivning söka erinra sig, vilka arbeten av ifrågavarande slag, som förekommit under året, samt anteckna desamma å vidstående sida för att hava dessa uppgifter till hands vid mantalsskrivningsförrättningen.» Det är självfallet, att i en större kommun är det omöjligt för mantalsskrivningsombudet att fullgöra uppdraget så, som man åsyftar i denna cirkulärskrivelse. Möjligen — jag sätter även det i tvivelsmål — kan det gå an i en mindre kommun.

Man får ofta höra olika åsikter beträffande fördelarna och nackdelarna av att hava sina arbetare försäkrade i riks-försäkringsanstalten. I två analoga fall kan den ene påstå, att det är en fördel i ekonomiskt avseende, medan den andre påstår, att det är för dyrt. Jag föreställer mig, att olikheterna mellan de båda fallen bero på att utdebiteringen av avgifterna grundar sig på oriktiga uppgifter från mantalsskrivningsombuden. I motionen föreslås, att man i samband med deklarationen skulle lämna dessa uppgifter, och det allra bästa sättet att öva kontroll på att dessa uppgifter äro riktiga vore väl, att man har tillgång till arbetsgivarens deklaration och kan jämföra med de avdrag, han där har gjort för arbetskostnaderna.

Jag kan inte annat än uttrycka mitt beklagande av att inte utskottet velat taga mera hänsyn till motionen. Jag kan emellertid inte underlåta att yrka bifall till densamma.

Herr Bärg, Anders: Jag skulle, herr talman, kunna inskränka mig till att yrka bifall till bevillningsutskottets hemställan i förevarande fråga.

Jag delar herr Löfvanders uppfattning, att det allra bekvämaste vore, om man kunde lämna här ifrågavarande uppgifter i sammanhang med deklARATIONERNAS avlämnande — och lämna dem kan man naturligtvis — men den måste vara fullständigt blind för verkliga förhållandet, som inte inser, att de skäl, som riks-försäkringsanstalten har anfört för avslag på denna framställning, äro så pass avgörande, att man icke kan gå på den linjen. Att inge dessa uppgifter tillsammans med deklarationen skulle ju i stort sett innebära, att det bleve alldeles omöjligt för riks-försäkringsanstalten att lägga dessa upp-

Ang. inhämtandet av uppgifter enligt olycksfallsförsäkringslagen. (Forts.)
gifter till grund för debiteringen, och det är ju det som är meningen med hela uppgiftslämnandet.

Jag ber de herrar, som känna sig tveksamma i denna fråga, att bara se, vad riksförsäkringsanstalten har anfört för skäl. Dessa ha varit fullständigt övertygande för alla inom utskottet utom för herr Löfvander, och jag gissar, herr talman, att det är mera en solidaritetsåtgärd, herr Löfvander fullgör i detta fall, än ett allvarligt menat yrkande, han framställer.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Löfvander**: Gentemot den föregående ärade talaren vill jag bestrida, att bakom min reservation ligger någon sympati- eller solidaritetsyttring. Vad jag har sagt här och även framfört i utskottet grundar sig på min egen erfarenhet från det praktiska livet. Ingen kan förneka, att här föreligger en brist, och riksförsäkringsanstaltens yttrande imponerar inte på mig. Man talar om att det skall fordras sakkunnigt folk för att uppgöra dessa arbetsgivareförteckningar, om det skall kunna grundas en debitering på dem. Ja, det må vara hur sakkunnigt folk som helst; äro de inkomna uppgifterna oriktiga, kan man ändå inte komma till något riktigt resultat.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes enligt de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu ifrågakvarande betänkandet hemställt samt vidare på bifall till den i ämnet väckta motionen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Vid ånyo skedd föredragning av bevillningsutskottets betänkande nr 34, i anledning av väckt motion om viss ändring i förordningen om arvsskatt och skatt för gåva, bifölls vad utskottet i detta betänkande hemställt.

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtande nr 32, i anledning av fullmäktiges i riksgäldskontoret förslag till omorganisation av riksgäldskontoret.

*Ang. om-
organisation
av riksgälds-
kontoret.*

I detta utlåtande hade utskottet hemställt, att riksdagen, i anledning av en av fullmäktige i riksgäldskontoret i skrivelse till utskottet den 18 januari 1935 gjord framställning, måtte fatta beslut på sätt i utlåtandet under särskilda med A 1—9 samt B—E betecknade punkter närmare angivits.

På framställning av herr förste vice talmannen beslöts att utlåtandet skulle företagas till avgörande punktvis.

Punkten A 1.

I denna punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte besluta, att, med tillämpning omedelbart efter det val av fullmäktige i riksgäldskontoret förrättats vid 1935 års riksdag, fullmäktige i riksgäldskontoret skulle äga att inom sig utse en riksgäldsdirektör att vara chef för riksgäldskontoret.

Enligt en vid punkten avgiven reservation hade herrar *Åkerberg, Ernfors, Ehrnberg, Bjurström, Leffler* och *Andersson* i Lindome på åberopade grunder hemställt, att riksdagen måtte besluta, att från och med den 1 juli 1935 fullmäktige i riksgäldskontoret skulle äga att för en tid av högst tre år i sänder inom eller utom sig utse en riksgäldsdirektör att vara chef för riksgäldskontoret.

Ang. omorganisation av riksgäldskontoret. (Forts.)

Herr **Reuterskiöld**: Herr talman, mina herrar! Det förslag, som här är framlagt från bankoutsittet, överensstämmer mycket nära eller åtminstone ganska nära med den anordning, som genomfördes 1933 för riksbanken, men det avviker därifrån i en mycket väsentlig punkt. Den organisation av riksbanken, som då genomfördes, skedde med ändring av grundlagen såsom nödvändig förutsättning. I nu föreliggande fall är ingen grundlagsändring föreslagen för genomförande av en så likartad organisation av riksgäldskontorets ledning, som likväl är föreslagen.

Jag tillåter mig, herr talman, att erinra därom, att enligt hittillsvarande ordning, sådan den gällde även för riksbanken före den sista reformen, styrdes banken respektive riksgäldskontoret av sju fullmäktige. Skillnaden är endast den, att ordföranden i bankfullmäktige utses av Kungl. Maj:t, medan ordföranden i riksgäldsfullmäktige väljes särskilt av riksdagens valmän. Därjämte finnas i båda fullmäktige enligt *reglementena* särskilda deputerade utsedda av fullmäktige inom sig själva. Men *principen* är i båda fallen, att deputerade sinsemellan äro lika i rätt och ansvar, och de deputerade äro endast omedelbara organ för fullmäktige såsom sådana. Vad man nu ville vinna, då man skapade en riksbankschef, var att få en person, som var *särskilt ansvarig* och som hade ett *avgörande inflytande på ledningen av bankens afärer vid sidan av fullmäktige*. Man ville då inte taga honom utom fullmäktige utan inom fullmäktiges krets, ehuru det förelåg förslag om att ta honom både inom och utom. I båda fallen yrkades — och det genomfördes också — att i § 72 regeringsformen insattes en bestämmelse, att bland fullmäktige utses en att vara förste deputerad och riksbankschef. Därmed lagfästes grundlagsmässigt riksbankschefens ställning.

Nu föreslås, att en riksgäldsdirektör skall tillsättas med samma ställning, i stort sett, som riksbankschefen, men detta skall ske allenast genom ändring i reglementet. Tidigare var förhållandet det, att riksbankens reglemente fastställdes i bankoutsittet efter de bestämmelser, som voro givna av riksdagen vid olika tillfällen, under det att riksgäldskontorets reglemente fastställdes av kamrarna med underskrift av båda talmännen. Numera är denna ordning ändrad, så att reglementet för riksgäldskontoret kommer till i samma ordning som reglementet för riksbanken. Likformigheten mellan riksbank och riksgäldskontor är alltså uppenbar. Efter mitt förmenande, herr talman, låter det sig i vårt land grundlagsenligt och lagmässigt inte göra att genomföra den reform, som bankoutsittet nu har föreslagit, utan en samtidig ändring av grundlagen. Det kan inte hjälpas, att man går över från ett system till ett annat, när man skapar en riksgäldsdirektör. Eller tror kammaren, att en riksgäldsdirektör med 25,000 kronor i arvode har samma ställning som en förste deputerad? Är det ingen skillnad mellan riksgäldsdirektören och deputeraden, då förstår jag inte, varför han skall ha högre avlöning. Men om den högre avlöningen motsvarar ett *större ansvar och ett mera omfattande arbete*, då är det en organisatorisk ändring av *grundlagens bestämmelser angående styrelse genom fullmäktige*.

Under sådana förhållanden kan jag inte finna annat än att det är riktigt, att då man nu *vill* saken — och jag opponerar mig inte på minsta vis mot själva saken — man återremitterar frågan till utskottet, på det att utskottet skall kunna sätta sig i förbindelse med konstitutionsutskottet. Det är den enda möjliga vägen numera, sedan motionstiden är slut, för att få ett initiativ från konstitutionsutskottet till ändring av grundlagen i dessa punkter. Jag tror, att detta går mycket lätt för sig, och jag tror inte, att det kommer att möta något som helst motstånd. När reformen om införande av en riksbankschef genomfördes, pågick ett sådant underhandssamarbete mellan ban-

Ang. omorganisation av riksgäldskontoret. (Forts.)

koutskottet och konstitutionsutskottet. Ett sammansatt utskott kunde grundlagsenligt inte bildas, då det var en grundlagsfråga, men ett faktiskt sammansatt utskott verkade så, att delegerade från bankoutskottet sammanträdde med delegerade från konstitutionsutskottet, och konstitutionsutskottet svalde rubb och stubb vad bankoutskottet önskade i det fallet, men gav den grundlagsenliga formen åt det. Precis samma resultat kommer det att bli denna gång, om vi gå den av mig föreslagna vägen, och då iakttar man vad grundlagen stadgar.

Jag vill medge, att det i det yttre föreligger en viss skillnad mellan fullmäktige i riksbanken och fullmäktige i riksgäldskontoret på det sättet, att huvudbestämmelsen rörande fullmäktige i riksgäldskontoret finnes i riksdagsordningens § 71, där det heter, att riksdagen skall jämväl välja fullmäktige att jämlikt särskilt reglemente förvalta riksgäldskontorets medel och tillhörigheter. De skola vara sju, och ordföranden väljes särskilt. De övriga skola väljas två om året. Sedan heter det, att fullmäktige välja själva inom sig vice ordförande. Om nu fullmäktige skola kunna utse någon annan inom sig att intaga en sådan ställning, som här ifrågasatts, så bör det grundlagfästas. När det gäller riksbanken, så finnes bestämmelsen i § 72 regeringsformen, och där heter det, att »fullmäktige för riksbanken skola vara sju, av vilka Konungen förordnar en» o. s. v., och de sex andra skola väljas på sätt i riksdagsordningen säges, och där finnes samma bestämmelse också i § 71 1 mom. med den skillnad, att ordföranden ej omnämnes eftersom han icke är vald av riksdagen själv liksom när det gäller riksgäldskontoret.

När nu ändring genomfördes 1933 rörande riksbanken, insattes i § 72 ett stycke av följande lydelse: »Fullmäktige utse inom sig en förste deputerad att vara chef för riksbanken samt *inom eller utom sig en suppleant för honom att med fullmäktigs rätt och ansvar vid inträffande förfall träda i hans ställe*». Nu medger jag, herr talman, att om bankoutskottets majoritets förslag — där det endast är tal om att utse en riksgäldsdirektör *inom* fullmäktige själva — skulle kunna sägas, att det balanserar på gränsen mellan grundlagsenlighet och grundlagsstridighet, och till följd av den något lätta uppfattning, som ofta gör sig gällande rörande grundlagens betydelse, skulle jag inte förvåna mig alltför mycket, om kammaren toge majoritetsförslaget, men det finnes en bestämd hake. I majoritetsförslaget ingår också en ersättare, och denne skall kunna väljas *inom eller utom fullmäktige*. Så snart man kommer utom fullmäktige och det gäller frågan om ansvar, kommer spørsmålet: skall denne vice riksgäldsdirektör vara ansvarig inför riksdagen eller inte? Och därvidlag delar jag, herr talman, majoritetens inom bankoutskottet uppfattning, att när det gäller ett sådant verk som riksdagens, vare sig riksbank eller riksgäldskontor, så skola den ansvariga ledningens samtliga män svara inför riksdagen för sin förvaltning. En utom fullmäktiges krets av fullmäktige vald direktör eller vice direktör har icke detta ansvar, och *han komme likväl att förminska det ansvar, som ligger å fullmäktige i realiteten även om inte i formen*.

Under sådana förhållanden är det uppenbart, att därest kammaren vill följa reservanternas förslag, som innebär, att även riksgäldsdirektör skall kunna utses utom fullmäktiges krets, då ha vi inte bara balanserat på gränsen, utan gått långt utanför den i grundlagsstridighet. Jag tror, herr talman, att det är önskvärt, att man iakttagert de bestämmelser, som finnas, särskilt med hänsyn till riksdagens ställning och det ansvar, som riksdagen måste kunna utkräva och som bör utkrävas av alla fullmäktige i riksbank och riksgäldskontor.

Under sådana förhållanden synes det mig visserligen innebära ett uppskov

Ang. omorganisation av riksgäldskontoret. (Forts.)
på två år — möjligen kortare tid, beroende på om det blir andrakammarupp-
lösning — innan man kan genomföra det. Men jag undrar, om inte den tidsvinst
man får genom att åsidosätta grundlagen uppväges av den skada, som ändå i
längden blir en följd av ett steg utanför lagen. Herr talman! Jag vill göra
en jämförelse. När 1914 års tobaksmonopol genomfördes, var det enligt min
mening grundlagsstridigt, men riksdagen tog detta statsmonopol och vi stå
nu i denna stund inför en hotande fara av en mångfald dylika monopol!
Jag tror, att det är precis samma grundlagshistoria här som där. Går man
utanför grundlagen, drar det med sig följder, som man inte beräknat i förväg,
och inte kan beräkna. Därför kan jag icke för min del biträda vare sig ut-
skottsmajoritetens eller utskottsminoritetens förslag, om det i dag skall kom-
ma till ett avgörande, utan då nödgas jag nog yrka avslag. Men då jag fin-
ner, att saken bör främjas, har jag förvissat mig om att i andra kammaren
konstitutionsutskottets vice ordförande kommer att väcka samma förslag om
återremiss, som jag nu tillåter mig, herr talman, att här väcka i denna punkt
rörande detta utskottsutlåtande.

Herr Åkerberg: Herr talman! Professor Reuterskiöld är ju den stränge
grundlagsvaktaren, men jag tycker, att han i det här fallet gjort sig skyl-
dig till väl stark formalism på grundlagens vägnar. Om det hade varit nöd-
vändigt att hänskjuta denna fråga till konstitutionsutskottet för införande av
bestämmelser i grundlagen, som möjliggjorde denna omorganisation, skulle
jag givetvis inte ha haft något däremot, men jag tycker inte, att det, som
herr Reuterskiöld har åberopat, har den beviskraft han själv tyckes mena.
Han hänvisar till den ordning, som tillämpades 1933, då vice riksbankschefen
tillsattes och i samband därmed gjordes det tillägg till regeringsformen, som
herr Reuterskiöld redan har omnämnt. Men jag ber att få påpeka, att det
var tillsättandet av en *vice* riksbankschef, som gav anledning till att den be-
stämelsen infördes. Det hade redan många år förut funnits i anda och san-
ning en riksbankschef, men beträffande den saken hade det inte ansetts er-
forderligt att införa någonting i grundlagen. Men att man den gången i re-
geringsformen införde dessa bestämmelser om att riksbankschefen skall till-
sättas inom bankofullmäktige och vice riksbankschefen inom eller utom, be-
rodd på att i denna paragraf i regeringsformen fanns bestämmelser rörande
riksbankens styrelse och förvaltning av bankofullmäktige. Däremot finnes
det inte i hela regeringsformen några bestämmelser rörande riksgäldskonto-
rets förvaltning och styrelse. Det står bara, att kontoret står under riksdagens
styrelse och förvaltning. Om man skulle gå den väg, som herr Reuter-
skiöld här förordat, så måste man, enligt vad jag kan se, slå in på en alldeles
ny princip. Däremot är det, som herr Reuterskiöld påpekat, så, att uti riks-
dagsordningen finnes det vissa föreskrifter om riksgäldskontoret. Man kunde
då tänka sig, att man där införde bestämmelser rörande även denne riksgälds-
direktör, men då komme man till, att i riksdagsordningen står det ingenting
rörande riksbankens styrelse, och jag kan inte anse det vara motiverat, att då
det icke anses erforderligt att där ha någon bestämmelse om riksbanken, man
skulle behöva ha särskilda bestämmelser rörande riksgäldskontoret.

Jag tror inte heller, att det varit nödvändigt att i själva grundlagen införa
de bestämmelser beträffande riksbankschef och vice riksbankschef, som vidto-
gos 1933, och jag hänvisar till konstitutionsutskottets utlåtande året dessförin-
nan rörande denna sak, av vilket framgår, att utskottet inte heller självt var
övertygat om att detta införande var nödvändigt. Jag skall be att få läsa upp
några rader ur utskottets utlåtande. Det står där: »Å ena sidan har det fram-
hållits, att de närmare organisatoriska bestämmelserna angående riksbankens

Ang. omorganisation av riksgäldskontoret. (Forts.)

ledning varken finnas angivna i grundlagen eller riksbankslagen utan innehållas i det av riksdagen allena beroende bankoreglementet med komplettering i en likaledes av riksdagen ensam fastställd avlöningsstat. Riksdagen skulle därför på egen hand kunna genomföra sådana organisatoriska förändringar, som öppnade möjlighet för fullmäktige i riksbanken att även utom fullmäktiges egen krets utse riksbankens chefer (de 'deputerade') — vilkas uppgift enligt bankoreglementet är att efter av fullmäktige fastställd arbetsfördelning vara föredragande hos fullmäktige, tillse utförandet av fullmäktiges beslut samt handhåva den löpande förvaltningen. Med nu gällande grundlags- och lagbestämmelsers avfattning kunde dock den eller de chefer, som eventuellt utsåges utom fullmäktiges egen krets, icke tillerkännas medbeslutanderätt inom fullmäktige och ej heller bliva inför riksdagen direkt ansvariga.» Alltså fanns å ena sidan inom utskottet den uppfattningen. »Å andra sidan», står det vidare, »har den uppfattningen gjorts gällande inom utskottet, att grundlagsföreskriften om riksbankens förvaltning av fullmäktige, vilka med undantag för ordföranden utses av riksdagen, stode direkt hindrande i vägen för den nyss nämnda anordningens vidtagande eller att grundlagen i varje fall vilade på förutsättningen, att riksbankens deputerade utsåges inom de av riksdagen valda fullmäktiges egen krets. En grundlagsändring vore därför erforderlig.»

Utskottet har alltså angivit de båda uppfattningar, som funnos däriinom, och säger så: »Med hänsyn till dessa olika uppfattningar om sättet för ernående av det åsyftade resultatet har utskottet ansett sig böra föreslå ett tillägg till § 72 regeringsformaten och i följd därav utarbetat förslag till ändrad lydelse av sagda paragraf.»

Utskottet knäcker alltså icke själva principfrågan, resumerar de båda uppfattningarna, tager inte ställning till vilken som är riktig, men av lämplighetsskäl har utskottet ändå ansett sig böra föreslå ett sådant tillägg till grundlagsbestämmelserna.

Föreskrifter rörande riksgäldskontorets förvaltning meddelas ju som bekant i det av riksdagen fastställda reglementet, och där står det bestämmelser om deputerade, som för närvarande ha varit riksgäldskontorets verkliga ledare. Om nu detta förslag antages, blir det nödvändigt att i denna bestämmelse göra erforderliga ändringar och införa bestämmelser om denne riksgäldsdirektör. Några bestämmelser om deputerade ha däremot inte funnits intagna i grundlagen, varför jag icke kan anse, att det kan vara nödvändigt att, när man nu avskaffar dessa bestämmelser och ersätter dem med en bestämmelse om att det skall vara en riksgäldsdirektör, införa några som helst ändrade stadganden i grundlagen. Detta erfordras inte heller för inrättandet av det arbetsutskott, som här är föreslaget. Jag erinrar om att det ju för ett par år sedan infördes i riksbanken något, som kallades för »direktion», och som inte heller ansågs erfordra någon grundlagsändring.

Till slut kan man ju säga, att riksbanken och riksgäldskontoret icke äro alldeles fullt jämförbara institutioner. Riksbanken står ju inte bara under riksdagens ledning, utan även under Konungens överinsende. Lagen för Sveriges riksbank är ju en lagstiftning, som gives av riksdagen och Konungen gemensamt. Däremot står riksgäldskontoret uteslutande under riksdagens förvaltning. Och stora förändringar i fråga om riksgäldskontorets ledning ha under årens och århundradenas lopp genomförts, utan att en enda bokstav i grundlagen har ändrats. Under en stor del av 1800-talet fanns det något, som kallades riksgäldskommissarier, tillsatta av fullmäktige, och de hade den mycket betydande befogenheten, att de skötte den löpande förvaltningen, utanordnade medel o. s. v. Det fanns ingenting i grundlagen, i kraft varav dessa

Ang. omorganisation av riksgäldskontoret. (Forts.)
riksgäldskommissarier tillsattes. Sedan — jag tror på 50-talet — tillkommo dessa deputerade, som tillsattes inom riksgäldsfullmäktiges egen krets. Det talades inte ett ord om att man behövde ändra en enda bokstav i grundlagen när den betydelsefulla ändringen i riksgäldskontorets förvaltning genomfördes.

Jag kan inte förstå, att det skall vara absolut nödvändigt eller erforderligt, att när man nu gör den förändringen, att det i stället tillsättes en direktör, som skall vara riksgäldsfullmäktiges tjänsteman och handla på deras ansvar, man skall behöva vidtaga någon annan ändring än uti de reglementen, där de nuvarande bestämmelserna rörande kontorets styrelse och förvaltning finnas intagna. Jag vill därför, herr talman, hemställa, att kammaren inte måtte bifalla herr Reuterskiölds förslag, utan avgöra ärendet i dag.

Vad beträffar förslaget i övrigt, har det ju i stort sett tillstyrkts av bankotskottet. Det är egenligen blott på en enda punkt, som skiljaktiga meningar kommit till uttryck i utlåtandet. Om tillsättandet av denne riksgäldsdirektör, att han är erforderlig, att den nuvarande anordningen i styrelsen för riksgäldskontoret lider av vissa brister, att alltså en starkare kraft måste till, om lönen för honom och allt detta, om dessa saker ha inte några delade meningar framkommit. Däremot finnes det den skiljaktigheten, att utskottsmajoriteten har ansett, att denne direktör skall tillsättas inom fullmäktige. Han skall alltså tillsättas på samma sätt som riksbankschefen tillsattes, praktiskt taget på det sätt, att han väljes av riksdagen, d. v. s. de delegerade, som riksdagen tillsätter.

Däremot ha ju riksgäldsfullmäktige själva — d. v. s. den kommitté, som har arbetat inom fullmäktige — och reservanterna inom utskottet gått in för att han skall kunna väljas av fullmäktige inom *eller utom* fullmäktiges egen krets. Utskottsmajoriteten säger beträffande tillsättandet av denne direktör, att det sätt, varpå riksbankschefen tillsattes, fungerat tillfredsställande. Ja, det kan man ju ha delade meningar om. Jag tror, att i stort sett har det gått bra, men jag undrar, om man ändå inte måste säga, att det varit en tillfällighet många gånger, att det gått bra. Det är i varje fall inte uteslutet, att det hade gått lika bra på det andra sättet, som reservanterna föreslagit, d. v. s. att han väljes av fullmäktige vare sig inom deras krets eller utom. Nog har det gått på en slump många gånger, när riksbankschef valts. Jag minnes sista gången. Då föreslogs det ju en från högern och en från socialdemokraterna, och så kom det en liberal vågmästare och knäckte nöten på det sätt, att han föreslog en liberal eller om det var en frisinnad, och det fanns ingen annan möjlighet än att välja honom, och jag är glad över, att det blev den mannen och inte den där högermannen eller socialdemokraten, som blev vald. Men inte tror jag det var själva valsättets förtjänst, att vi fingo en duktig riksbankschef den gången. Det var mera en tillfällighet.

Å andra sidan kan man inte heller säga, att jämförelsen i den här punkten är så alldeles riktig. Den blivande riksgäldsdirektören skulle inte få samma position som riksbankschefen för närvarande har. Riksbankschefen är ju ansvarig för den valutapolitik, som riksdagen har anbefallt. Han är i hög grad, kan man säga, en politisk person. Jag vill inte säga, att det är nödvändigt, men nog kan man finna det försvarligt, om riksdagen vid tillsättandet av en sådan mandarin förbehåller sig rätt att utpeka mannen. Riksgäldsdirektören skulle naturligtvis också bli en betydelsefull personlighet, men inte på samma sätt som riksbankschefen. Riksgäldskontoret är visserligen även det ett riksdagens verk, men riksgäldsdirektören skulle därför inte bli någon politisk personlighet. Han skulle inte synas utåt på samma sätt, och han skulle inte heller utföra några politiska uppdrag. Huvudsaken är, att han är en

Ang. omorganisation av riksgäldskontoret. (Forts.)

duktig karl, att han kan behärska länepolitikens mysterier och gentemot banker och myndigheter uppträda med auktoritet, sakkunskap och erforderlig kraft samt representera staten med dessa egenskaper. Det finnes ingen anledning att antaga, att en delegation på en 50 man, utsedd av riksdagen, skulle vara mera skickad att söka upp den där duktige karlen än riksgäldsfullmäktige, som stå i arbetet med dessa saker varje dag.

Nu är det ju ingen hemlighet eller åtminstone endast en offentlig sådan, att det inte blir den där delegationen, som riksdagen tillsätter, som i verkligheten utpekar den där mannen, utan det blir partiledningarna, en ännu trängre krets — man kanske t. o. m. kan säga en ännu mera oansvarig krets, men jag anser fortfarande inte, att även om man tar fram partiledningarna, det finnes någon anledning antaga, att de skulle vara mera skickade att utpeka den där duktige direktören än fullmäktige själva. De äro för resten själva en delegation av riksdagen, utgången genom val av riksdagen, visserligen i andra hand, och man måste fråga sig varför inte riksdagen, när den väljer dessa fullmäktige, kan därpå nedlägga den omsorg, som är erforderlig för att man skall få den rätte mannen på den rätta platsen.

Det anmärkes också av utskottsmajoriteten, att den där mannen, om han inte väljes av riksdagen och fullmäktige, inte skulle bli ansvarig inför riksdagen. Ja, det är just därför, som även reservanterna och fullmäktige själva ha tänkt sig, att han skulle kunna tillsättas av fullmäktige, att det till och med skulle vara önskvärt, att så skedde, men absolut nödvändigt är det ju inte. Det är ju riksgäldsfullmäktige, som bära ansvaret för verksamheten, för förvaltningen, för länepolitiken och allt detta. Att det sedan finnes en direktör, som utför fullmäktiges uppdrag, och som naturligtvis är föredragande uti ärendena och den verkliga ledaren, det utesluter ju inte, att det är de av riksdagen valda fullmäktige, som bära ansvaret för hela verksamheten.

Skulle det visa sig, att den där riksgäldsdirektören har sina brister, att han inte är den lämplige mannen, vilket ju kan bli fallet likaväl om han väljes av riksdagens delegerade som om han väljes av fullmäktige, så finnes det ingen anledning att behålla honom. Han kan av fullmäktige entledigas. Skulle man däremot gå ännu längre och tänka sig, att fullmäktige, trots att den mannen har stora brister, slå vakt om honom och behålla honom, så finnes alltid den utvägen, att riksdagen avsätter fullmäktige.

På de motiv, som jag här har anfört, anser jag, herr talman, att reservanternas förslag beträffande tillsättandet av riksgäldsdirektören är smidigare. I samband härmed vill jag erinra om en sak, som även beröres i utskottsmajoritetens betänkande, nämligen att om en sådan riksgäldsdirektör skulle avgå mellan ett par riksdagar och platsen bleve vakant, låte sig ett val förrättas långt smidigare med den anordning, som reservanterna ha tänkt sig, ty eljest bleve man ju tvungen att uppskjuta valet på kanske ett halvt år, till dess riksdagen hunne förrätta detsamma. Jag tror emellertid, att den av reservanterna förordade anordningen ej blott är smidigare, utan den skapar jämväl större garanti för det bästa möjliga resultat av ett sådant val.

Med anledning av vad jag anfört vill jag, herr talman, på denna punkt yrka bifall till den av mig m. fl. vid utskottsbetänkandet fogade reservationen.

Herr **Reuterskiöld** erhöll nu ordet för kort genmäle och anförde: Herr talman! Replik kan endast omfatta rättelse av missförstånd eller felaktighet. Jag ber få rätta två felaktigheter.

När den siste ärade talaren säger, att regeringsformen icke känner riksgäldsfullmäktige, så hänvisar jag till § 67, där fullmäktige för riksgäldskontoret äro förutsatta. När han säger, att organisationen skulle komma att bero

Ang. omorganisation av riksgäldskontoret. (Forts.)

på riksdagsordningen, är det riktigt, men det är också endast i riksdagsordningen som ordföranden i riksgäldsfullmäktige omförmäles, och ordföranden intager enligt den organisationen en särskild ställning, som enligt den nya organisationen skulle kunna försvinna.

Den andra felaktigheten är de två olika åskådningarna i konstitutionsutskottet av år 1933. I verkligheten var den ena väsentligen bankoutsrottets uppfattning, den andra konstitutionsutskottets, men båda äro relaterade i utskottsbetänkandet. Men bankoutsrottet hade den stora artigheten att böja sig för konstitutionsutskottets uppfattning, och så kom grundlagsändringen till stånd.

Herr **Åkerberg** erhöll härpå ordet för kort genmäle och yttrade: Herr talman! Med anledning av herr Reuterskiölds första anmärkning vill jag påpeka, att jag sade, att det i regeringsformen inte fanns närmare detaljerade bestämmelser om riksgäldsfullmäktige. Att ordet finnes där har också jag uppmärksammat.

Beträffande den andra anmärkningen av herr Reuterskiöld framgår det inte av konstitutionsutskottets betänkande, att den ena åskådningen skulle vara bankoutsrottets och den andra konstitutionsutskottets. För övrigt har jag efter de samtal jag haft med åtskilliga ledamöter av konstitutionsutskottet anledning antaga, att den av bankoutsrottet företrädde uppfattningen även är starkt representerad i konstitutionsutskottet.

Herr **Johansson, Johan**: Herr talman! Jag skall icke närmare gå in på det yrkande, som gjorts av professor Reuterskiöld. Vad det konstitutionella beträffar, delar jag den uppfattning, som uttalats av utskottets ärade ordförande. Den sidan av saken har väl ändå ingående prövats såväl av kommittén som av riksgäldsfullmäktige, och jag anser därför, att en återremiss av ärendet icke bör komma i fråga. Ett sådant beslut skulle ju avsevärt fördröja frågans lösning, och vi känna ju litet var, att den nuvarande ordningen i riksgäldskontoret varit ett provisorium, som skulle upphöra, när verksamheten organiserats på ett för kontoret mera fördelaktigt sätt.

Under de senare åren har ju frågan om riksgäldskontorets ledning varit föremål för debatt, och förändringar i avseende på ledningen ha framställts såsom nödvändiga och önskvärda. Jag inser, att den nuvarande anordningen med två deputerade, vilka gemensamt eller enligt viss arbetsfördelning dem emellan äro ansvariga för ledningen av verket, icke är lämplig. Vidare har jag inom utskottet biträtt den uppfattningen, att åtgärder böra vidtagas för tillgodoseende av behovet av en sakkunnig ledning, och jag har i det avseendet tillstyrkt förslaget att en befattning såsom riksgäldsdirektör inrättas med uppgift för innehavaren att vara chef för riksgäldskontoret. På denna punkt har i stort sett ingen meningsskiljaktighet rått inom utskottet. Där emot vill jag taga bestämt avstånd från varje tanke, som går ut på att lösgöra riksgäldskontoret från riksdagens direkta inflytande.

För närvarande utses förste deputeraden, som är att betrakta såsom chefen för riksgäldskontoret, av fullmäktige inom deras egen krets, och till denna post ha fullmäktige alltid utsett den person, som av riksdagens valnämnd designrats till befattningen. I stort sett har ju icke någon befogad kritik kunnat riktas mot det personval, som skett. Reservanterna, till vilka utskottets ärade ordförande anslutit sig, ha i sin reservation förordat, att fullmäktige skola äga att själva inom eller utom sin krets utse riksgäldsdirektören och därvid äga full handlingsfrihet vid personvalet. Detta skulle medföra, att den av riksdagens kamrar utsedda valnämnden skulle avkopplas från allt

Ang. omorganisation av riksgäldskontoret. (Forts.)

inflytande vid detta val. För mig uppställer sig då frågan, huruvida det kan vara befogat att förminska riksdagens inflytande på detta val? Svaret på denna fråga måste enligt utskottsmajoritetens mening bliva jakande. Såsom ledamöter i denna valnämnd placeras representanter för de olika partierna, och partiledningarna nedlägga stor omsorg på att till fullmäktige väljas de mest kvalificerade och lämpliga personerna. Det är inte riktigt, som herr Akerberg gjorde gällande, att detta sker slumpvis. Jag erinrar mig mycket väl hur det tillgick, när den nuvarande riksbankschefen valdes; det skedde efter en mycket ingående prövning, och samtliga partiledare kände helt och fullt sitt ansvar. När det gäller en så viktig befattning som riksgäldsdirektörens kan man därför inte tänka sig, att vederbörande komma att taga detta på ett lättvindigt sätt. Man torde tvärtom kunna vänta, att de göra allt för att få den lämpligaste och mest skickade personen på denna post. Valnämnden kommer väl att under alla förhållanden överlägga med fullmäktige för att få fram den som är mest lämplig. Den går alltså icke oförberedd till valet.

Nu anföra reservanterna, att valnämnden, som består av 48 personer, är alltför stor för att handlägga här avsedda anställningsfråga. Men hur tillgår det i den privata företagarkerksamheten? Om man jämför hur det går till vid valet av ledning för t. ex. ett privat bankaktiebolag, skall man finna, att aktieägarna på bolagsstämman utse icke blott ledamöterna i styrelsen för bolaget utan jämväl utpeka, vem som skall bli verkställande direktör. Någon ändring i ett dylikt förfaringssätt har mig veterligt icke påyrkats och skulle icke stå i överensstämmelse med aktieägarnas intressen. Vidare skulle det av reservanterna påyrkade valsättet medföra, att, därest fullmäktige utom sin krets utsåge riksgäldsdirektören, denne icke skulle tillerkännas medbestämmanderätt inom fullmäktige och ej heller bli inför riksdagen direkt ansvarig. Jag håller för troligt, att den synpunkten, att chefen för riksgäldskontoret skall vara direkt ansvarig såsom fullmäktig, är så starkt rotad hos kamrarnas ledamöter, att det av reservanterna förordade valsättet icke bör av denna anledning vinna riksdagens bifall.

Det kan väl icke på något håll inom kammaren råda annan mening än att chefen för riksgäldskontoret bör och skall ha en stark ställning. Man behöver här endast tänka på de fall, då meningsskiljaktigheter vid behandlingen av olika frågor uppkomma inom ledningen för verket. Den starka ställning, som erfordras för riksgäldsdirektören, är i högre grad säkrad, om han i likhet med fullmäktige är direkt utsedd av riksdagens valnämnd. Detta är också enligt utskottsmajoritetens förmenande ett starkt skäl för att riksgäldsdirektören skall utses inom fullmäktiges krets.

Reservanterna anföra vidare, att, då fullmäktige ha ansvaret för riksgäldskontorets verksamhet, det synes berättigat, att de också tillförsäkras inflytande på tillsättandet av riksgäldsdirektörsbefattningen. Gentemot detta kan ifrågasättas, huruvida det är lämpligt att öka fullmäktiges ansvar genom att tillägga dem befogenhet att själva utse riksgäldsdirektören. Och jag tillåter mig fråga, om icke riksdagen själv bör vara mäktig att taga detta ansvar.

Vidare anföra reservanterna, att man genom att anförtro valet av riksgäldsdirektör åt fullmäktige skulle undvika de olägenheter, som kunna uppstå vid vakans å riksgäldsdirektörsbefattningen vid en tidpunkt, då riksdagen ej är samlad. Denna invändning saknar, såsom utskottet framhållit, betydelse, enär den ersättare, som skall utses för riksgäldsdirektören, givetvis måste besitta kvalifikationer att även för en något längre tid uppehålla befattningen.

Slutligen ha reservanterna såsom skäl för sin ståndpunkt i denna fråga anfört, att bankofullmäktige äga att inom eller utom sig utse *vice* riksbanks-

Ang. omorganisation av riksgäldskontoret. (Forts.)

chefen. Detta förhållande utgör enligt utskottsmajoritetens förmenande icke något bärande skäl för att motsvarande bestämmelser skola tillämpas för riksgäldsdirektören, då denne väl att märka skall vara *chef* för riksgäldskontoret. Härtill vill jag anknyta den erinran, att man bör avvakta någon längre tids erfarenhet om verkningarna av den omläggning i riksbanksledningens organisation, som inrättandet av befattningen såsom vice riksbankschef innebär. I samband härmed kan man icke undgå göra den reflexionen, att man vid bestämmandet av sättet för val av vice riksbankschef icke tänkte på konsekvensen, att detta skulle komma att åberopas såsom stöd för att riksgäldsdirektören bör utses på samma sätt. Drager jag vidare ut konsekvenserna, dröjer det sannolikt icke länge, förrän krav framställes på att jämväl riksbankschefen skall utses på samma sätt och då naturligtvis under åberopande av att riksgäldsdirektören utses av fullmäktige.

Enligt min mening kan man icke nog kraftigt understryka vikten av att riksdagen icke frånhänder sig det direkta inflytandet på tillsättandet av chefsbefattningarna för riksdagens två största verk, riksbanken och riksgäldskontoret, vilkas verksamhet är av så utomordentligt stor betydelse för landets ekonomiska förhållanden. Det är uppenbart, att om riksgäldsdirektören utses utom fullmäktiges krets, så skulle riksdagens och i första hand bankoutskottets möjlighet att öva direkt inflytande på riksgäldskontorets ledning i viss mån komma att minskas. Ty i detta fall skulle verkets chef icke vara direkt ansvarig för sina åtgärder inför riksdagen samt dess bankoutskott och revisorer utan ha att svara inför fullmäktige. En sådan anordning kan icke vara lämplig eller ägnad att medföra en effektiv kontroll från riksdagens sida.

Vidare föreligger ännu en omständighet, som jag i detta sammanhang vill tillmäta en viss betydelse. Visar det sig nämligen, att den person, som utsetts till riksgäldsdirektör, icke besitter de kvalifikationer, som äro erforderliga, torde det vara lättare för riksdagen än för fullmäktige att avlägsna honom från befattningen i fråga, då en sådan åtgärd givetvis är av mycket grannlaga natur.

Jag har, herr talman, med detta mitt yttrande velat mycket starkt understryka, att riksdagen icke bör frånhända sig sitt inflytande, när det gäller tillsättandet av chefsbefattningarna vid två så utomordentligt betydelsefulla verk som riksbanken och riksgäldskontoret, och för deras fortsatta verksamhet torde det vara klokt och välbetänkt, att kammaren stöder utskottsmajoritetens förslag på denna punkt, till vilket jag, herr talman, ber att få yika bifall.

Herr Westman: Herr talman! Såvitt jag kan förstå, kan kammaren icke undgå att tillmäta den konstitutionella synpunkt, som herr Reuterskiöld framfört i denna debatt, betydelse. Riksdagsordningens 71 § innehåller bestämmelse, att riksdagen skall välja fullmäktige att förvalta riksgäldskontorets medel och tillhörigheter. Riksdagen skall således utse den myndighet, som skall ha förvaltningen av riksgäldskontoret om hand. Då förefaller det att stå i mindre god överensstämmelse med den ordning, som grundlagen föreskriver, om riksdagen, såsom reservanterna föreslå, skulle delegera rätten att utse den viktigaste förvaltningsledamoten inom riksgäldskontoret med förbigående av det sätt, som är föreskrivet i grundlagen.

Jag ber att få erinra därom, att när man ändrade bestämmelserna om riksbankens förvaltning, föranledde detta ändring i grundlagen. Det finnes väl intet skäl för att vi nu skulle handla på annat sätt än vi gjorde vid riksbankens omorganisation. Således förefaller det mig, som om de herrar, vilka ställa sig på reservanternas ståndpunkt, skulle ha särskilt skäl att noga över-

Ang. omorganisation av riksgäldskontoret. (Forts.)

tänka, huruvida deras yrkande står i god överensstämmelse med grundlagen eller om det icke snarare innebär en ganska betänklig tånjning av det grundlagsenliga förfarandet.

I regeringsformens 72 § infördes samtidigt med bestämmelserna om utseende av riksbankschefen också bestämmelser om hans suppleant och hur denne skall utses. Det finnes väl heller icke egentligen något skäl, varför man skulle gå till väga på annat sätt i detta fall. Herr Reuterskiölds anmärkning mot majoritetens hemställan träffade endast denna punkt. Om man ur majoritetens framställning utesluter det som rör utseende av en ställföreträdare för riksgäldsdirektören, kan, såvitt jag förstår, icke någon som helst anmärkning ur grundlagsenlig synpunkt riktas mot majoritetens förslag. Det synes mig vara mycket viktigt, att kammaren i sitt förhållande till grundlagen iakttager ett kontinuerligt förfarande. Om kammaren i ett fall — såsom var förhållandet med riksbankens omorganisation — anser, att ett riktigt förfarande kräver, att grundlagen ändras, bör kammaren enligt mitt förmenande intaga samma ståndpunkt i detta fall.

Jag har, herr talman, icke någon anledning att ansluta mig till herr Reuterskiölds yrkande om återremiss, för den händelse jag kan åstadkomma ett grundlagsenligt yrkande i denna överläggning. För att få till stånd ett sådant yrkande skulle jag, herr talman, vilja hemställa, att utskottets förslag ändras på det sättet, att punkterna 5) och 6), som handla om ersättare för riksgäldsdirektören, måtte utgå ur utskottsutlåtandet och att de sista raderna i punkt 8), som syfta på samme ersättare och som börja med »skolande» och sluta med »sammanträden», måtte utgå. Det möter helt säkert icke någon svårighet för fullmäktige att under den tid, som kan förflyta intill dess att de vederbörliga grundlagsändringar, som kunna befinnas erforderliga, blivit gjorda, ordna ställföreträdarskapet för riksgäldsdirektören genom att de fullmäktige turvis eller i annan ordning inträda i hans funktioner. Därför vågar jag tro, att man får ett fullt arbetsdugligt förslag genom detta yrkande, och jag skulle således, herr talman, vilja framställa detsamma, om anledning därtill gives vid en kommande votering.

Herr Johansson, Johan Bernhard: Herr talman! Jag har icke begärt ordet för att blanda mig i diskussionen rörande det konstitutionella förfarandet i föreliggande ärende. Jag skulle endast vilja uttala, att det är en allmän önskan, att denna nya organisation måtte få träda i tillämpning så snart som möjligt, och det vore därför önskvärt att icke de formella svårigheterna tornades upp och gjordes alltför stora, så att de äventyra sakens lösning.

Jag begärde ordet för att yttra mig om själva sakfrågan i närmast den punkt, där meningsskiljaktigheterna inom utskottet varit störst, nämligen i fråga om formen för riksgäldsdirektörens tillsättande. Jag finner för min del, att alla skäl, sakliga och praktiska, tala för att riksgäldsfullmäktige böra utrustas med befogenhet att inom eller utom sin krets utse riksgäldsdirektören. Det kan icke anses vara tillfredsställande, att t. ex. dessa 48 elektorerna sammanträda en kort stund och företaga val av en verkställande ledamot inom en nämnd, så viktig som denna, kanske oförberedda, såsom herr Åkerberg nyss i sitt anförande påpekade, så när som på några stycken inom denna delegation, varefter de skiljas och ingen av dem sedan egentligen har något ansvar inför riksdagen för hur valet utfaller. Det synes mig därför vara synnerligen lämpligt, när man nu skall gå in för en omorganisation, att riksgäldsfullmäktige få inom sin slutna krets överväga och pröva de eventuella kandidater, som kunna finnas för uppdraget, och därefter, obundna av yttre inflytelser, utse den för uppdraget mest lämpade. Det kan t. ex. inträffa, att

Ang. omorganisation av riksgäldskontoret. (Forts.)

det behöves en bordläggning före det definitiva avgörandet. En sådan bordläggning kunna de fullmäktige vid sitt avgörande företaga för att inhämta de upplysningar, som kunna befinnas nödiga för valets fullgörande.

Det förefaller mig, som om tillsättandet av den blivande riksgäldsdirektören borde ske fritt från alla politiska inflytelser, och vill man koppla av de politiska inflytelserna så mycket som möjligt, utgör detta ytterligare ett skäl att förlägga valet till fullmäktiges egen krets. Det är också önskvärt ur den synpunkten, att det är och förblir riksgäldsfullmäktige, som inför riksdagen bära ansvaret, icke bara för riksgäldskontorets skötsel, utan också för valet av den verkställande ledamoten. Det synes mig, att om man går till väga på detta sätt, kan det sedermera icke bli möjligt för riksgäldsfullmäktige att t. ex. skjuta ifrån sig en del av ansvaret på riksdagen, utan riksdagen kan då helt och fullt utkräva ansvaret av riksgäldsfullmäktige för deras görande och handlande i fråga om tillsättningen av denna verkställande ledamot.

Herr Johansson i Friggeråker yttrade, att man kommer att avhända riksdagen inflytande på detta val, och han jämförde det med valet av riksbankschef. Jag anser emellertid, att dessa bägge val icke äro jämförbara. Riksbankschefen har en annan uppgift. För övrigt avhänder sig riksdagen icke sitt inflytande därför att riksgäldsmäktige få denna fullmakt, ty riksgäldsfullmäktige utses ju av riksdagen liksom de elektorerna, som eljest skulle utse riksgäldsdirektör.

Jag har med detta, herr talman, velat göra gällande, att alla skäl tala för den av reservanterna på denna punkt uttalade uppfattningen, och jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Häri instämde herr *Carlsson, Carl*.

Herr Lindgren: Herr talman! Vid den nu föredragna punkten av utskottsutlåtandet har jag avgivit en blank reservation. Jag har visserligen inom utskottet biträtt utskottsmajoritetens förslag i vad det gäller formen eller sättet för riksgäldsdirektörens tillsättande, men när detta beslut fattades i utskottet, hade utskottet icke ännu tagit ställning till förslaget om de löneförhöjningar, som riksgäldsdirektören skall erhålla. Med hänsyn till de mycket höga kvalifikationer, som jag anser icke endast önskvärd utan rent av nödvändigt, att riksgäldsdirektören besitter, har jag föreslagit en vida högre lön än vad utskottet här föreslagit. Den lön, som riksdagen bestämt för *vice* riksbankschefen. Vid sådant förhållande kan jag icke finna rimligt, att riksgäldsdirektören utses på annat sätt än *vice* riksbankschefen, och av den anledningen, herr talman, ansluter jag mig till den av herr Åkerberg m. fl. avgivna reservationen. I de följande punkterna har icke funnits någon meningsskiljaktighet mellan mig och de andra reservanterna, varför jag även i de punkterna kommer att rösta för reservationen.

Herr Reuterskiöld: Herr talman! Jag skall be att i själva sakfrågan få säga ett par ord, då jag i min replik ej kunde gå in på annat än de rättelser, som voro att göra.

I själva sakfrågan tillåter jag mig påpeka, att efter vad den senaste ärade talaren anført är det än mera understruket, att riksgäldsdirektören kommer att bli en mycket självständig och betydelsefull befattningshavare. Jag kan ju icke neka till att jag förvånade mig en smula över att högerledaren i denna kammare förklarade sig icke ha intresse för de rättsliga synpunkter, som högerledaren överhuvud eljest brukar kämpa för i vårt land, och det föreföll mig, som

Ang. omorganisation av riksgäldskontoret. (Forts.)

om den ärade talaren, när han talade för reservationen, ändå skarpare understök det, då reservationen står i alldeles uppenbar strid mot grundlagen.

Beträffande själva saken vill jag emellertid säga, att när riksbankschefen och hans ersättare tillsattes, skapades den situationen, att fullmäktige fingo rätt att inom eller utom sig utse vice riksbankschefen, ersättaren, och då var tanken den, att där fingo fullmäktige söka skaffa sig den bästa kraft, som fanns. Ju mer man kunde få en sådan kraft så att säga av yngre årgångar, dess mer fanns det möjlighet att, när riksbankschefens plats var ledig, det icke skulle uppstå någon tvekan om att valmännen valde vice riksbankschefen såsom fullmäktig, och sedan kunde han då bli riksbankschef, när han tillhörde fullmäktige. Det är därför enligt min mening en mycket mjuk åtgärd, som man valt med avseende på vice riksbankschefen. Han väljes av fullmäktige inom eller utom deras krets, men grundlagen säger, att om han tjänstgör, har han fullmäktigs ansvar och fullmäktigs rätt. Riksbankschefen väljes inom fullmäktige, och därmed är den saken klar, men grundlagen har här själv medgivit, att det skall finnas en sådan kraft inom fullmäktige.

Nu vore det naturligt, att man ginge denna väg här också, men efter vad herr Westman har föreslagit, skulle vice riksgäldsdirektören eller ersättaren för riksgäldsdirektören icke kunna väljas annat än inom fullmäktige. Jag medger, herr talman, att på det sättet kommer man formellt inom grundlagens gränser, om man ej urgerar, att riksgäldsdirektören har samma ställning som riksbankschefen, fast den stora lönen då blir oförklarlig. Men jag skall acceptera den ståndpunkten. Under sådana förhållanden finnes naturligtvis från min sida icke något hinder att biträda herr Westmans förslag ur grundlagssynpunkt. Ur saklig synpunkt måste jag emellertid säga, att jag befarar, att sedan mycket snart ett ändringsförslag kommer, och jag har naturligtvis ingenting emot att sådant ändringsförslag kommer, då grundlagen i det fallet torde och i varje fall bör iakttagas. Men om man skall välja mellan det förslaget och avslag, måste jag, herr talman, i alla fall föredraga avslag, och framför allt föredraga jag avslag framför det grundlagsstridiga förslaget i reservationen.

Under dessa förhållanden och med vidhållande av mitt yrkande i formfrågan om återremiss tillåter jag mig, herr talman, i sakfrågan yrka avslag.

Herr Björnsson: Herr talman! Det är naturligtvis mycket svårt för en lekman på det juridiska området att ge sig in på en grundlagstolkning. Jag får medge, att herr Westmans resonemang, att majoritetens förslag skulle kunna innebära något ur grundlagssynpunkt äventyrligt, har fog för sig, om man i förslagets punkt 5) inlägger den meningen, att riksgäldsdirektörens ersättare skulle bli ersättare för honom icke bara i hans egenskap av personalchef, verkställande ledamot och föredragande utan också i egenskap av fullmäktig, alltså att han skulle få rösträtt vid fullmäktiges sammanträden. Då skulle ju det märkliga inträffa, att i den beslutande församling, riksdagen utsett och som givetvis själv skall fatta de avgörande besluten, en av riksdagen icke vald person skulle inträda med rösträtt. Skulle man tolka punkten 5) på det sättet, menar jag, att man får stöd för sin grundlagskritik genom hänvisning till vad som är bestämt angående riksbankens chef och vice chef. Det förhåller sig nämligen så, att vice riksbankschefen, då han vid förfall för riksbankschefen tjänstgör, har rösträtt inom fullmäktige, men jag har aldrig gått ut från att riksgäldsdirektörens ersättare skulle få rösträtt.

Det skulle uppenbarligen vara mycket betänkligt, om t. ex. vid förfall för en eller ett par av riksgäldsfullmäktige det blev en majoritet, tillkommen ge-

Ang. omorganisation av riksgäldskontoret. (Forts.)

nom en minoritet, vald av riksdagen, ökad med denne av fullmäktige själva utsedde. Då skulle man uppenbarligen bland de av riksdagen valda ha en majoritet, som kunde rösta emot ett beslut. Då tycker jag, man kan tala om äventyrlighet. Men denna oklarhet vidlåder, såvitt jag kan fatta, icke majoritetens förslag. Enligt majoritetens förslag syftar man till att åstadkomma, att det blir en teknisk chef för verket, som har att verkställa fullmäktiges beslut, att övervaka, att personalen efterlever förordningar och instruktioner och dylikt, och vidare att tjänstgöra såsom föredragande vid fullmäktiges sammanträden men icke att såsom röstande deltaga i fullmäktiges beslut. Ja, det är reservanternas förslag, som jag menar, att man icke kan göra någon anmärkning mot. Om man fattar riksgäldsdirektörens ställning på det sättet, kan jag icke betrakta honom som annat än jämställd med en av de nuvarande avdelningscheferna i deras förhållande till riksdagen och fullmäktige. Det blir den gemensamme chefen, som har att tillse, att fullmäktiges beslut bli verkställda, att nödiga utredningar göras o. s. v. Nu kan jag tänka mig, att våra rättslärdade underkänna denna min tolkning, detta mitt sätt att se på saken, och då får jag bara bekänna, att jag gjort så gott jag kunnat.

Jag har alltså samma uppfattning som reservanterna, för vilka bl. a. herr Åkerberg gjort sig till tolk, att det bör stå riksgäldsfullmäktige fritt att utse den verkställande ledamoten inom eller utom sin krets, därför att man på det sättet har större utsikt att få en lämplig kandidat och kunna byta, om man finner, att den man har för tillfället, icke är lämplig. Jag kan i allt väsentligt instämma i vad herr Johansson i Fredrikslund sagt i sakfrågan, men på en punkt nödgas jag reservera mig mot särskilt herr Åkerbergs sätt att argumentera, som även kommer fram i reservationen. Man säger, att en valkorporation på 48 personer omöjligt kan vara lämplig att utse en sådan tjänsteman som denne. Om man nu uttalar det så generellt, att man därmed också påstår, att det icke skulle vara lämpligt och rimligt att utse riksbankschefen på det sätt, som sker, då har jag en bestämt motsatt uppfattning. Riksbankschefen har, på ett helt annat sätt än en chef för riksgäldskontoret eller direktör, om man nu skall vara sträng i nomenklaturen, en politisk uppgift. Riksbankschefen har en befogenhet av politisk innebörd och av utomordentlig betydelse för hela vår samhällsekonomi. Det har han, om man har guldmyntfot, och än mer om man som nu icke har guldmyntfotens automatiska krav att taga hänsyn till. Den penningpolitik, som riksbanken skall föra, skall bestämmas av riksdagens majoritet. Den är således ett uttryck för riksdagsmajoritetens vilja. Det är tämligen klart, att när man skall tillsätta en sådan befattning, mobiliseras allt det politiska intresse, som överhuvud taget är till finnandes i riksdagen, för att få fram en lämplig kandidat, och då tror jag, att även om de 48 valmännen i och för sig icke betyda så mycket — det kanske också skulle gå bra, om man hade 24 eller 10 eller något sådant — den erfarenhet och insikt, som finnes inom riksdagen, genom dessa valmän tager sig ett sådant uttryck, att riksdagsmajoritetens uppfattning kommer fram vid valet. Sedan kan det ju hända, att riksdagsmajoriteten har en mindre klok uppfattning, men den saken hör inte dit. Den uppfattning, riksdagens majoritet har i sådana frågor, skall respekteras, och den kan efter min uppfattning icke respekteras på samma sätt av en person, som politiskt står i motsatsställning till riksdagens majoritet.

Då säger man: Kan nu denna delegation välja en riksbankschef, skulle den också kunna välja en riksgäldsdirektör. Ja, naturligtvis kan den det. Men den uppgift, som riksgäldsdirektören får, är av mera teknisk art. Jag skulle särskilt vilja påminna om att han har till uppgift att upplåna behövliga medel till så billigt pris som möjligt utan att skada andra legitima intressen.

Ang. omorganisation av riksgäldskontoret. (Forts.)

Det är icke en uppgift, som kan tillräckligt intressera riksdagens majoritet att genom sina valmän få fram den bästa tänkbara lösningen på samma sätt som då det gäller riksbankschefen. Därför, herr talman, fast jag, då det gäller val av riksbankschefen, anser den nuvarande ordningen fullt tillfredsställande, anser jag icke den vara den bästa möjliga, då det gäller val av en riksgäldsdirektör. Därför kommer jag att rösta för reservanternas förslag och jag instämmer i herr Åkerbergs yrkande.

Herr Bjurström: Herr talman! Då jag anser, att riksgäldskontorets organisationskommittés utredning ger en klar och praktisk anvisning om lämpligaste sättet för att utse riksgäldsdirektören, skall jag endast kort och gott instämma i den vid utlåtandet fogade reservationen. Jag yrkar bifall till denna.

Herr von Geijer: Jag vill bara säga, att för egen del ställer jag mig, då det gäller tillsättandet av riksgäldsdirektören, obetingat på reservanternas ståndpunkt. Att utlämna denna befattning åt partiernas dragkamp finner jag föga lämpligt. Om man varit i tillfälle att se, hur dylika valnämnder operera, kan man ej anse, att de hinna få vare sig tid eller möjlighet att överväga frågan, utan det blir partistyselserna, som komma att göra det. Emellertid finner jag för min del verkligen de betänkligheter ur konstitutionell synpunkt, som rests mot reservanternas förslag i fråga om riksgäldsdirektörens tillsättande, vara av den art, att man näppeligen kan gå förbi dem utan vidare. Det ställer sig då onekligen för mig synnerligen svårt. Mina sympatier gå obetingat på reservanternas linje, men jag finner, att ett bifall till reservationen i betänklig mån ändå tangerar grundlagens anda och även innehåll. Det är icke, förmenar jag, en ståndpunkt, som innebär en formalistisk tolkning av grundlagen, utan en formell, men grundlagen själv har sagt, att den skall tolkas formellt, d. v. s. efter ordalydelsen. Här är man, menar jag, nära ett läderande av grundlagens bud, och konsekvenserna härav anser jag vara ganska betänkliga, även om läget är det, som jag säger, att man gärna skulle vilja i sakfrågan ansluta sig till reservationen. Jag förenar mig därför i det yrkande, som framstälts av herr Reuterskiöld om återremiss. Konstitutionsutskottet har ju i denna del motionsrätt, och ett förslag från detta utskott skulle ju snart kunna föreligga. Visserligen blir det uppskov, det kan icke hjälpas, men jag anser det dock bättre att vänta med saken, tills verkligen grundlagens krav kunnat iakttagas.

Jag förenar mig således i yrkandet på återremiss.

Herr Åkerberg: I sitt inlägg mot mig gjorde herr Reuterskiöld gällande, att den uppfattning, jag företrädde och som resumerades i konstitutionsutskottets betänkande 1933, skulle ha varit en ensidig bankoutskottsuppfattning, under det däremot den andra uppfattningen, alltså den som rests mot densamma, skulle vara en enhetlig konstitutionsutskottsuppfattning. Jag tillät mig i en replik framhålla, att det ej står något om detta i utlåtandet, och att jag hade anledning antaga, att även min uppfattning skulle vara starkt företrädd i konstitutionsutskottet. Jag har senare vid samtal med ledamöter i det utskottet funnit min ståndpunkt bekräftad. Och jag vill lämna ett litet meddelande med anledning av vad herr Reuterskiöld sade, att hans yrkande om återremiss skulle i andra kammaren ha framstälts av konstitutionsutskottets vice ordförande. Med anledning av det ber jag att få meddela, att konstitutionsutskottets vice ordförande har sagt mig, att han visserligen lovade i morse att framställa ett sådant yrkande, eftersom han hade den uppfattningen, att det

Ang. omorganisation av riksgäldskontoret. (Forts.)

vore endast en formalitet, men sedan han trängt in i saken, funnit, att han icke kunde framställa det yrkandet, eftersom det ej är sakligt motiverat. Jag håller fortfarande på att inga verkliga skäl framställts för herr Reuterskiölds ståndpunkt, att denna reform förutsätter en grundlagsändring. Det är ju så, som jag ett par gånger tidigare framhållit, att riksgäldsdirektören icke skall ha rösträtt i riksgäldsfullmäktige. Det skulle däremot den vice riksbankschef ha, som tillsattes för ett par år sedan. Han skulle nämligen vid förfall för riksbankschefen inträda med fullmäktigs rätt. Med anledning därav kunde det vara förklarligt, att en grundlagsändring ansågs erforderlig, men något sådant blir icke fallet här.

Jag ber, herr talman, än en gång att få hemställa, att kammaren måtte avslå återremissyrkandet och bifalla reservationen på denna punkt.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i avseende på den under behandling varande punkten yrkats dels att densamma skulle visas åter till utskottet, dels ock att nämnda yrkande skulle avslås. Dessutom hade jämväl vissa andra yrkanden framställts, till vilka herr talmannen ville återkomma efteråt, om anledning därtill gäves.

Sedermera gjordes propositioner enligt de båda förstnämnda yrkandena; och förklarades propositionen på avslag å yrkandet om återremiss vara med övervägande ja besvarad.

I övrigt hade, yttrade nu vidare herr talmannen, yrkats 1:o) att vad utskottet i förevarande punkt hemställt skulle bifallas; 2:o) att kammaren skulle bifalla den av herr Åkerberg m. fl. vid punkten avgivna reservationen; samt 3:o) att utskottets hemställan skulle avslås.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr Åkerberg begärde votering, i anledning varav och sedan till kontraposition därvid antagits bifall till den av honom m. fl. avgivna reservationen, uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bankoutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 32 punkten A 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles den av herr Åkerberg m. fl. vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för nej-propositionen.

Punkten A 2.

I denna punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte besluta, att till riksgäldsdirektören skulle, utöver fullmäktigarvodet, utgå arvode med 25,000 kronor för år.

Ang. omorganisation av riksgäldskontoret. (Forts.)

Reservation hade avgivits av herrar *Åkerberg, Ernfors, Ehrnberg, Bjurström, Leffler* och *Andersson* i Lindome, vilka i anslutning till vad som anförts i den vid punkten A 1 fogade reservationen yrkat, att riksdagen måtte besluta, att riksgäldsdirektören skulle såsom arvode åtnjuta 25,000 kronor för år med rätt för fullmäktige att, därest riksgäldsdirektören utsåges utom fullmäktige, därutöver tillerkänna honom ett tilläggsarvode till högst samma belopp som det till fullmäktig utgående arvodet.

Herr Åkerberg: Av det förut fattade beslutet följer givetvis, att kammaren även bör bifalla reservanternas yrkande här, då det ju är en rent formell följd av det förut fattade beslutet.

Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Efter härmed slutad överläggning bifölls på gjord proposition den av herr *Åkerberg* m. fl. vid förevarande punkt avgivna reservationen.

Punkterna A 3—6.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten A 7.

I denna punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte besluta, att, med tillämpning omedelbart efter det val av fullmäktige i riksgäldskontoret förrättats vid 1935 års riksdag, fullmäktige ej vidare skulle utse förste deputerad och andre deputerad.

Enligt en vid punkten avgiven reservation hade herrar *Åkerberg, Ernfors, Ehrnberg, Bjurström, Leffler* och *Andersson* i Lindome i anslutning till vad som beträffande ikraftträdandet av den nya organisationen föreslagits i den vid punkten A 1 fogade reservationen yrkat, att riksdagen måtte besluta, att från och med den 1 juli 1935 fullmäktige ej vidare skulle utse förste deputerad och andre deputerad.

Herr Åkerberg: Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att i avseende på den nu ifrågavarande punkten endast yrkats, av herr *Åkerberg*, att kammaren skulle bifalla den vid punkten avgivna reservationen.

Sedermera gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i förevarande punkt hemställt samt vidare enligt herr *Åkerbergs* yrkande; och förklarades den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Punkten A 8.

I denna punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte besluta, att, med tillämpning omedelbart efter det val av fullmäktige i riksgäldskontoret förrättats vid 1935 års riksdag, skulle för viktigare ärendens beredning och handläggning i riksgäldskontoret inrättas ett arbetsutskott, bestående av tre ledamöter, nämligen fullmäktiges ordförande och riksgäldsdirektören såsom självskrivna samt en tredje, utsedd för ett år i sänder, av och inom fullmäktige, skolande riksgäldsdirektörens ersättare beredas tillfälle närvara vid arbetsutskottets sammanträden.

Reservation hade anförts av herrar *Åkerberg, Ernfors, Ehrnberg, Bjurström, Leffler* och *Andersson* i Lindome, vilka i anslutning till vad som beträffande

Ang. omorganisation av riksgäldskontoret. (Forts.)
ikraftträdandet av den nya organisationen föreslagits i den vid punkten A 1 fogade reservationen yrkat, att riksdagen måtte besluta, att från och med den 1 juli 1935 skulle för viktigare ärendens beredning och handläggning i riksgäldskontoret inrättas ett arbetsutskott, bestående av tre ledamöter, nämligen fullmäktiges ordförande och riksgäldsdirektören såsom självskrivna samt en tredje, utsedd för ett år i sänder, av och inom fullmäktige, skolande riksgäldsdirektörens ersättare beredas tillfälle närvara vid arbetsutskottets sammanträden.

Herr Åkerberg: Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls på gjord proposition den vid förevarande punkt avgivna reservationen.

Punkten A 9.

I denna punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte besluta, att, med tillämpning omedelbart efter det val av fullmäktige i riksgäldskontoret förrättats vid 1935 års riksdag, skulle, utöver fullmäktigarvodet, utgå till fullmäktiges ordförande särskilt arvode med 3,500 kronor för år och till den av fullmäktige utsedde tredje ledamoten av arbetsutskottet särskilt arvode med 3,000 kronor för år.

Enligt en vid punkten avgiven reservation hade herrar *Åkerberg, Ernfors, Ehrnberg, Bjurström, Leffler* och *Andersson* i Lindome i anslutning till vad som beträffande ikraftträdandet av den nya organisationen föreslagits i den vid punkten A 1 fogade reservationen yrkat, att riksdagen måtte besluta, att från och med den 1 juli 1935 skulle, utöver fullmäktigarvodet, utgå till fullmäktiges ordförande särskilt arvode med 3,500 kronor för år och till den av fullmäktige utsedde tredje ledamoten av arbetsutskottet särskilt arvode med 3,000 kronor för år.

Herr Åkerberg: Jag yrkar bifall till reservationen även på denna punkt.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, bifölls på gjord proposition den vid ifrågavarande punkt avgivna reservationen.

Punkterna B—E.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo bankoutskottets utlåtanden:
nr 33, angående verkställd granskning av riksbankens styrelse och förvaltning.

Punkterna 1—3.

Lades till handlingarna.

Punkten 4.

Utskottets hemställan bifölls.

nr 34, angående verkställd granskning av riksgäldskontorets styrelse och förvaltning.

Punkterna 1—6.

Lades till handlingarna.

Punkten 7.

Utskottets hemställan bifölls.

nr 35, angående verkställd granskning av riksdagsbibliotekets styrelse och förvaltning.

Utskottets hemställan bifölls.

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 20, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning med vissa bestämmelser om arbetsförmedling m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

*Lagförslag
med vissa
bestämmelser
om arbets-
förmedling
m. m.*

Genom en den 9 februari 1935 till riksdagen avlämnad proposition, nr 83, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden, anhållit om riksdagens yttrande över ett vid propositionen fogat förslag till förordning med vissa bestämmelser om arbetsförmedling ävensom beträffande ett å den internationella arbetsorganisationens konferens år 1933 antaget förslag till konvention angående avgiftskrävande arbetsförmedlingsbyråer.

I samband med nämnda proposition hade utskottet till behandling förehått fyra i anledning av densamma väckta motioner, nämligen motionerna i första kammaren nr 290 av herr *Reuterskiöld* och nr 292 av herr *P. Sandström* samt motionerna i andra kammaren nr 503 av herrar *Wallén* och *Andersson* i Duncker samt nr 504 av herr *Hagberg* i Malmö m. fl.

I motionen II: 504 hade yrkats, att riksdagen måtte dels avstyrka utfärdandet av en förordning, som upphävde eller inskränkte enskild persons nuvarande rätt att yrkesmässigt bedriva arbetsförmedling, dels avstyrka, att Sverige biträdde förevarande konventionsförslag, dels ock hemställa, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa och förelägga nästa års riksdag utredning rörande påvisade eventuella missförhållanden inom den privata arbetsförmedlingsverksamheten jämte förslag till dessa missförhållandens undanröjande på annat sätt än genom förbud för arbetsförmedlingsverksamhet i förvärvssyfte.

I motionerna I: 290 och II: 503, vilka voro likalydande, hade hemställts, att riksdagen måtte i sitt yttrande över ifrågavarande författningsförslag uttala, att 2 § i förslaget syntes böra på det sätt ändras, att arbetsförmedling i förvärvssyfte fortfarande tillätes enligt i huvudsak nu gällande villkor.

I motionen I: 292 hade yrkats, att riksdagen måtte besluta de ändringar i författningsförslagets övergångsbestämmelser, som föranleddes av vissa av motionären framställda anmärkningar.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet under hänvisning till vad däri anförts hemställt,

A) att riksdagen måtte för sin del antaga det av Kungl. Maj:t framlagda förslaget med de ändringar, som framginge av ett under punkten infört, såsom utskottets förslag betecknat förslag till lag med vissa bestämmelser om arbetsförmedling;

B) att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t meddela, att riksdagen för sin del biträdde vederbörande departementschef i det vid propositionen

Lagförslag med vissa bestämmelser om arbetsförmedling m. m. (Forts.)
fogade statsrådsprotokollet uttalade uppfattning, att förslaget till konvention angående avgiftskrävande arbetsförmedlingsbyråer borde av Sverige ratificeras samt att ratifikation icke borde ske tidigare än den 1 januari 1936;

C) att de i anledning av ifrågavarande proposition väckta motionerna I: 290, I: 292, II: 503 och II: 504, i den mån de icke blivit beaktade genom vad utskottet under A) hemställt, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

I motiveringen hade utskottet anfört bland annat:

»Utskottet delar departementschefens uppfattning, att konventionsförslaget bör av Sverige ratificeras och att ratifikation icke bör ske tidigare än den 1 januari 1936. Utskottet har följaktligen ansett sig icke kunna förorda den i motionen II: 504 gjorda hemställan, att riksdagen måtte avstyrka ratifikation.»

Näst sista stycket av övergångsbestämmelserna till utskottets under A) upptagna lagförslag var så lydande:

Enskild person eller annan, som vid lagens ikraftträdande i behörig ordning bedriver arbetsförmedling i förvärvssyfte, må av socialstyrelsen erhålla tillstånd att fortsätta verksamheten till och med den 31 december 1939. För tiden därefter äger styrelsen bevilja förlängning av tillstånd som nu sagts, dock för högst ett år i sänder och icke längre än till den 1 januari 1950 samt allenast beträffande yrkesgrupper som Konungen bestämt. Innan sådan förlängning av socialstyrelsen beviljas, skall åt arbetsgivar- och arbetarorganisationer inom den eller de yrkesgrupper förmedlingen avser beredas tillfälle att yttra sig. Det ankommer på styrelsen att bestämma skälig ersättning för förmedling, varom i detta stycke är fråga. I övrigt skola lagens bestämmelser i tillämpliga delar gälla å densamma.

Enligt en vid utlåtandet avgiven reservation hade herrar *Frändén, Gustaf Tamm, P. Sandström, Linnér, Petersson* i Lerbäcksbyn och *Sandberg* anfört:

»De av utskottet föreslagna övergångsbestämmelserna för den nya lagen kunna ej anses till alla delar tillfredsställande. Det förefaller icke rimligt och för de nuvarande platskommissionärerna betryggande, att efter den första fyra-årsperiodens slut tillstånd till fortsatt verksamhet ej skall kunna meddelas för mer än ett år i sänder och under alla förhållanden icke längre än till den 1 januari 1950. Platskommissionärer, som lojalt ställa sig givna föreskrifter till efter rättelse, böra efter lagens ikraftträdande kunna erhålla generellt tillstånd att utan inskränkning till viss tidrymd fortsätta sin rörelse. I anslutning till motionen I: 292 av herr P. Sandström få vi därför hemställa,

I:o) att utskottets hemställan under A) måtte bifallas med den ändringen att näst sista stycket i övergångsbestämmelserna måtte erhålla följande lydelse:

»Enskild person eller annan, som vid lagens ikraftträdande i behörig ordning bedriver arbetsförmedling i förvärvssyfte, må av socialstyrelsen erhålla tillstånd att fortsätta verksamheten. Det ankommer på styrelsen att bestämma skälig ersättning för förmedling, varom i detta stycke är fråga. I övrigt skola lagens bestämmelser i tillämpliga delar gälla å densamma.»

Då ett godkännande av denna ståndpunkt innebär ett hinder mot ratificeringen för Sveriges del av det förslag till konvention angående avgiftskrävande arbetsförmedlingsbyråer, vilket antogs vid den internationella arbetsorganisationens konferens i Genève år 1933 och varöver Kungl. Maj:t i förevarande proposition anhållit om riksdagens yttrande, yrka vi.

Lagförslaa med vissa bestämmelser om arbetsförmedling m. m. (Forts.)

2:o) att utskottets utlåtande å sidan 11 i betänkandet angående ovanberörda förslag till konvention måtte få följande lydelse:

'Utskottet anser ej skäl för närvarande föreligga för ett ratificerande för Sveriges del av ifrågavarande konventionsförslag', samt

3:o) att utskottets hemställan under B) måtte erhålla denna lydelse:

'att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t meddela, att riksdagen för sin del avstyrker ratificering av förslaget till konvention angående avgiftskrävande arbetsförmedlingsbyråer', ävensom

4:o) att utskottets hemställan under C) erhåller följande lydelse:

'att motionerna I:290 samt II:503 och II:504, i den mån de icke blivit beaktade genom vad utskottet ovan under A) och B) hemställt, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.'

På framställning av herr talmannen beslöts att utlåtandet skulle företagas till avgörande punktvis.

Punkten A.

Herr **Reuterskiöld**: Herr talman! Jag beklagar, att jag skall upptaga kammarens tid ett ögonblick till i dag; men det är ett par erinringar att göra vid detta utskottsutlåtande.

Jag har inte så mycket att erinra däremot, att utskottet föreslår, att den av Kungl. Maj:t föreslagna »förordningen», över vilken riksdagen har anmodats att yttra sig, får karaktären av en »lag», beträffande vilken riksdagen önskar få medbeslutanderätt. Men jag har så mycket mer emot att vi dels skola ha *en* lag om offentlig arbetsförmedling dels *en* lag med vissa bestämmelser om arbetsförmedling. Det förefaller mig mycket riktigare att sammanföra bestämmelserna i en enda lag om arbetsförmedling. Detta kan ju naturligtvis vinnas på olika vägar, och jag skall icke uppehålla mig vid detta.

Jag går så över till det andra, som jag har att säga. Det har förefallit mig, som om de ändringar, vilka utskottet har gjort i det kungl. förslaget med fäst avseende vid att det nu skulle bli ett beslut av riksdagen, äro väl motiverade. Särskilt riktar jag uppmärksamheten på 2 §, där det sista stycket i det kungl. förslaget som innebär ett sanktionerande av ett godtyckligt regemente är utslutet. De andra ändringarna äro egentligen av formell natur.

Det väsentliga som jag har emot förslaget är, att om denna lag kommer till stånd, vilket ju beror på Kungl. Maj:t, blir den enskilda, affärsmässiga arbetsförmedlingen i princip förbjuden. Jag kan för min del inte finna, att tiden är inne för tagandet av detta steg. Den offentliga arbetsförmedlingen i sin nya form, sådan den har tillkommit genom den nya lagstiftningen från förra året, har ännu inte kunnat tränga så igenom och så fylla alla de behov, som behöva fyllas, att tiden är inne för att avskaffa den enskilda arbetsförmedling, som drives i förvärvssyfte. Till en början är det ju en del människor, som haft sin inkomst och försörjning på denna verksamhet, och jag kan inte se, att den har givit anledning till så svåra missförhållanden, att den nu ett, två, tre behöver avskaffas, bara därför att man har fått en lag, som ännu inte kunnat fullständigt genomföras, men som man *hoppas* skola bli väl tillämpad. Vidare äro dessa enskilda platsförmedlingsbyråer till för ett behov, som inte alltid kan och ännu inte kunnat tillgodoses i full utsträckning av den offentliga arbetsförmedling, som funnits.

Jag skulle vara mest benägen för att gå med på den reservation, som framställdes av herr Frändén m. fl. Men jag föredrar, att då man ju inte kan göra

Lagförslag med vissa bestämmelser om arbetsförmedling m. m. (Forts.)
en sådan omformulering, som jag anser behövas, i den första punkten av reservationen gå på avslag och i den andra biträda reservationen. I första punkten skulle då hemställas, att riksdagen, med förklarande att det av Kungl. Maj:t framlagda förslaget icke kunnat av riksdagen tillstyrkas, ville hos Kungl. Maj:t anhålla om framläggande av förslag till lagstiftning samtidigt om offentlig och enskild arbetsförmedling. Jag skall be att strax få skriftligen avlämna min hemställan till herr talmannen.

Jag kan i övrigt ansluta mig till reservationerna. Emellertid måste jag göra ett par erinringar i förbigående mot reservationens första punkt, så lydande: »Enskild person eller annan, som vid lagens ikraftträdande i behörig ordning bedriver arbetsförmedling i förvärvssyfte, må av socialstyrelsen erhålla tillstånd att fortsätta verksamheten.» Det ankommer alltså på denna styrelse att bestämma förmedlingsvillkoren. Jag är, herr talman, alltid mycket obenägen att lägga en sådan där diskretionär maktbedömning i en central myndighets hand sådan som socialstyrelsens. Jag kan inte värja mig för den bestämda uppfattningen, att Konungens befallningshavande i länen ha mycket större förutsättningar och mycket större känsla för konsekvenserna med hänsyn till rättfärdighet och rättvisa, än någonsin socialstyrelsen är mäktig — detta redan på grund av den flerhundraåriga erfarenhet, som ligger bakom Konungens befallningshavandes verksamhet. Men det må nu vara. Å andra sidan har man här sagt, att de personer, som nu ha en sådan här enskild arbetsförmedling, må av socialstyrelsen erhålla tillstånd, och detta kan ju bero på varjehanda omständigheter. Mig förefaller det vida bättre, att de finge rätt att fortfarande bibehålla sin verksamhet, men att styrelsen finge bestämma villkoren för förmedlingen.

Då jag emellertid inte vill blanda in en mängd olika förslag, och då jag tror, att man säkrare vinner vad jag vill vinna, nämligen detsamma som utskottet önskat eller en lag, på den linje som jag har förordat, tillåter jag mig, herr talman, att på det viset ändra reservationen, att jag i första delen gör det yrkande, jag nyss uppläste, och i andra punkten av reservationen biträder reservationernas yrkande.

Herr Sandström: Herr talman, mina herrar! I egenskap av motionär och reservant uti det ärende, som nu skall behandlas av kammaren, ber jag att få anföra följande.

När statsmakterna förra året löste den segslitna arbetslöshetsförsäkringsfrågan, ingick som ett led i systemet skapandet av offentlig arbetsförmedling med en utgrenad organisation över hela landet. Härigenom togs också första steget till en avveckling av den hitintills i förvärvssyfte bedrivna enskilda platsförmedlingsverksamheten. Ty sedan dessa allmänna arbetsförmedlingsanstalter kommit till stånd och blivit i tillfälle att utveckla sin alla delar av landet omspannande verksamhet, finnes givetvis ej på långt när samma behov som förut av den privata kommissionärsverksamheten för platsanskaffning. Visserligen torde man icke böra bortse ifrån att den affärsdrivna platsförmedlingsverksamheten ännu en tid är önskvärd och behövlig, särskilt i vad det gäller tillgodoseendet av arbetskraft vid det husliga arbetet och jordbruket, men man har icke desto mindre skäl antaga, att denna privata verksamhet så småningom skall utan större olägenhet kunna avvaras. I detta sammanhang bör ej heller förbises, att den enskilda arbetsförmedlingen i förvärvssyfte, såsom särskilt framgår av socialstyrelsens i saken avgivna utlåtande, ej sällan visat sig förenad med vissa sociala avigsidor. Av detta sistnämnda förhållande må man emellertid akta sig för att helt generellt utdöma *all* nu av enskilda personer i lukrativt syfte utövad platsförmedlingsverksamhet såsom

Lagförslag med vissa bestämmelser om arbetsförmedling m. m. (Forts.)
varande icke blott onyttig utan rent av asocial till sin natur. Ingen vill väl nämligen på allvar ifrågasätta, att bland denna grupp av näringsutövare icke skulle finnas många, som genom ett fullt lojalt och hederligt bedrivande av sin verksamhet gjort sig förtjänta, icke av klander utan av tacksamhet från det klientel och den allmänhet de betjäna.

Detta faktum bör ock, synes det mig, mana till stor försiktighet, när det gäller att avveckla den affärsdrivna platsförmedlingsverksamheten, så att man icke härutinnan gör större våld än nöden kräver, utan tvärtom vinnlägger sig om att i möjligaste mån skydda dessa lojala platsförmedlingskommissionärers rätt att fortfarande få utöva sin hitintills utan anmärkning från myndigheternas sida utövade verksamhet. På sätt jag uti den av mig framburna motionen närmare utvecklat, synes dessa lojala platsförmedlingsbyråers rättmätiga intresse att även framdeles få utan onödig inskränkning fortsätta sin rörelse icke hava uti den föreliggande kungl. propositionen blivit på ett rättvist och betryggande sätt tillgodosett. Reservanterna hava ej heller funnit, att de ytterligare garantier i berörda hänseende, som utskottet uti sin motivering sökt åstadkomma, äro tillfyllestgörande. I reservationen ha därför sådana övergångsbestämmelser för den föreslagna lagen med vissa bestämmelser om arbetsförmedling påyrkats, att platsförmedlingskommissionärer, som lojalt ställa sig givna föreskrifter till efterrättelse, må efter lagens ikraftträdande kunna erhålla generellt tillstånd att utan inskränkning till viss tidrymd fortsätta sin rörelse, under det att enligt propositionen tillstånd till fortsatt verksamhet under inga förhållanden må meddelas för längre tid än till den 1 januari 1950 och licens därvid icke beviljas för mer än ett år i sänder under tiden efter den 31 december 1939. Att särskilt den föreslagna bestämmelsen i övergångsstadgandena om meddelande av endast ettåriga tillstånd för fortsatt privat platsförmedlingsverksamhet utgör ett starkt irritationsmoment och att därvid icke tagits tillbörlig hänsyn till de nuvarande innehavarnas skäliga anspråk att icke bliva i onödan besvärade och trakasserade, torde icke kunna förnekas.

Då, därest förut angivna yrkande i reservationen bifalles, hinder möter mot ratificering för Sveriges del av det förslag till konvention angående avgiftskrävande arbetsförmedlingsbyråer, varom här är fråga, har i reservationen vidare hemställts, att riksdagen måtte avstyrka ratificering av konventionsförslaget.

Under hänvisning till vad jag nu yttrat, ber jag att få yrka bifall till den vid utskottets utlåtande fogade reservationen.

Herr Hagman: Herr talman, mina herrar! Frågan om de privata kommissionärernas ställning beträffande arbetsförmedlingsverksamheten i vårt land har under de sista trettio åren vid upprepade tillfällen varit föremål för behandling i riksdagen.

Det är ju en rad av erinringar, som framställts mot dessa kommissionärers sätt att arbeta, och jag vill här endast erinra om annonserna om lockande av arbetskraft från landsbygden till städerna och om inskrivningsavgifters erläggande, när några befattningar inte finnas att ge o. s. v. Man har vid upprepade tillfällen varit beredd att gå in för ändringar beträffande de bestämmelser, som gälla för deras verksamhet, och åtskilliga försök ha gjorts att få speciella normaltaxor fastställda. Men det har inte lett till något verkligt avgörande resultat. Under tiden har antalet privata kommissionärer minskat år från år, och deras verksamhet har fått allt mindre och mindre omfattning. Såsom här för en stund sedan nämdes, är det klart, att med det beslut, som fattades av riksdagen föregående år beträffande den offentliga arbetsförmedlin-

Lagförslag med vissa bestämmelser om arbetsförmedling m. m. (Forts.)
gen, har man kommit fram till den punkt, då tiden är inne för en reglering jämväl av den privata kommissionärsverksamheten. Denna verksamhet bedrivs av cirka 150 personer i hela landet, och det förmedlades föregående år 39,016 platser genom dessa kommissionärer, av vilket antal icke mindre än 35,508 voro kvinnor. Härav framgår ju, att den verksamhet, som dessa kommissionärer bedriva, i huvudsak inskränker sig till att förmedla hembiträdesbefattningar hos familjer. Under samma år gjordes vid den offentliga arbetsförmedlingens olika organ ansökningar om arbete av icke mindre än 1,498,287 personer; häri ingå ju alla de, som på grund av arbetslösheten nödgades att besöka de offentliga arbetsförmedlingsanstalterna på grund av att de såsom hjälpbehövande voro anmälda jämväl hos kommunala arbetslöshetskommittéer. Men den offentliga arbetsförmedlingens omfattning framgår kanske bättre därav, att lediga platser förefunnos till ett antal av 382,005, varav 326,164 platser tillsattes. Även om jag härifrån drager 69,041 reservarbetsplatser som förmedlades, återstodo i alla fall 257,123 platser, som tillsattes i den öppna marknaden. Redan genom en jämförelse mellan dessa siffror kan man ju se, var den mest omfattande verksamheten är tillfinnandes.

Med det förslag, som här föreligger dels i Kungl. Maj:ts proposition och dels i utskottets utlåtande, skall från och med den 1 januari 1936 något tillstånd för privat kommissionärsverksamhet icke kunna lämnas enskild person. De personer, som redan inneha dylika rättigheter, kunna efter framställning härom erhålla tillstånd av socialstyrelsen att fortsätta verksamheten till 1939 och sedermera, i den mån verksamheten handhas på ett tillfredsställande sätt, för ett år åt gången ända till 1949 års slut. Det förvånar mig, att reservanterna kunna säga, att deras intressen icke skulle vara tillfredsställande tillgodosedda med en dylik övergångsordning. De sista årens utveckling ger vid handen, att antalet kommissionärer även med de förhållanden, som nu äro rådande, ständigt minskas. Jag är verkligen övertygad om att med denna övergångstid komma inga som helst tråkigheter eller besvärligheter att föreligga för den nuvarande gruppen av privata kommissionärer, ty de äro i många fall älderstigna och komma att avveckla sin verksamhet på ett naturligt sätt. Utskottet har ju i övrigt uttalat, att det förutsätter, att i den mån den offentliga arbetsförmedlingen ytterligare utvecklas, böra härför lämpliga privata kommissionärer kunna beredas anställning i den offentliga arbetsförmedlingens tjänst. Jag tror icke alls, att detta avvecklingsproblem har någon större omfattning.

Herr Reuterskiöld har nyss för sin del anfört, att han betraktade länsstyrelserna såsom lämpligare organ för behandling av dessa privata kommissionärsfrågor; men en mångårig erfarenhet har givit vid handen, att så icke är förhållandet. På ett område som detta böra naturligtvis någorlunda ensartade principiella synpunkter göra sig gällande, när dylika frågor bedömas, men så har ingalunda hittills varit fallet, utan inom vissa län hava framställningar avslagits på skäl, som icke hindrat bifall i andra län. Mycket talar därför för att man här bör hava en central tillsyningsmyndighet.

Med de motiveringar beträffande behandlingen av dessa frågor, som återfinnas i utskottets nu föredragna utlåtande, skall helt säkert denna långa övergångstid medföra, att några svårigheter beträffande avvecklingen av de enskilda kommissionärernas verksamhet icke behöva uppkomma. Det är vidare så, att allt framgent skola föreningar och med dem likställda kunna få tillstånd att utan förvärvssyften bedriva arbetsförmedlingsverksamhet; och med ett bifall till denna proposition och utskottets här föreliggande utlåtande har man kommit fram till en reglering på detta område, som ur arbetsmarknadens

Lagförslag med vissa bestämmelser om arbetsförmedling m. m. (Forts.)
synpunkt måste betecknas såsom på alla sätt tillfredsställande, utan att några rättmätiga intressen hava trätts för nära på något håll.

Jag ber, herr talman, att med framförande av dessa synpunkter få hemställa om bifall till utskottets föreliggande utlåtande. Ett bifall härtill skall möjliggöra, att vi för vårt lands vidkommande skola kunna ratificera konventionen angående arbetsförmedling. Till utskottets tillstyrkande utlåtande i sistnämnda avseende ber jag att även få hemställa om bifall.

Herr Henriksson: Herr talman! När jag läste igenom den kungl. propositionen med däri avgivna yttranden från myndigheter och enskilda, fick jag den uppfattningen, att en stor, för att inte säga kanske den största delen av de personer, som avgivit yttrande, sakna erfarenhet på det område, som de här haft att yttra sig om. En del har ju så gott som själva erkänt detta, en annan del har bara sagt, att de ingenting hade att invända emot propositionen. Ett sådant yttrande kan man ju egentligen inte taga någon stor hänsyn till, när det gäller att stifta en lag i denna fråga. En annan del har yrkat avslag och har då anfört både berättigade och verkliga skäl för sitt avslagsyrkande.

På detta område har jag en ganska stor erfarenhet. Jag har nämligen inte mindre än under 35 år vid olika tillfällen använt såväl de offentliga som de privata arbetsförmedlingsanstalterna. I mina yngre dagar vände jag mig under flera år, kan jag säga, endast till arbetsförmedlingsanstalten. Jag gjorde detta inte bara därför, att det inte kostade någonting, utan mer av den anledningen, att det var en anordning, vartill landstinget lämnade bidrag, och så försökte jag hålla mig där. Jag kan säga, att jag hade vid den tiden ungefär samma uppfattning, som nu framgår i den kungl. propositionen, att man skulle samla det på en hand. Men jag kan verkligen säga, att det inte slog väl ut. Jag kan villigt erkänna, att när man saknar erfarenhet, kommer man lätt att göra misstag, som man efteråt själv förvånar sig över.

Den offentliga arbetsförmedlingen går ganska bra, när det gäller att skaffa en aekordsarbetare till det ena eller det andra arbetet, betupptagning och mycket annat, som förekommer i ett jordbruk. Men när det gäller att skaffa drängar, sådana som skola förstå sig på att sköta hästar och maskiner vid ett lantbruk, tror jag knappast, att det lyckats mig en enda gång. Ändå höll jag på med det i årtal.

Jag kan också tillägga, att jag inte vill lasta arbetsförmedlingen och framställa detta som ett fel av den, ty den hade verkligen inte mycket duktiga karlar, ty sådana vända sig alltid till den privata arbetsförmedlingen. Jag har många gånger framställt den frågan till duktiga arbetare: »Vad är anledningen till att ni inte gagna arbetsförmedlingen, där ni ju slipper att lämna några avgifter, utan allting är gratis?» Av vissa personer har jag fått sådana besked, att jag inte kan tala om dem i denna kammare; andra däremot ha sagt, att det är omöjligt, de få springa fram och tillbaka många gånger och få kanske ändå inte en sådan plats, som de tänkt att få. Men hos den privata arbetsförmedlingen känner man folket och när man inte känner dem, undersöker man, om en viss person är lämplig för den plats, som han vill ha. Om det gällde nu, skulle jag kunna telefonera till en arbetsförmedlare i Malmö och beställa en karl till mitt lantbruk. Och jag är övertygad om att jag skulle få en person, som jag beställt, för såvitt det går att uppbringa. Och om det inte går att uppbringa, ringer man och säger, att har jag litet mindre pretentioner, kan saken ordnas, och då får jag svara ja eller nej till detta.

För tjugufem, trettio år sedan skulle jag säkerligen ha gått med på detta förslag utan att blinka. För tjugu år sedan skulle jag ha ställt mig mycket tveksam, och från tiden strax därefter till nu har jag varit ur stånd att med-

Lagförslag med vissa bestämmelser om arbetsförmedling m. m. (Forts.)
verka till en lösning på det sätt, som här är föreslaget — till och med om jag hade varit en rättrogen socialdemokrat.

I denna proposition har man såsom skäl för förändringen endast sagt, att de privata arbetsförmedlarna skinna folk på betalning. De hava inte på ett just sätt behandlat folk, som kommit till dem, och därför anser man, att de skola bort. Under hela den långa tid, jag haft med dessa affärer att skaffa, vet jag inte mer än en gång, då det talades om att en person, som hade en sådan förmedlingsbyrå, hade handlat ungefär i den stilen, som det står här. Det står i den kungl. propositionen, att det var 190, som hade rättigheter, men cirka 150 som använt sig av rättigheterna. Måhända ha fyrtio stycken försvunnit på den grund, att de inte handlat rätt. Den person, om vilken det sades, att han hade handlat felaktigt, upphörde med sin affär och det ganska snart. Jag kan försäkra herrarna, att de måste vara justa på det området, ty det gör detsamma vilken av parterna, som behandlas på det sättet. Den parten försvinner, och sedan är affären slut. Jag anser därför, att man inte behöver tillgripa sådana åtgärder, som jag vill kalla rena våldet, att man skulle taga bort dessa privata arbetsförmedlingsanstalter.

Den dag arbetsförmedlingarna komma att sköta platsanskaffningen på ett sådant sätt, att det tillfredsställer såväl arbetarna som arbetsgivarna, bli förmedlingsbyråerna borta av sig själva. Här är väl ingen i denna kammare, som tror, att vare sig en arbetare eller arbetsgivare kastar ut några avgifter, om det inte vore därför att man har den erfarenheten att man blir bäst gagnad på det sättet. Jag kan därför inte finna, att det är så bråttom med denna sak, utan den bör gärna anstå till dess man får se, om arbetsförmedlingsbyråerna komma att sköta sig så, att de verkligen fylla det behov, som föreligger, innan man slopar de enskilda byråerna.

Jag ber därför, herr talman, att få instämma i det yrkande, som har framställts om avslag på det hela.

Herr Westman: Herr talman! När utskottet har anslutit sig till den kungl. propositionens ståndpunkt, att man bör avskaffa den privata arbetsförmedling, som bedrivs i förvärvssyfte, har utskottet därvidlag letts av hänsyn därtill, att det har visat sig, att denna arbetsförmedling medfört sociala olägenheter. Det har varit olägenheter, inte ur den synpunkt, som den sist ärade talaren här angav, nämligen ur arbetsgivarens synpunkt, utan ur de arbetsökandes synpunkt, vilka gjort att utskottet ansett, att det icke är önskvärt, att denna privata verksamhet fortsätter.

Jag behöver inte här för kammaren uppräknat de olika mindre honnetta metoder, som ofta förekommit inom den privata förmedlingsverksamhet, varom jag nu talar. Vi erinra oss, att dessa metoder nådde en alldeles särskilt otrevlig utsträckning inom förmedlingen av arbetstillfällen för sjömän, vilket ju ledde till att ett förbud på det området redan är infört. När den siste ärade talaren som sin erfarenhet angav, att en arbetsgivare inom det område, där han är verksam, en arbetsgivare, som vill ha manlig arbetskraft, får bättre arbetskraft genom att vända sig till den privata förmedlingsverksamheten än till den offentliga, är detta en uppfattning, som tydligen icke delas av det stora flertalet arbetsgivare, som ha manlig arbetskraft, ty det förhåller sig så, att under 1934 förmedlades genom den privata arbetsförmedlingen endast omkring 4,000 manliga platser, mot det att den offentliga arbetsförmedlingsverksamheten förmedlade omkring 226,000 sådana platser. Detta visar ju, att det alldeles övervägande antalet arbetsgivare fått sina behov så väl tillgodosedda genom den offentliga arbetsförmedlingen, att de inte ansågo sig hava någon anledning att vända sig till den privata. Jag skall inte taga några siffror

Lagförslag med vissa bestämmelser om arbetsförmedling m. m. (Forts.)
om den kvinnliga arbetskraften, ty den har ju inte åberopats av den ärade talaren i hans anförande. Siffrorna tala emellertid där ett likartat språk.

De innehavare av arbetsförmedlingsbyråer, som nu finnas, uppgå till ett antal av allenast 148. Enligt utskottets utlåtande skulle dessa, för så vitt de på ett lämpligt sätt utöva sin verksamhet, ha all utsikt att få fortsätta med densamma ända till 1950. Utskottet har för övrigt sökt att tillgodose dessa personers intressen genom att framhålla, att i den mån de kunna anses vara goda arbetskrafter, böra de införlivas med den offentliga arbetsförmedlingen. På det sättet vinner man ju också ur den offentliga arbetsförmedlingens synpunkt, att den, när den utvidgar sig, kan få tillgång till erfaren arbetskraft.

Om vi nu också tänka på att flera av innehavarna av privata arbetsförmedlingsbyråer äro ganska till åren komna, tror jag, att man kan vara säker på att den avveckling, som utskottet förordar av denna verksamhet, kommer att ske på ett ganska smärtfritt sätt.

Det är ju naturligtvis, herr talman, alltid förenat med betänkligheter att på detta sätt ingripa reglerande i fråga om en enskild verksamhet. Men det stora intresse, som i detta fall föreligger, att få denna verksamhetsgren inordnad under offentlig myndighet, gör, att man inom utskottet har ansett, att i detta fall skulle fördelarna vida uppväga de olägenheter, som möjligen kunna kvarstå för den enskilde, trots utskottets bemödande att minska dessa så mycket som möjligt.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr statsrådet **Möller**: Jag skall inte inlåta mig på någon utförligare motivering för det förslag, som här föreligger. Det finns, såvitt jag förstår, knappast någon anledning därtill.

Jag kan mycket väl erkänna, att en del av kritiken mot den offentliga arbetsförmedlingen är befogad, och det är klart, att man får hoppas, att den befogade kritiken skall leda till en viss intensifiering av den offentliga arbetsförmedlingen, om den nu föreslagna utbyggnaden av densamma blir beslutad, så att placeringen av folk, som söker arbete, inte blott sker rent expeditions-mässigt, i den tur och ordning de sökande ha anmält sig t. ex., utan att det på den punkten verkligen blir en förbättring. Ty otvivelaktigt har den offentliga arbetsförmedlingen på vissa områden haft ett klientel, som visat sig vara så pass svagt i förhållande till det folk, som den privata arbetsförmedlingen kunnat anvisa, att vissa klagomål varit befogade.

Det är en sak jag vill fästa uppmärksamheten på. Jag gör mig nog inte skyldig till några överdrifter, om jag säger, att under de sista femton åren en successiv avveckling av den privata arbetsförmedlingen ägt rum, därigenom att man vägrat nya tillstånd. Och anledningen därtill har varit, att även om den privata arbetsförmedlingen på en del punkter hittills visat sig till viss grad överlägsen den offentliga, har den uppvisat sådana skuggsidor i andra avseenden, att man icke velat vara med om att tolerera den. Det skulle inte förundra mig, om det är så, att därest de nuvarande privata byråerna äro jämförelsevis goda, beror det på skräcken för att de skulle fullständigt avskaffas, om de fortfarande skötte verksamheten så, att den vore förenad med vissa sociala vådor.

Men jag vill fästa uppmärksamheten på att det här icke är fråga om ett förslag om avskaffande av privat arbetsförmedling. Det är ett förslag om avskaffande av privat arbetsförmedling *i förvärvssyfte*. Det finns en rad av sammanslutningar och föreningar av vissa kategorier av arbetssökande, som själva ha praktiskt taget hela sin arbetsförmedling i sin hand, och alla dessa

Lagförslag med vissa bestämmelser om arbetsförmedling m. m. (Forts.) skulle bli precis lika tillättna hädanefter, som de varit förut. Förslaget har alltså inte så farliga verkningar.

Dessutom måste jag säga, att förslaget för att representera ett statsmakternas beslut får anses synnerligen human emot dem, som nu bedriva sådan verksamhet. Här föreslås en övergångstid intill 1950, och det är säkerligen sällan en lag stiftas i detta land med en så lång övergångstid. Avsikten har i detta fall varit, att man inte på något sätt skulle skada de ordentliga förmedlare, som för närvarande existera i vårt land, och därför vågar jag för min del tro, att den föreslagna lagstiftningen är ett steg i rätt riktning.

Jag vill påpeka, att beträffande olägenheterna med den privata arbetsförmedlingen — olägenheter som jag här inte kommit närmare in på — har man uppenbarligen haft samma erfarenheter i andra länder som här. I annat fall skulle det väl knappast fallit någon in, att en internationell konvention skulle komma till stånd på detta område. Det är nog så, att det varit ungefär likadant i alla länder, och man har i alla länder varit ense om att den här vägen är den riktiga.

Jag begärde närmast ordet för att säga, att jag inte har någon erinran att göra emot de förändringar i den kungl. propositionen, som föreslagits av lagutskottet. De innebära en ytterligare uppmjukning till förmån för de nuvarande innehavarna av privata platsförmedlingsbyråer.

Jag kan också säga, att den politik att icke bevilja nya tillstånd på detta område, som jag följt, fullkomligt kontinuerligt torde ha tillämpats av alla regeringar under de senare åren, vilken färg de än haft.

Herr Tamm, Gustaf: Herr talman! Jag vill instämma i det uttalande, som herr statsrådet och chefen för socialdepartementet gjorde, därutinnan att den föreslagna lagstiftningen i regeringsförslaget givetvis måste anses mycket human. Men jag vill å andra sidan hänvisa till den, jag skulle vilja säga verkligt verklighetstrogna skildring, som gavs i herr Henrikssons anförande. Jag vill också ställa den i motsats till den skönmålning och de framtidsperspektiv, som framställdes av herr Hagman.

Herr Hagman talade om att den offentliga arbetsförmedlingen redan nu visat sig ha stora förutsättningar att kunna övertaga arbetsförmedlingen från de privata byråerna. Det är ju alldeles riktigt, men det är särskilt ett område, som herr Henriksson kanske inte nämnde men som tangerades av utskottets ordförande, nämligen den kvinnliga arbetskraftens, på vilket de privata arbetsförmedlingarna haft och fortfarande ha en stor betydelse. Utskottets ärade ordförande uttalade, att en av huvudorsakerna till utskottets inställning var påvisandet av vissa sociala olägenheter, som voro förenade med de privata arbetsförmedlingarnas verksamhet. Dessa olägenheter bestå väl närmast däri, att vissa arbetsförmedlingar beklagligt nog rent av gjort sig skyldiga till — om man får kalla det så — utpressning mot sitt klientel. Men den saken skulle naturligtvis kunna förhindras på ett betydligt enklare sätt, därigenom att man helt enkelt bestämde, att de platssökande själva inte skulle behöva erlägga någon avgift alls, utan att denna helt skulle betalas t. ex. av arbetsgivarna. Jag är alldeles övertygad om att ett mycket, mycket stort antal husmödrar inte alls skulle draga sig för att själva betala en sådan avgift för förmånen att få gå till en privat arbetsförmedling, som på ett helt annat sätt än de offentliga — åtminstone för närvarande — förstår att tillvarataga både husmödrarnas och hembiträdenas intresse. Om den offentliga arbetsförmedlingen, såsom man kanske får hoppas, kommer att utveckla sig på ett sådant sätt, att den fullt motsvarar den nuvarande privata arbetsförmedlingen, då är det självklart, att den privata rörelsen kommer att dö sot-

Lagförslag med vissa bestämmelser om arbetsförmedling m. m. (Forts.)

döden. Men jag tror, att det är mycket hälsosamt, att den finnes kvar och så att säga skjuter på utvecklingen inom den statliga arbetsförmedlingen.

Det är alldeles riktigt, att regeringsförslaget inte går så långt, att det förbjuder de privata arbetsförmedlingsanstalterna. Övergångsbestämmelserna äro så till vida humana — såsom herr statsrådet uttryckte sig — att de medge den, som sköter sin rörelse på ett tillfredsställande sätt, att få hålla på ända till den sista december 1949 med verksamheten. Men vi skola komma ihåg, att detta inte får ske utan vidare, utan att vederbörande efter några års ytterligare frist varje år skall fråga socialstyrelsen om lov att få fortsätta. De privata byråerna bli alltså underställda socialstyrelsens subjektiva om-döme, huruvida de sköta sig bra eller illa. Det är den saken, som vi i vår reservation kanske kraftigast reagerat emot. Vi utgå ifrån att en förmedling, som sköter sig ordentligt, inte skall behöva gå till statsmakterna och be om lov att få existera.

Det talades om att missbruk påvisats inte blott i Sverige utan även i andra länder. Efter vad jag kan förstå av de erfarenheter man tycks ha haft i utlandet ha missförhållandena där varit av mycket allvarligare slag än de, som förekommit inom vårt land.

Min uppfattning är, att man skall låta denna fullkomligt lojala verksamhet få fortsätta så länge den har något existensberättigande. Varför skall man nödvändigt lagstifta för att slå ihjäl all sådan verksamhet? Det strider åtminstone mot mitt begrepp om näringsfriheten.

Jag vill tillägga, att man nästan får den uppfattningen av detta lagförslag, att man gått så att säga baklänges. Det har kommit till en konvention nere i Genève i ett visst syfte, och nu vill man få den lagfäst även hos oss. Av detta skäl tar man och skriver en lag, så att man kan vara med och anta konventionen. Man har inte utgått ifrån, att det föreligger något behov hos oss av lagen, utan man har gått baklänges och resonerat på det sättet, att här föreligger en konvention, som vi skola ratificera, och för att kunna göra det, måste vi liksom alla andra länder, som ratificera konventionen, genomföra den lagstiftning, som konventionen föreskriver. Det intrycket kan man ovillkorligen inte undgå att få, när man tar del av den föreslagna lagen.

En talare rörde något vid frågan om sjömännen. Jag har litet grand hört mig för angående arbetsförmedlingen för sjömän, och beklagligt nog lär det vara så, att det är praktiskt taget numera omöjligt för en sjöman, som inte tillhör en fackorganisation, att överhuvud taget få någon anställning. Jag hoppas, att det inte skall gå så långt, att man inte skall kunna anställa ett hembiträde genom en arbetsförmedling med mindre än att hon kan uppvisa fackföreningsmedlemskort. Men det är ju inte uteslutet, att det går därhän.

Då jag för min del liksom övriga reseranter har den uppfattningen, att den föreslagna lagen med hänsyn till förhållandena i vårt land är fullkomligt onödig och utgör ett oberättigat ingrepp i den enskilda näringsfriheten, och då de sociala olägenheter, som utskottets ärade ordförande talade om, mycket väl kunna undvikas genom kontroll på annat sätt, är jag nödsakad, fastän jag anser det tämligen utsiktslöst, att ansluta mig till den reservation, som avgivits av sex utskottsledamöter. Herr Reuterskiöld har i viss mån givit sin anslutning till denna reservation men yrkat avslag på punkten 1). Vi reseranter ha väl kanske inte så stora utsikter att få igenom vår reservation, ej heller herr Reuterskiöld sitt yrkande. Nu har emellertid min medreservant herr Sandström yrkat bifall till reservationen i dess helhet, och i förhoppning att både herr Reuterskiöld, herr Henriksson och även många

Lagförslag med vissa bestämmelser om arbetsförmedling m. m. (Forts.)
andra skola rösta med densamma, ber jag att för min del få ansluta mig till herr Sandströms yrkande.

Herr **Hagman**: Herr talman, mina herrar! Jag uppfattade den ärade talarren på Malmöhuslänsbanken på det sättet, att han ville göra gällande, att när han var yngre och mera oerfaren än nu, hade han den uppfattningen, att arbetsförmedlingen skulle ordnas just på det sätt, som nu föreslås i det föreliggande utskottsbetänkandet. Men allt eftersom han fått större erfarenhet har han kommit till den uppfattningen, att han inte ens om han vore socialdemokrat skulle kunna yrka bifall till ett sådant förslag som det föreliggande. Det förvånar mig på det allra högsta, att han kan uttala ett sådant omdöme, särskilt som han till detta lägger, att det i Malmöhus län är omöjligt att begagna sig av den offentliga arbetsförmedlingen, när det gäller behov av manlig arbetskraft, ty sådan kan i regel icke erhållas där.

Nu förhåller det sig på det sättet, herr Henriksson, att de privata kommissionärerna enligt de rapporter, som de själva via länsstyrelserna insänt till socialstyrelsen, under år 1934 i hela landet och på olika arbetsområden inte tillsatt mer än 3,508 manliga befattningar, och verksamheten är sålunda av ganska blygsam omfattning. Den offentliga arbetsförmedlingen har däremot enbart i Malmöhus län under samma tid tillsatt 5,403 platser enbart inom jordbruket. Om man går efter de faktiska siffrorna, måste man alltså konstatera, att övervikten för den offentliga arbetsförmedlingen är alldeles överväldigande.

Jag vill gärna erkänna, herr talman, att den offentliga arbetsförmedlingen under ett antal år, som ligga bakom oss, på visst sätt hade stagnerat. Men detta har berott på att vissa andra frågor, om stodo i samband med den offentliga arbetsförmedlingen, först under föregående år erhöilo sin lösning. I dessa dagar pågår ett intensivt arbete över hela landet för ett utbyggande av den offentliga arbetsförmedlingen. Genom de bestämmelser, som innefattas i arbetsförmedlingslagen av föregående år, erhöil tillsynsmyndigheten möjlighet att även medverka till att arbetsförmedlingsanstalterna kunna erhålla en ledande personal som skall bli bättre skickad än vad som under tidigare år varit fallet, då de kommunala intressena här placerade pensionerade officerare och andra, som inte kunde förutsättas ha något större intresse för verksamheten eller förmåga att befordra dess utveckling, och den nya ordningen bör leda till att ett bättre resultat kan uppnås.

När herrarna tala om att den offentliga arbetsförmedlingen inte kan fullgöra densamma åliggande funktioner, är det i regel på det husliga arbetets område man sätter in sin kritik. Men för all arbetsförmedling gäller, att om det inte finns tillgång på den arbetskraft, som önskas, kan efterfrågan inte tillfredsställas. Det gäller både den offentliga och enskilda arbetsförmedlingen. Och det är ju ett sedan många år konstaterat sakförhållande, att det råder brist på huslig arbetskraft, och särskilt hembiträden.

När herr Tamm talar om den fria näringsverksamhet, som nu skulle skjutas tillbaka på detta område, måste jag säga, att jag tycker det är rätt egendomligt, om man känner till förhållandena, att vilja tala om att detta är ett fritt näringsliv. Det finns privata kommissionärer, som tidvis grundat sin ekonomi på att i olika landsortstidningar annonsera om att de ha gott om lediga platser. Folk strömmar från olika delar av landet in till deras byråer, och var och en får erlægga en inträdesavgift, men några platser se de inte till. Beträffande många kommissionärers verksamhet föreligger i polisförhållningsprotokoll ganska upprörande redogörelser för vad man har kunnat tillåta sig.

Det finns ju ingen anledning att nu fördjupa sig i dessa ting, när vi kommit

Lagförslag med vissa bestämmelser om arbetsförmedling m. m. (Forts.)

så pass långt, att ett utlåtande av detta innehåll ligger på bordet, men om det gäller att visa upp vad hela denna verksamhet innebär, hur den skött sig och hur liten betydelse den har för förmedlingsarbetet på arbetsmarknaden, finns det ett mycket rikhaltigt material att plocka fram, men jag finner det inte vara nödigt. Jag hoppas, att den offentliga arbetsförmedlingen skall kunna övertaga den privata uppgifter och att den prövning, som de enskilda kommissionärernas framställningar om att fortfarande få bedriva sin verksamhet nu skola underkastas, skall kunna verkställas på ett sådant sätt, att ingen välgrundad rättssynpunkt skall åsidosättas.

Jag upprepar, herr talman, min hemställan om bifall till utskottets här föreliggande utlåtande.

Herr Henriksson: Herr talman! Den siste ärade talaren liksom herr Westman drog fram en del siffror i propositionen och ville anföra dem som ett bevis för den ringa betydelse, som den privata arbetsförmedlingen skulle ha. Ja, mina herrar, skulle vi ha en verklig statistik i det fallet, som talade sanning, borde den visa, hur många dagars arbete de gjort, som anstälts genom privata byråer, och hur många de gjort, som anstälts genom den offentliga arbetsförmedlingen. Om statistiken hade räknat med dagsverken, undrar jag hur det kommit att ställa sig. Kanske de 3,000 hade nått längre än de 265,000!

Den offentliga arbetsförmedlingen användes ju uteslutande av yngre lantbrukare, dels därför att de äro sparsamma och dels därför att de äro raska i tagen och vistas hemma och övervaka arbetet. Detta är det första villkoret för att man skall kunna ta folk därifrån. Jag har en rask granne, och han bytte folk i höstas tre gånger i veckan, och alla voro ifrån den offentliga arbetsförmedlingen. Om vi nu säga, att man inte behöver byta tre gånger i veckan utan det räcker med en gång i veckan, så går det i alla fall många karlar av den sorten på en sådan, som man får från den privata arbetsförmedlingen. Jag har folk, som jag behåller i många år, och som jag fått därifrån, och på byrån ha de sagt, att de förtjäna alldeles för litet pengar på mig, därför att folket aldrig flyttar. Det tycker jag är en fröjd, och då passar det ju dem också. Jag vill lägga herrarna det på hjärtat, att gör man en statistik på det sättet, får man fram verkligheten.

I övrigt är jag av samma åsikt som både herr Hagman och herr statsrådet, att det är önskvärt, att vi, såsom man hoppas, komma därefter, att arbetsförmedlingen blir ordnad så, att den kan passa folk. Det bleve en fröjd för alla, men varför skola vi då gå den vägen, att de privata förmedlingarna först avkopplas och de andra sedan skola ordna till sig? Om de offentliga arbetsförmedlingarna sköta sig ordentligt, så komma de andra bort utan att staten är skuld till någonting. Jag anser, att det är orimligt, att man skall handla på det sätt, som utskottet nu föreslår, då däremot den andra vägen är den enda riktiga, eftersom alla bli tillfredsställda och ingen privat förmedlare har några anspråk att göra på staten.

Jag ber därför, herr talman, att få vidhålla mitt yrkande.

Herr Westman: Herr talman! Endast ett par ord. Jag ber att få framhålla, att statsrådet i sitt anförande till statsrådsprotokollet påpekat, att det finns en enskild arbetsförmedlingsverksamhet utan förvärvssyfte, som är mycket gagnelig, och att han uttalat den önskan, att denna arbetsförmedling måtte fortsätta att utvecklas. Om man nu anser, att den offentliga arbetsförmedlingen har visat sig vara mindre lämplig på vissa arbetsområden — man har ju här talat om arbetsförmedlingen i fråga om hembiträden — så finns enligt propositionen den möjligheten öppen även i fortsättningen, att t. ex. husmöd-

Lagförslag med vissa bestämmelser om arbetsförmedling m. m. (Forts.)
rarna bilda förening för en arbetsförmedling, vilken har rättighet att taga upp tillräckliga avgifter för att täcka kostnaderna. Det enda förbehållet är, att förmedlingen icke får drivas i förvärvssyfte. Nya tillstånd för sådan verksamhet kunna erhållas även efter propositionens antagande. Liksom statsrådet har även utskottet understrukit, att sådana tillstånd böra beviljas. Det är här således icke alls fråga om att göra den offentliga arbetsförmedlingen till något monopol, utan det är endast meningen, att man så småningom fram till 1950 under de mjukast tänkbara former gradvis skall avkoppla de nu existerande 148 privatbyråernas verksamhet.

Det gäller ju här icke någon särdeles stor fråga. Skillnaden mellan reservationen och utskottet är bara den, att reservanterna önska, att de nuvarande 148 innehavarna skola, i den mån något litet antal av dem kan finnas kvar 1950, få fortsätta verksamheten även efter denna tidpunkt. Det kommer år 1950 icke att gälla 148 utan naturligtvis endast en obetydlig bråkdel av detta antal.

Det har förefallit oss i utskottet, som om det verkligen kunde finnas skäl att antaga, att den offentliga arbetsförmedlingen, understödd av den privata förmedlingsverksamhet, som drives utan förvärvssyfte, nu skulle kunna anses vara så utvecklad och besitta de ytterligare utvecklingsmöjligheter, att det icke är någon fara att taga det steg, som föreslås i utskottets utlåtande.

Friherre Lagerfelt: Herr talman! Jag skall be att få säga några ord om min erfarenhet i detta fall.

Man kan säga, att innan den offentliga arbetsförmedlingen infördes, rådde verkligt kaos på området. Det fanns kommissionskontor och kommissionärer, som skötte sin sak fullt legitimt, och det fanns de, som skötte sig på ett helt annat sätt. Man kan givet säga, att införandet av den offentliga arbetsförmedlingen varit till stor nytta. Jag har inte alldeles samma erfarenhet av den offentliga arbetsförmedlingen som herr Henriksson. Jag tar med fullt förtroende all tillfällig arbetskraft därifrån endast efter beställning. Skall jag ha någon fast arbetskraft, beställer jag den, och arbetsförmedlingen skaffar mig kandidater, men jag gör alltid själv närmare bekantskap med vederbörande. Finna vi då, att det passar oss, göra vi upp, i annat fall väntar jag på lämpligare person. Jag låter således aldrig den offentliga arbetsförmedlingen skaffa mig en person för fast anställning utan att jag själv först lär känna vederbörande. Men jag har mycken nytta av denna förmedling och använder den gärna, när jag någon gång behöver dess hjälp.

Jag anser emellertid, att den privata arbetsförmedlingen ändå är motiverad, sådan den nu bedrives. Sedan den offentliga arbetsförmedlingen slagit igenom, förefaller det illegitima eller ojusta bedrivandet av arbetsförmedling ha upphört. Däremot finns nog en och annan väl skött privat arbetsförmedling kvar, vilken det skulle vara stor skada för orten att mista. Särskilt vad beträffar kvalificerat kvinnligt arbete, gå sådana arbetssökare hellre till en privat byrå, där de äro mera personligt kända och själva känna vederbörande. Jag tror, att de privata arbetsförmedlingar, som nu finnas kvar, icke bara äro till nytta för dem, som vända sig dit, utan även erbjuda den allmänna arbetsförmedlingen en viss nyttig konkurrens.

Jag ber att få ansluta mig till reservationen.

Herr Bergström: Efter vad som sagts i diskussionen dels av socialministern och dels från utskottsrepresentanternas sida, hade jag tänkt avstå från att yttra mig. Jag är ju också part i saken och vill därför inte alls gå in på någon polemik mot de anmärkningar, som kunna ha riktats mot den offentliga

Lagförslag med vissa bestämmelser om arbetsförmedling m. m. (Forts.)
arbetsförmedlingen. Jag skall i stället göra några allmänna reflexioner om arbetsförmedlingen i stort sett.

Med anledning av att friherre Lagerfelt nämnde, att han själv väljer bland de arbetssökande, som hänvisas från förmedlingen, vill jag endast säga, att själva grundvalen för all arbetsförmedling är, att arbetsgivaren själv väljer sitt folk och arbetsförmedlingen endast anvisar sökande.

Sedan den offentliga arbetsförmedlingen blivit någorlunda organiserad och sedan den statliga tillsynen över de avgiftskrävande arbetsförmedlingarna skärpts, äro förhållandena numera, det måste medges, betydligt bättre på detta område än för låt oss säga tjugufem, trettio år sedan. Men man kan i alla fall inte påstå, att allt är bra, som det är.

Man kan väl säga, att det inte är vidare ändamålsenligt, att medan staten och kommunerna anslå stora belopp för att ordna en för alla praktiskt taget avgiftsfri arbetsförmedling, jämsides med denna skall finnas en verksamhet, som har till enda syfte att inkassera avgifter av de arbetssökande.

I den diskussion, som tidigare har förekommit med utgångspunkt från den kungl. propositionen, har det alltid invänts, att den offentliga arbetsförmedlingen inte kan ersätta den privatekonomiska verksamheten, ty, säger man, den fast anställde tjänstemannen, som för sin inkomst är oberoende av hur verksamheten går, kan icke ha det intresse och taga de initiativ, som en enskild platsförmedlare. Här gäller emellertid, liksom i alla andra livets skiften, att få rätt person på rätt plats. Den offentliga arbetsförmedlingen bör väl ändå ha lika stor möjlighet att skaffa dugliga, förståndiga och plikttrogna personer till sådan tjänst som den enskilde företagaren.

När man påstår, att enskilda företagare bättre än allmänna verk kunna sköta den ena eller andra verksamheten, vill jag säga, att den ifrågavarande verksamheten ju icke kan jämföras med vanliga ekonomiska företag. Det gäller ju här — åtminstone för den offentliga arbetsförmedlingen — icke att förtjäna pengar utan endast att stå arbetsgivare och arbetstagare till tjänst. Det stadgas i lagen om offentlig arbetsförmedling, att en anstalts första och grundläggande bud är att åt arbetsgivaren skaffa den arbetskraft han begär och har behov av och åt den arbetssökande anskaffa det arbete, för vilket han bäst lämpar sig.

Detta är alltså arbetsförmedlingstjänstemännens huvudsakligaste uppgift. När nu motionärer och andra mycket bestämt hävda, att tjänstemännen icke kunna ha samma intresse av att fullgöra sin uppgift som den enskilde företagaren, så synes man gå litet för långt i sin iver att framhålla den saken. Det påstås ju från olika håll — med rätta kan man väl säga — att tjänstemännen här i landet i allmänhet på ett utomordentligt sätt fullgöra sina uppgifter och åtagna förpliktelser. Man utvidgar nu talet om att det allmänna alltid är mindre väl skickat att sköta affärer till det påståendet, att även andra uppgifter än ekonomiska icke kunna skötas tillfredsställande av personer i det allmänna tjänst. Skulle en sådan mening vara riktig, bleve konklusionen den, att det är lämpligast att överlåta åt enskilda att sköta alla statens och kommunernas verk och inrättningar, även sådana som icke driva ekonomisk verksamhet.

En grupp motionärer uttala även en bestämd misstro icke endast mot den offentliga arbetsförmedlingen utan också, förefaller det mig, mot opartiskheten hos det statliga verk, som är arbetsförmedlingsverksamhetens tillsynsmyndighet, då de i motionen säga: »Sett ur en annan synpunkt har den föreslagna förordningen karaktären av en monopollagstiftning. Därmed är en annan, hittills förbisedd fara förbunden. Under nu rådande förhållanden på arbetsmarknaden förefinnes inom många fack en omisskännlig tendens från

Lagförslag med vissa bestämmelser om arbetsförmedling m. m. (Forts.)
arbetarnas sida att utestänga ny arbetskraft för att en viss lönenivå skall kunna upprätthållas. Skulle den i teorien opartiska offentliga arbetsförmedlingen komma under inflytande av dylika tankegångar, så föreligger fara för allvarliga slitningar och strider, om denna institution får monopol på all arbetsförmedling.»

Det har påpekats både av socialministern och av andra talare, att talet om monopol saknar underlag. Den icke avgiftskrävande arbetsförmedlingen kvarstår ju orubbad, och för övrigt kommer den offentliga arbetsförmedlingen att stå under sträng uppsikt av tillsynsmyndigheten — socialstyrelsen — och alltså även av Kungl. Maj:t.

Ett sådant tillvägagångssätt, som motionärerna enligt mitt citat nyss pekat på — även om det skulle förekomma i ett enda fall — vore ett klart tjänstefel och skulle naturligtvis påtalas. Det vore ett brott mot lagens tydliga föreskrift, och skulle säkert föranleda stränga åtgärder från myndigheternas sida. För övrigt synes mig motionärernas påstående utlösa den frågan, varför det icke lika lätt kan tänkas, att den privata arbetsförmedlingen skulle komma under inflytande av andra tankegångar än dem, som motionärerna talat om, då det torde ligga i arbetsgivarnas intresse, att viss — d. v. s. lägre — lönenivå skall kunna uppnås eller upprätthållas.

I detta sammanhang vill jag påminna om vad kanske många glömt, nämligen att varje arbetsförmedlingsanstalts styrelse skall bestå av lika antal arbetsgivare och arbetstagare under ledning av en opartisk ordförande, som tillsättes av länsstyrelsen.

Utän att vilja rikta något klander mot de privata företagen i branschen, vill jag i alla fall säga, att dessa på grund av sitt ekonomiska beroende av verksamheten måste ha en helt annan inställning till platsförmedlingen än den offentliga arbetsförmedlingen. Den privata företagaren, som har ekonomisk vinst som sitt enda syfte, har fördel av att de arbetssökande ofta byta plats. Det är icke någon beskyllning för något slags oredlighet, endast ett konstaterande av faktum. Den offentliga arbetsförmedlingen har däremot lika naturligt ett motsatt intresse, det nämligen att den anvisade stannar i sin tjänst så länge som möjligt, och därav följer, att tjänstemannen i görligaste mån tillgodoser båda parternas intressen, d. v. s. att arbetsgivaren får den bästa möjliga arbetskraften och arbetstagaren den bästa möjliga anställningen.

I fråga om de privata byråernas intresse för att de arbetssökande ofta skola byta plats, kan jag nämna, att när jag var hemma i min stad förra veckan, ringde en arbetsgivare, humor, upp mig och var mycket förbittrad över att en privat arbetsförmedlare från ett kommissionskontor hade uppsökt hennes hembiträde och gjort upp med henne, att hon skulle få en bättre plats. Hon sade upp sig och flyttade. Jag säger det endast såsom ett litet exempel bland många, som kunde dragas fram, på skillnaden mellan den offentliga arbetsförmedlingen och den privata företagaren.

Det är nog många av dem, som yttrat sig här i diskussionen, som inte riktigt satt sig in i vad det här gäller. Man utgår ofta ifrån den felaktiga synpunkten, att den anvisande skall vara arbetsgivarens speciella ombud, och så torde också i stort sett vara förhållandet beträffande de privata arbetsförmedlarna. Man säger även, att tjänstemännen i den offentliga arbetsförmedlingen icke så noga känna sitt klientel som den privata företagaren och således icke kunna ge arbetsgivarna tillräckligt goda upplysningar om sökanterna. Visst kan arbetsförmedlingen skaffa sig lika goda upplysningar — och den gör det också — men anstalterna ha den principiella inställningen, att de skola vara i lika mån båda parternas ombud och icke ensidigt den ena

Lagförslag med vissa bestämmelser om arbetsförmedling m. m. (Forts.)

partens. Konsekvensen härav är, att tjänstemannen skall kunna giva lika ingående upplysningar till båda parterna. Men det strider också mot den offentliga arbetsförmedlingens allmänna principer att syssla med den sökandes eller arbetsgivarens rent personliga förhållanden, alltså med det, som icke har med själva anställningen att skaffa.

Jag nämnde tidigare, att arbetsförmedling är avgiftsfri för praktiskt taget alla medborgare. Det finns likväl ett undantag, som jag särskilt vill peka på och göra socialministern uppmärksam på. Undantaget förekommer inte teoretiskt men i praktiken. Det gäller de sjuksköterskor, som syssla med privat sjukvård. Det nämnes i propositionen, att platsförmedling för sjuksköterskor är ordnad på ett särskilt sätt genom de under medicinalstyrelsen stående sjuksköterskebyråerna. Vid de allra flesta av dessa byråer tillämpas ännu ett avgiftssystem, som för sköterskorna är mera betungande än för andra arbetssökande, även om de anlita privata byråer. Av sjuksköterskorna kräves nämligen inte endast en engångsavgift — antingen en viss procent av första månadslönen eller en bestämd avgift — utan även en viss procent av *all* utgående avlöning, så länge anställningen räcker. Detta gäller visserligen endast dem, som syssla i privat sjukvård, d. v. s. taga kortare eller längre tillfälliga anställningar. Men i stället för att vara privilegierade, äro dessa efter vad jag kan se i verklig mening tjänande medborgare hårdare belastade än någon annan grupp arbetstagare. Det har icke varit min mening att upptaga denna sak i vidare mån än att jag ville vädja till socialministern att uppmärksamma den.

Jag ber, herr andre vice talman, att få instämma i yrkandet om bifall till utskottets hemställan.

Under detta anförande hade herr talmannen uppstått och avlägsnat sig, varefter ledningen av kammarens förhandlingar övertagits av herr andre vice talmannen.

Herr Nordborg: Kungl. Maj:t har med sin proposition förmodligen avsett att skapa bättre förhållanden på detta område än som tidigare rått. Jag är emellertid inte så övertygad om att detta verkligen kommer att bli fallet. På ett område, som jag känner till, där platsförmedlingsverksamheten är förstataligad, visa erfarenheterna, att det inte blivit några idealiska förhållanden.

När det gäller platsförmedlingen för sjömän, arbeta förhyrningskontoren mest i fackföreningarnas intressen. Det har nämligen blivit så, som herr Tamm nämnde, att det är omöjligt för den, som inte är fackföreningsmedlem, att få mönstra på fartygen. Jag kan visserligen inte säga, att det är förhyrningskontorens fel direkt, ty där kan en sådan arbetssökande möjligen komma in och bli behandlad såsom andra, men då han kommer ut stöter han på fackföreningens vakter, om han nu lyckats komma förbi dem, då han skulle in på förhyrningskontoret. Om man lyckas komma förbi vakterna även då han kommer ut, blir han sedan så omhändertagen av de fackföreningstrognas på fartyget, att han förr eller senare finner det vara lämpligast att försvinna från fartyget.

Hur kan nu detta vara möjligt? Det beror därpå, att i varje hamn numera finns endast ett förhyrningskontor. Följaktligen är det mycket lätt för fackföreningen eller fackföreningarna i fråga att bevaka kontoret. Under hela den tid kontoret hålles öppet finnas vakter utsatta, och alla som skola gå in måste uppvisa en passersedel, som de fått från sin fackförening och som visar, att de stå i tur att mönstra. Sedan får vederbörande befäl några man med sådan förtursrätt att välja på, men faktum är, att förhyrningskontoren på detta sätt indirekt blivit ett instrument i fackföreningarnas händer. Förhyr-

Lagförslag med vissa bestämmelser om arbetsförmedling m. m. (Forts.)
ningskontoren äro också en god hjälp för fackföreningssyftena, då det gäller att vidmakthålla hemliga blockader på fartygen. Om en tvist har uppstått ombord på ett fartyg, blir följden ofta avmönstring, och när man begär att få nytt folk på förhyrningskontoret, finns det ingen, som vill taga anställning på fartyget i fråga. Då har man ingenting annat att göra än att gå ut och söka folk på kajerna och var man kan för att kunna bemanna fartyget, och bråk och krängel blir det alltid.

Dessa förhållanden ha anmälts till socialstyrelsen vid olika tillfällen, men socialstyrelsen står vanmäktig. Man säger, att det inte är förhyrningskontorens fel, ty de fungera, som de skola, utan det är förhållandena där utanför. Jag vill emellertid påstå, att därigenom att arbetsförmedlingen på detta område blivit centraliserad, ha fackföreningarna fått så lätt att bevaka kontoren, att det ändå praktiskt taget är förhyrningsverksamheten, som i själva verket ger anledning till detta missförhållande.

Jag skall, herr talman, inte uppehålla kammarens tid längre, men jag vill endast säga, att om nu alla privata arbetsförmedlingsanstalter försvinna, bli de offentliga anstalterna på de olika platserna ensamma precis på samma sätt som förhyrningskontoren äro för närvarande, och då blir det mycket lätt att ordna bevakning utanför. En annan sak är, om man genom statliga åtgärder på något vis kan ordna så, att bevakning förbjödes, men därpå ha vi inte sett något exempel, då det gäller förhyrningskontoren för sjöfolk.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr statsrådet **Möller**: Jag vill beträffande den siste ärade talarens anförande bara påpeka, att det förslag till lagstiftning, som här föreligger, varken i ena eller andra riktningen inverkar på de förhållanden, om vilka herr Nordborg talade. Det har absolut ingenting med den saken att skaffa. De förhållanden, som han beklagade, existera nu, när man verkligen har privat arbetsförmedling, och jag kan därför icke se, att hans invändning har den ringaste betydelse.

Jag vill sedan fästa uppmärksamheten på en annan sak. Såvitt jag har förstått, synes även någon talare från utskottets sida ha sökt sprida den egenomliga uppfattningen, att reservanterna reserverat sig till förmån för den privata arbetsförmedlingens bibehållande. Det är fullkomligt misstag. Den ende, som, såvitt jag har förstått, har talat för den saken, är herr Henriksson. Reservanterna föreslå ingenting annat än att om av de 148 privata byråerna ännu någon finns kvar år 1950, skall den få fortsätta att existera. Det är hela skillnaden mellan reservanternas förslag och utskottets och Kungl. Maj:ts praktiskt taget sammanfallande förslag. Det är inte alls på det sättet, att reservanterna ha ansett sig böra förorda, att man skall bibehålla status quo och att den privata arbetsförmedlingsverksamheten sålunda skulle komma att fortfara i vårt land.

En övergångstid på femton år är i alla fall en ganska lång tid. Det är klart, att det inte är i och för sig särskilt viktigt ur landets synpunkt att medverka till ratifikationen av en internationell konvention, men denna kan ju ha betydelse för lagstiftningen på många håll i världen, och då tycker man, att det kan räcka med denna långa övergångstid. Sträcker man sig längre, utesluter man sig från möjligheten att ratificera konventionen.

Jag måste av reservationen närmast draga den slutsatsen, att när man konfronterats med detta ämne i utskottet, har man kommit till den uppfattningen, att det är ganska svårt att försvara ett ständigt bibehållande, eventuellt ett utökande av den privata arbetsförmedlingen. Och därför har man gått med på att inga nya tillstånd skola beviljas. Vad det här gäller är som sagt endast,

Lagförslag med vissa bestämmelser om arbetsförmedling m. m. (Forts.)

att om låt mig säga tio eller tjugu av de 148 byråer, som existera nu, finnas kvar 1950, skulle de enligt reservanternas mening få fortsätta sin verksamhet. Det är hela skillnaden. Jag tycker faktiskt, att den skillnaden är för liten, för att man för dess skull nu skall stjälpa möjligheten att ratificera konventionen.

Herr Löfvander: Herr talman! Jag skall inte förlänga debatten, men jag vill säga några ord, då man av herr Henrikssons anförande kunde få den uppfattningen, att det råder ett idealtillstånd beträffande den privata arbetsförmedlingen i Malmöhus län. Jag har nämligen en motsatt erfarenhet. Man kan rikta grava anmärkningar mot dessa privata arbetsförmedlingsbyråers sätt att sköta sig, såväl emot att de taga grova honorar som ännu mera mot att den arbetskraft, som anvisas därifrån, ofta cirkulerar alltför mycket, särskilt i tider då det är gott om arbete. Jag har den uppfattningen, att ju mindre antal arbetsförmedlingsanstalter det finns på en plats, ju bättre kan man motverka den ofta onödiga cirkulationen av arbetskraft.

Då herr Henriksson talar om sin raske granne, som anlitar folk från den offentliga arbetsförmedlingen och som måste byta folk ofta, kan jag tala om att jag har en erfarenhet från min socken av en granne, som anlitar privat arbetsförmedling. Det kan inte vara värre cirkulation på arbetskraft än hos honom.

Jag vill ha sagt detta, för att man inte skall få den uppfattningen, att det är så väl beställt med den privata arbetsförmedlingsverksamheten i Malmö.

Herr Henriksson: Jag vill bara med några ord ge till känna, att jag aldrig menat annat än att oegentligheter naturligtvis kunna förekomma på en eller annan plats, och fastän något sådant inte hänt mig, kan det ju ha hänt herr Löfvander. Men för att kammaren inte skall få den uppfattningen, att vad jag sagt om Malmöhus län är felaktigt, vill jag säga, att jag är beredd att uppta frågan till öppen diskussion på vilket ställe inom Malmöhus län herr Löfvander vill bestämma, och då kommer det att visa sig, att Malmöhus läns invånare till den allra största delen ansluta sig till min åsikt.

Herr Norman: Jag vet inte, i vad mån herr Nordborgs anförande gjort intryck på kammaren. Jag ber emellertid att få klargöra, vad han i själva verket yrkat bifall till.

I andra paragrafen av detta lagförslag står: »Tillstånd må icke beviljas enskild person eller avse arbetsförmedling för sjömän.» Reservanterna ha inte yrkat någon ändring i den paragrafen. De besvärligheter, som herr Nordborg här skisserade, kan man alltså inte undgå genom att ansluta sig till reservanternas förslag.

Vidare ber jag, medan jag har ordet, att få rikta en replik till min bänkamrat. Herr Tamm framhöll, att husmödrar gärna skulle finna sig i att betala en avgift till en privat arbetsförmedlingsanstalt och att alltså de platsökande inte skulle behöva betala något. Den möjligheten föreligger ju enligt utskottets förslag. En husmödrarnas riksorganisation — eller vilken sådan sammanslutning som helst — kan ju bilda en arbetsförmedling just för att tillgodose behovet inom det husliga området och låta dem, som där söka arbetskraft, betala vad det kostar att hålla förmedlingen i gång. De svårigheter, som man här har påstått skulle uppstå särskilt beträffande det husliga arbetet, om detta lagförslag blir stadfäst, synas mig icke behöva förekomma i den utsträckning, som här framhållits. Man kan genom en sådan anordning, som jag nu antytt och som även socialministern förut har fäst uppmärk-

Lagförslag med vissa bestämmelser om arbetsförmedling m. m. (Forts.)
samheten på, mycket väl skaffa sig de möjligheter till en smidigare förmedling på det husliga området, om en sådan där skulle behövas.

Herr Nordborg: Gentemot herr Norman vill jag säga, att jag anslöt mig till reservationen i det syftet att i min ringa mån bidra till att arbetsgivare i land om möjligt inte skulle få lika besvärligt genom införandet av offentliga platsförmedlingsbyråer, som redarna fått till följd av förhyrningskontoren.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr andre vice talmannen yttrade, att därunder yrkats 1:o) att vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt skulle bifallas; 2:o) att kammaren skulle bifalla motsvarande del av den vid utlåtandet avgivna reservationen; samt 3:o), av herr *Reuterskiöld*, att riksdagen, med förklarande, att det av Kungl. Maj:t framlagda förslaget icke kunnat av riksdagen tillstyrkas, ville hos Kungl. Maj:t anhålla om framläggande av förslag till lagstiftning samtidigt om offentlig och enskild arbetsförmedling.

Sedermera gjorde herr andre vice talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Sandström* begärde votering, i anledning varav och sedan till kontraposition därvid antagits bifall till det under 2:o) här ovan upptagna yrkandet, uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad andra lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 20 punkten A, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles motsvarande del av den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr andre vice talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser. Herr andre vice talmannen förklarade därpå, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Sandström* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut röster-na hava utfallit sålunda:

Ja — 51;

Nej — 45.

Därjämte hade 8 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Punkterna B och C.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av andra lagutskottets utlåtande nr 21, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 72 § växellagen m. m., bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Herr andre vice talmannen hemställde nu, att behandlingen av återstående ärenden på föredragningslistan måtte få uppskjutas till ett annat sammanträde samt att de anslag, som utfärdats till det pågående sammanträdet fortsättande på aftonen, måtte få nedtagas.

Vad herr andre vice talmannen sålunda hemställt bifölls.

Anmäldes och bordlades

statsutskottets utlåtanden:

nr 6, angående regleringen för budgetåret 1935/1936 av utgifterna under riksstatens sjätte huvudtitel, innefattande anslagen till kommunikationsdepartementet;

nr 66, i anledning av Kungl. Maj:ts dels under riksstatens åttonde huvudtitel, punkterna 66—106, dels ock i proposition, nr 142, gjorda framställningar angående anslag för budgetåret 1935/1936 till universiteten, den medicinska undervisningen m. m.;

nr 67, i anledning av Kungl. Maj:ts dels under riksstatens åttonde huvudtitel, punkterna 26—30, dels ock i proposition, nr 142, gjorda framställningar angående anslag för budgetåret 1935/1936 till naturhistoriska riksmuseet och statens etnografiska museum; samt

nr 68, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under utgifter för kapitalökning framställda förslag angående statsverkets fond av rusdrycksmedel m. m. jämte två i ämnet väckta motioner; ävensom

första lagutskottets utlåtanden:

nr 37, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning från kyrkofonden för övertalig personal vid domänverket;

nr 38, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 50 § stadsplanelagen den 29 maj 1931 (nr 142), dels ock i ämnet väckta motioner; samt

nr 39, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 1 § förordningen den 13 april 1883 (nr 16 s. 1) angående förlagsinteckning.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 5.45 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.

Fredagen den 5 april.

Kammaren sammanträdde kl. 4 e. m.

Justerades protokollen för den 30 nästlidne mars och den 2 innevarande månad.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 3, angående vissa av Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen gjorda framställningar i avseende å utgifterna för budgetåret 1935/1936 under riksstatsens tredje huvudtitel, innefattande anslagen till utrikesdepartementet, m. m.;

nr 135, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ökade lokaler för länsstyrelsen i Hallands län;

nr 136, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för stationskarlen N. H. Pettersson och banarbetaren G. Persson från viss ersättningsskyldighet gentemot statens järnvägar;

nr 137, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt statlig exportkreditgaranti;

nr 138, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående rensningsarbeten i Göta älv för huvudreglering av Vänerne;

nr 139, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av förutvarande Kronprinsens husarregementes kasernetablisement i Malmö; samt

nr 140, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inköp för telegrafverkets räkning av tomt i Bollnäs m. m.

Anmälades och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 141, i anledning av väckta motioner angående beredande av skydd för pensionsfonder inom enskilda företag m. m.;

nr 142, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 83 med anhållan om riksdagens yttrande över förslag till förordning med vissa bestämmelser om arbetsförmedling m. m.; samt

nr 143, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 127 med förslag till lag om ändrad lydelse av 72 § växellagen m. m.

Anmälades och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 144, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående skatt å vissa för drivande av automobil använda brännoljor;

nr 145, i anledning av Kungl. Maj:ts propositioner med förslag till dels förordning om ändrad lydelse av 7 § tulltaxeförordningen, dels ock förordning om ändrad lydelse av 8 § 1 mom. samma förordning; samt

nr 146, i anledning av väckt motion om viss ändring i förordningen om arvsskatt och skatt för gåva.

Anmälades och godkändes bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelser:

nr 148, till fullmäktige i riksbanken angående verkställd granskning av riksbankens styrelse och förvaltning;

nr 149, till fullmäktige i riksgäldskontoret angående verkställd granskning av riksgäldskontorets styrelse och förvaltning; samt

nr 150, till styrelsen för riksdagsbiblioteket angående verkställd granskning av bibliotekets styrelse och förvaltning.

Anmälades och godkändes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 151, i anledning av väckta motioner om skärpning av straffet för förseelse mot lagen om hingstbesiktningstvång;

nr 152, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående rikets allmänna kartverk: avlöningar jämte en i ämnet väckt motion;

nr 153, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående disponerande av avkastningen av statens hästavelsfond; samt

nr 154, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under nionde huvudtiteln gjorda framställning angående understöd åt elever vid lägre lantbruksundervisningsanstalter m. m.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran statsutskottets utlåtanden nr 6 och 66—68 samt första lagutskottets utlåtanden nr 37—39.

Herr **Wohlin** erhöll på begäran ordet och yttrade: Med hänvisning till rådande internationella förhållanden samt vårt försvarsväsens nuvarande läge ävensom till generalstabschefens i dagarna till Kungl. Maj:t gjorda framställning angående angelägenheten av vissa åtgärder för försvarsanstalternas stärkande får jag härmed vördsamt anhålla om första kammarens tillstånd att till hans excellens herr statsministern rikta följande fråga:

*Interpellation
ang. ytterligare åtgärder till försvarets stärkande.*

Anser icke hans excellens herr statsministern, att efter statsverkspropositionens framläggande under sistlidna januari månad omständigheter inträffat, som påkalla särskild proposition till innevarande riksdag med förslag till ytterligare åtgärder för våra försvarsanstalters stärkande?

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågakvarande spörsmål finge framställas.

Anmälades och bordlades

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 26, i anledning av väckta motioner angående tullen å vissa glasvaror m. m.;

nr 27, i anledning av väckt motion om ökat tullskydd för elektricitetsmätare;

nr 28, i anledning av väckt motion angående tullsatserna för färgband till skriv- och räknemaskiner; samt

nr 35, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av ett avtal mellan Sverige och Nederländerna för undvikande av dubbelbeskattning;

andra lagutskottets memorial nr 22, i anledning av remiss från andra kammaren av motionen nr 73 angående viss ändring i lagen om allmän pensionsförsäkring; ävensom

första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 3, i anledning av väckt motion om ändrad ordning för tillsättande av ständig adjunktsbefattning.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 4.07 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.
